

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-учбовий центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ: СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ТА ІННОВАЦІЇ, ДОСВІД ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

*17–18 березня 2017 р.
м. Одеса*

Одеса
Інститут інноваційної освіти
2017

УДК 37(470+571)(063) (Укр)
ББК 74
П24

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

П24 Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17–18 березня 2017 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України. — Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. — 100 с.

Матеріали конференції рекомендуються учнівській молоді, молодим вченим, науковим працівникам, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *І.В. Козак*
Коректор: *П.А. Немкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 37(470+571)(063) (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2017
© Інститут інноваційної освіти, 2017
© Друк ФОП Москвін А.А., 2017

Підписано до друку 23.03.2017. Формат 60x84/16.

Віддруковано з готового оригінал-макету.

Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 5,81.

Зам. № 2303-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., англ., пол.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».

69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-067-259-11-89.

Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com.ua

Видання здійснене за експертної підтримки

Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України

03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 1.159.9

Ю.Ю. ВІШАР,

студентка Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІТ – РЕКЛАМИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Анотація. Стаття присвячена проблемі психологічного, морально - духовного та валеологічного становлення особистості дитини дошкільного віку в умовах ІТ - рекламізації. Здійснена спроба розкриття аспектів особистісних якостей сучасного дошкільника, які формуються під психологічним впливом ІТ - технологій.

Ключові слова: особистість, дошкільник, ІТ - реклама, психологічний вплив.

Аннотация. Статья посвящена проблеме психологического, морально - духовного и валеологического становления личности ребенка дошкольного возраста в условиях ИТ - рекламизации. Осуществлена попытка раскрытия аспектов личностных качеств современного дошкольника, которые формируются под психологическим воздействием ИТ - технологий.

Ключевые слова: личность, дошкольник, ИТ - реклама, психологическое воздействие.

Annotation. The article devoted to the problem of psychological, of moral - of spiritual and of valeological becoming of personality of child of preschool age in terms of IT - advertising. The attempt disclosure aspects of of personal qualities of modern preschooler that are formed under psychological impact of IT - technologies.

Keywords: person, preschool, IT - advertising, psychological impact.

Постановка проблеми. Загальновідомим є той факт, що політичний, економічний, соціальний та культурний рівень країни прямопропорційно залежить від якості піклування про створення умов забезпечення комплексної неперервності освітньо - виховного впливу на формування особистості дітей дошкільного віку. Зрозуміло, що повноцінний розвиток особистості обумовлений духовним, психічним, фізичним й соціальним аспектами [9, с. 583]. Вочевидь і те, що особливість сучасності, виявляється, в інформаційній швидкості та прогресуючій нестабільності, що знаходить спотворююче відображення у психологічній, валеологічній та соціальній несформованій свідомості сучасного дошкільника.

Стан дослідження. На сьогодні, низкою вчених В. Александровим, Т. Бороненко, Ю. Горвіцем, О. Єршовим, О. Івановим, Л. Кулагіною, В. Лизанчук, Я. Марголісом, М. Марковим, С. Новосьоловим, С. Пейпертом, Г. Петку, О. Петруньком, Е. Помиткіним, І. Робертом, М. Романів, І. Румянцевим [2, с. 10–11], проведений обсяг досліджень проблеми впливу новітніх інформаційних технологій на формування особистості дітей дошкільного віку не задовільняє потреби суспільства, де поза увагою, практично, залишилася проблема впливу ІТ - реклами на свідомість дошкільника [1, с. 3]. Дослідження вчених (Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін.), в основному, зосереджені на проблемі розробки і використання сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, на технологіях комп'ютеризованого навчання (Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Іваськів, В. Лапінський, В. Мадзігон, Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротаєнко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов та А. Ашеро, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молібог й зарубіжні – Г. Клейман, Н. Краудер, С. Пейперт, В. Скіннер) [5, с. 390], де спрацьовує побічний ефект, як слідство недбалого відношення до взаємодії можливостей інформаційних носіїв і свідомості, що формується, наприклад, вибачте за цинічність, в порівнянні того, що вивчаємо інструкцію по застосуванню пристрою тоді, коли пристрій зламано. У даному випадку – це крихка, тендітна психіка дитини.

Виклад основного матеріалу. Відомо, ІТ - технології, що забезпечують та підтримують інформаційні процеси, тобто процеси пошуку, збору, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури доступу до неї, – покликані спростити й комфортувати життя людини, що, насправді, перетворено у політичне та комерційне знаряддя здобутку особистої користі. Так, з одного боку, дана взаємодія породжує розвиток інтелекту дошкільника – досягнення цивілізації, і це позитивна сторона, з іншого боку – виникає дисбаланс тандему «ІТ - технології – дитина - дошкільник», що породжує Інтернет й телевізійну залежність дошкільника, маніпулювання свідомістю дитини, закладання хибного психологічного фундаменту, де не можливо осягнути масштаби наслідків для соціуму [6, с. 368].

Сформована особистість має у своєму психологічному арсеналі необхідні ціннісні орієнтації, і це зменшує вищезазначені суспільні ризики, що, принаймні, дає надію і шанс вирівняти реальне положення речей. Саме зараз, доречно згадати мудрі слова древньогрецького філософа Протагора: «Людина є міра всіх речей, існуючих, що вони існують, і неіснуючих, що вони не існують» [11, с. 488], тобто, саме людина спричинила, у даному випадку, відсутність поваги до глядача, слухача, відсутність моральності, соціальної культури у інформації, яка рікою ллється з ІТ - екранів, саме людина створює на екрані образи, формуючі агресивну девіантну поведінку та деструктивне мислення дитини – дошкільника. Так, Закон України «Про рекламу» визначає, що реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується у будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку. «Інформації про спожи-

вчі якості товарів і види послуг з метою створення попиту на них; популяризації творів літератури, мистецтва тощо» — тлумачиться термін «реклама» у соціологічному словнику. Вбачаються різні цілі: визначення «одержання прибутку» відрізняється від визначення «створення попиту» та «популяризація» своєю цинічністю, розрахунковою агресивністю, віддзеркалює цілеспрямований вплив психологічного тиску на споживача даного інформаційного ресурсу.

Розглянемо законодавчу базу, яка покликана захищати інтереси громадян України. Відповідно до Закону України «Про рекламу» від 03.07.1996 №270/96 — ВР із змінами та доповненнями від 18.11.1997 №642/97 — ВР, ВВР, 1998, №10, ст.36, ...11.07. 2003 №1121 — IV, ...від 17.11.2005 №3099 — IV, ...від 18.03.2008 №145 — VI, ...від 02.12.2010 №2756 — VI, ...від 16.06.2011 № 3530 — VI, ...від 23.12.2015 №901 — VIII (901 - 19), ВВР, 2016, № 4, ст. 44 [7, с. 232], підтверджується постійна увага законодавчої влади до даного питання, де п. 4 статті 7 «Принципи реклами» Розділу II «Загальні вимоги до реклами», свідчить про те, що «реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди» , однак, ні положення статті 20 «Реклама і діти», ні заборони, вказані в даній статті, не переглядалися жодного разу із 1996 року, не говорячи про те, що за період із 1996 року до сьогодні не оприлюднена ні одна справа із притягненням до відповідальності за порушення чинного законодавства.

Цікаві спостереження: покоління, народжене у кінці 1980 - х початку 1990 - х років має непереможне бажання скористатися ліками що найменше при поганому настрої!, не говорячи про хворобливі відчуття. Із їжею справа виглядає також, керуючись рекламними пропозиціями, дуже легко зраджуючи свій організм, людина робить свій вибір не на користь своєму здоров'ю. Звичайно, питання специфічних вимог до інформації (в тому числі рекламної), що розповсюджується засобами масової інформації і може споживатися, зокрема, дітьми, регламентуються деякими міжнародними нормативними документами, ратифікованими Україною. Так, Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року визначає, що Держави — учасниці (Конвенції) сприяють розробці належних принципів захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю (пункт е) ст. 17 Конвенції [8, с. 444].

Щодо сучасної дитини дошкільного віку, яка з народження знаходиться у інформаційному океані знівельованої ідейності, духовної і моральної зрушенисті, повинна розглядатися як людський індивід, найважливіший суб'єкт соціуму [12, с. 480]. Враховуючи основні види дитячої діяльності у дошкільному віці, а саме: комунікативну, навчально - пізнавальну, ігрову, предметно - перетворювальну; значимо психологічну природу базових особистісних якостей дошкільника — де спостережливість, допитливість, відповідальність, самостійність, міжособистісна злагода, справедливість, чуйність, міжособистісне партнерство, шанобливість, креативність, — знаходячись у техноферному оточенні, у безконтрольному напрямку зможе видати неочікуваний суспільством результат.

Слід зазначити, що психологи К. Янг і Ф. Сарасота попереджували про Інтернет - залежність дошкільників ще у 2001 році, на підставі чого дослідники В. Бондаровська та Н. Пов'якель виділили ознаки Інтернет -залежності: ейфорію від

перебування в Інтернеті; відмову від харчування заради розваг в Інтернеті; багато-годинне просиджування в Інтернеті; погіршення пам'яті й уваги; нехтування інтересів рідних, близьких та друзів заради перебування в Інтернеті; роздратованість від того, що хтось або щось не дає змоги користуватись Інтернетом [3, с. 3–55]. Зауважимо, що Інтернет, насичений баннерами – невід'ємними сателітами Інтернет - сторінок, де використовуються найефективніші й універсальні способи привернути увагу – сексуальні образи (відмітимо, що виховання й навчання у школі обмежено вивченням біології) і насильство (пропаганда підсилена фільмами, іграми, страчуючи сенс жити – творити) і, перше покоління Інтернету вже виховує своїх дітей, на своїх принципах, своїй обізнаності, яка найчастіше формує моральне і духовне зубожіння.

Додамо думку М. Фуко, яку поділяємо, про пропозиції товарів і послуг, що складають «первинний дискурс» реклами, а уявлення про суспільство в стереотипічних соціальних, ґендерних або статеворольових взаємовідносинах – «вторинний дискурс» [4, с. 38–49], що інформує про те, чим і хто повинен займатися, хто і чому приваблише, успішніше, тобто, відтворення екранних образів із й для реального життя, пресуючи підсвідомість, де реклама орієнтується на найсильніші емоції, і свідомість дитини, довіру якої, за П. Жане, Ж. Піаже, А. Валлоном, інтепріоризацію, пригнічують рекламно - поведінкові зразки віртуального світу, які формують психофізичне, соціальне здоров'я особистості [10, с. 21–23].

Висновки. Отже, саморозвиток та самовдосконалення особистості дитини дошкільного віку знаходиться під потужним психологічним інформаційним впливом ІТ - реклами. Реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди. Безумовно, проблеми функціонування ринку реклами перебувають у компетенції Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення, Державного комітету у справах захисту прав споживачів, а також низки інших органів, що регулюють питання авторського права. Безперечно, під пильною увагою відповідних контролюючих органів знаходиться й Інтернет - простір. Однак, необхідно зазначити, що екран, і телевізійний, і комп'ютерний, і телефонний – є для сучасного дошкільника авторитетним, тому найважливіше завдання, як родинного кола, так і дошкільного навчального закладу сформувати у дошкільника релевантне ставлення до ІТ - реклами.

Література

1. Апостолова Г.В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини / Г.В.Апостолова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9–10. – 1–3 с.
2. Білоусова Н. Становлення моральної свідомості. Психологічні аспекти / Н. Білоусова // Дошкільне виховання. - № 1. – 2005. – 10–11 с.
3. Бондаровська Н. Вплив реклами на людину: нариси / Н. Бондаровська // Психолог. – 2007. - №30 (270). – 3 – 55 с.
4. Грошев И.В. Гендерные образы рекламы / И.В. Грошев // Вопросы психологии. – 2000. - №6. – 38–49 с.
5. Гуревич Р. С. Інформаційно – телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. – К.: «Освіта України».

– 2006. – 390 с.

6. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш і ін.; заг. Ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма – матер, 2006. – 368 с.
7. Інформаційне законодавство України: Науково – практичний коментар / за ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Чижа. – К. : ТОВ «Видавництво» «Юридична думка», 2006. – 232 с.
8. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси / Н.М. Лавриченко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
9. Маклаков О.Г. Загальна психологія: Підручник для вузів. – СПб.: Пітер, 2007. – 583 с. – (серія «Підручник нової доби»).
10. Сарапулова Є. Чим шкідливі «Том і Джеррі»? / Є. Сарапулова // Дошкільне виховання. – 2003. - № 11. – 21–23 с.
11. Соціальна педагогіка / за заг. Ред. А.Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 488 с.
12. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навч. Словник – довідник. / В.М. Піча, Ю.В. Піча, Н.М. Хома та ін., заг. Ред. В.М. Піча. – К. : Каравела; Львів : Новий Світ – 2000, 2002. – 480 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ

І.М. НОВИК,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки та психології
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Феноменологія рефлексії привертала увагу мислителів з давніх часів. Водночас загальна проблема рефлексії у сучасній науці не тільки не втратила своєї актуальності, а й стає предметом вивчення в різних галузях наукового знання — філософії, психології, педагогіки. Для поняття рефлексії характерна невизначеність у її тлумаченні, що викликано широтою і варіативністю підходів до дослідження проблеми рефлексії.

У вітчизняній психології основи вивчення рефлексії подано в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Давидова, С. Рубінштейна. Вчені розглядають рефлексію як пояснювальний принцип розвитку самосвідомості і психіки в цілому. Доцільно зазначити, що сучасні дослідники зосереджують увагу на: розвитку креативності вчителя засобами педагогічної рефлексії (В. Кан-Калік, Ю. Кулюткін, Н. Посталюк), а також на його продуктивності професійної діяльності (К. Абульханова-Славська, О. Анисімов, О. Бодальов, С. Степанов); педагогічній рефлексії як складової професійної компетентності, самоосвіти (І. Бех, А. Маркова, Л. Подимова, В. Сластьонін, І. Ульяновіч); удосконаленні рефлексійних умінь педагога (М. Васильєва, Ю.Бабаян, С. Кондратьєва, Н. Кузьміна, Л. Митіна, К. Нор). Значущим у контексті нашої теми є дослідження О. Савченко щодо рефлексійної компетентності особистості [4].

Психологами доведено, що рефлексія — це компонент структури діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв та ін.). Однак, поруч із поняттям «рефлексія» у науковій, довідковій літературі зустрічаються поняття «рефлексійність», «рефлексійна здатність», «рефлексійні можливості», «рефлексійні вміння», «рефлексійно-перцептивні вміння», «рефлексійна культура», «рефлексійна компетентність». Зпоміж названих понять лише поняття «рефлексійність» отримало необхідне теоретичне обґрунтування у працях А. Карпова, який тлумачить її як «один з модулів рефлексії, індивідуальну психологічну властивість особистості, яка допускає квантифікацію і діагностування» [2, с. 113].

Аналіз значної кількості досліджень із виокремленої проблематики (І. Зимня, Т.Ісаєва, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Шадриков, А. Хуторський та ін.) дозволяє стверджувати, що основною структурною одиницею компетентності є компетенції. Багато вчених визначають компетенції через знання, вміння, навички, якості або властивості особистості, спеціальні здібності. Ядром моделі рефлексійної компетентності є самосвідомість педагога, яке може проявлятися в трьох аспектах: в когнітивному (основні рефлексійні процеси — самопізнання, самоаналіз, самодіагностика), емоційному (самоствавлення, самооцінка, самовідчуття), регуляторному (самовиховання, саморозвиток, самовдосконалення).

Кожен з трьох аспектів самосвідомості реалізується, і в особистісному, і в професійному плані рефлексійної компетентності. Ефективність здійснюваних в них рефлексійних процесів залежить від ступеня усвідомлення майбутньої професії як однієї з провідних цінностей. Тому в особистісний план структури рефлексійної компетентності майбутніх педагогів ми включаємо такі елементи, як: здатність усвідомити і перевести суспільно значущі мотиви педагогічної діяльності в русло особистих, внутрішньо необхідних для педагога; розуміти необхідність у самоаналізі, здатності виявляти помилки й усувати недоліки власної педагогічної діяльності задля підвищення професійного рівня; готовність до реалізації особистісно-професійної перспективи шляхом прогнозування, моделювання і проектування майбутнього [3].

У численних наукових розвідках рефлексія розглядається як необхідний компонент успішної реалізації професійної діяльності (О. Акулова, О. Анісімов, С. Степанов, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.). З огляду на це, питання щодо формування рефлексійної компетентності у майбутніх педагогів є досить актуальним. За визначенням С. Степанова, рефлексійна компетентність — це професійна якість особистості, що дозволяє найбільш ефективно і адекватно здійснювати рефлексійні процеси, реалізувати рефлексійні здібності, забезпечує розвиток і саморозвиток, сприяє творчому підходу у професійній діяльності, а також досягати її максимальної ефективності та результативності [6].

Зауважимо, що рефлексійна компетентність педагога є невід'ємним компонентом професійної компетентності й може розглядатися як якість особистості, що дозволяє максимально ефективно і адекватно здійснювати рефлексію, яка безпосередньо сприяє розвитку і саморозвитку особистості, творчому підходу в освітній і професійній діяльності. Вона дозволяє переосмислити особистісний і професійний досвід, допомагає сформулювати нові професійні еталони та стандарти, що стимулюють розвиток особистості [1].

Як зазначає І. Ульяніч, рефлексійна компетентність — це професійна властивість особистості, що виявляється у ефективній реалізації рефлексійних процесів і рефлексійних здібностей, що прискорює процеси індивідуально-професійного розвитку, підвищує креативність діяльності [8].

І. Слепцова виділила основні складові готовності педагога до професійної діяльності, заснованої на особистісно орієнтованій взаємодії з дітьми [5]. Одним з найважливіших компонентів готовності до професійної діяльності, на думку дослідниці, є професійно-рефлексійний, що охоплює прагнення до професійного зростання, високий рівень розвитку самостійності педагогів, їх здатність обґрунтувати рі-

шення педагогічних завдань, розвинені рефлексійні вміння, що дозволяють адекватно оцінювати власну поведінку і вчинки дітей. Таким чином, можемо стверджувати, що формування професійної компетентності студента, як майбутнього педагога, неможливо без формування рефлексії, а отже, і рефлексійної компетентності.

Основна стратегія формування рефлексійної компетентності студентів педагогічних вишів полягає у створенні психолого-педагогічних умов, що забезпечують цей процес [7]. До них відносимо:

- рефлексійна компетентність самого викладача, що передбачає наявність знань у педагога про те, що таке рефлексія, застосування прийомів її актуалізації, ціннісне ставлення до студента;

- збагачення особистісного рефлексійного досвіду в освітньому процесі (у межах навчальних дисциплін, науково-дослідницької діяльності, педагогічної практики тощо) та застосування рефлексійних прийомів на всіх етапах фахової підготовки;

- діагностика і самодіагностика студентами наявного рефлексійного досвіду;

- взаємодія викладача і студентів, засноване на принципах діалогічності, суб'єктності, довіри і підтримки, можливостях особистості;

- створення перспектив для зростання потреб і мотивацій студентів у формуванні та розвитку рефлексійної компетентності.

Таким чином, рефлексійна компетентність є органічною складовою особистісно-професійної компетентності майбутнього педагога, спрямована на оволодіння знаннями і цілеспрямоване застосування в прогнозуванні, плануванні та реалізації діяльності, активізує педагога у розвитку власних здібностей, забезпечує його особистісно-професійне становлення вже в період навчання у вищому навчальному закладі.

Література

1. Васильєва М. О. Формування професійної рефлексії майбутніх соціальних працівників у класичному університеті: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. О. Васильєва; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2011. — 21 с.
2. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности / А. В. Карпов. — М.: ИП РАН, 2004. — 421 с.
3. Новик І. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Новик; Київський університет імені Бориса Грінченка. — К., 2016. — 318 с.
4. Савченко О.В. Рефлексивна компетентність особистості : монографія / О. Савченко. — Херсон : Вишемирський В. С., 2016. — 595 с.
5. Слепцова И. Основы личностно-ориентированного взаимодействия воспитателя с детьми / И. Слепцова // Дошкольное воспитание. — 2007. — № 3. — С. 25–31.
6. Степанов С. Ю. Принципы рефлексивной психологии педагогического творчества / С. Ю. Степанов, Г. Ф. Похмелькина // Вопросы психологии. — 1991. — № 5. — С. 35–38.
7. Таброско Т. Н. Психолого-педагогические условия развития педагогических способностей у студентов педагогических вузов / Т. Н. Таброско // Вестн. Томского гос. пед. ун-та (Tomsk State Pedagogical University Bulletin). — 2003. — № 2. — С. 76–79.
8. Ульяніч І. В. Рефлексивна компетентність у педагогічній діяльності / І. В. Ульяніч // Практична психологія та соціальна робота : науково-практичний освітньо-методичний журнал. — 2009. — № 2. — С. 49–51.

ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Л.О. КЛИМЕНКО,

студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ ТА ЇХ РОЗВИТОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню характеристики властивостей уваги та їх розвитку у дітей молодшого шкільного віку з порушенням опорно-рухового апарату, розвиток уваги як психічного процесу у дітей молодшого шкільного віку з особливими потребами.

Ключові слова: увага, властивості уваги, розвиток уваги у дітей з порушенням опорно-рухового апарату.

Постановка проблеми. Увага сучасного суспільства до дітей з порушеннями психофізичного розвитку поставила на порядок денний включення їх в загально-освітній простір. Діти з обмеженими можливостями мають такі ж права, як і здорові діти, їм необхідно повноцінно навчатися, отримувати загальну освіту та в майбутньому приносити користь суспільству й державі, а їхнє соціальне життя повинне оптимально наближатися до життя повноцінної людини.

Стан дослідження. Зростає роль досліджень, спрямованих на вивчення особливостей становлення і розвитку інклюзивного навчання в країнах Західної Європи та Америки та пошук ефективних шляхів організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні (А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, Т.В. Сак, Ю.М. Найда, О.М. Таранченко, І.О. Білозерська, Л.С. Виготський).

Виклад основного матеріалу. У педагогічній практиці прийнято розрізняти категорії дітей з порушеннями опорно-рухового апарату щодо їх психофізичних особливостей і можливостей оволодіння навчальним матеріалом, зокрема [1, с. 20]:

- 1) діти з порушеннями функцій опорно-рухового апарату різного етіопатагенезу, які пересуваються самостійно або за допомогою допоміжних ортопедичних засобів і, що мають психічний розвиток, близький до нормального;
- 2) діти, позбавлені можливості самостійного пересування і самообслуговування, із затримкою психічного розвитку та збереженим мовленням;
- 3) діти з церебральними паралічами (ДЦП), ускладненими затримкою психічного розвитку, тяжкими дизартричними та іншими мовленнєвими порушеннями;

4) діти з ДЦП, які мають розумову відсталість різного ступеню тяжкості;

5) діти з ДЦП, які мають порушення слуху і зору різного ступеню тяжкості.

За ступенем тяжкості порушень рухових функцій і за ступенем сформованості рухових навичок діти поділяються на три групи: з тяжкими руховими порушеннями; із середнім ступенем рухових порушень; з легкими руховими порушеннями [2, с. 28].

Головна особливість пізнавальної діяльності та особистості дитини з порушенням опорно-рухового апарату (особливо у випадках дитячих церебральних паралічів) полягає у вираженій диспропорційності, нерівномірному, порушеному темпі розвитку, а також якісній своєрідності формування психіки [3, с. 4].

Тому кожна дитина, яка має рухові порушення, потребує ретельного вивчення її психічного розвитку та визначення відповідних навчально-виховних заходів у спеціально організованому середовищі.

Нерідко для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату характерним є сповільненість психічних процесів, труднощі переключення на інші види діяльності, недостатність концентрації уваги, зниження обсягу механічної пам'яті. Велика кількість дітей відрізняється низькою пізнавальною активністю, що проявляється у відсутності інтересу до завдань, слабкій зосередженості, повільності й зниження переключення різних психічних процесів. Низька розумова працездатність частково пов'язана із церебрастенічним синдромом, що характеризується швидко наростаючим стомленням при виконанні інтелектуальних завдань [4, с. 25]. Найбільш чітко це проявляється в шкільному віці при різних інтелектуальних навантаженнях.

Усі пізнавальні психічні процеси при ДЦП мають ряд загальних особливостей [5, с. 6]:

- порушення активної довільної уваги, що негативно відбивається на функціонуванні всієї пізнавальної системи дитини з ДЦП;
- підвищена виснаженість всіх психічних процесів (цереброастенічні прояви), що виражається в низькій інтелектуальній працездатності, порушенні уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, в емоційній лабільності.

Зазвичай при ДЦП всі властивості уваги затримуються у своєму розвитку і мають якісну своєрідність. Порушується формування вибірковості, стійкості, концентрації, розподілу уваги. Крива працездатності відрізняється нерівномірністю. Відзначаються також труднощі в переключенні уваги, застрявання на окремих елементах, що пов'язано з інертністю психічної діяльності.

Відзначається слабкість активної довільної уваги [6, с. 5]. При порушеннях активної довільної уваги страждає початкова стадія пізнавального акту — зосередження і довільний вибір під час прийому та обробки інформації.

Довільна увага — це свідомо спрямоване і регульоване зосередження уваги, зумовлене потребами діяльності [7, с. 10]. Таку увагу називають активною і вольовою. Психологічний зміст довільної уваги пов'язаний з виробленням мети діяльності та вольовим зусиллям.

Довільна увага, будучи цілеспрямованою увагою, виступає як спрямованість людини на кінцевий результат діяльності. Людина, виробивши мету, передбачає

кінцевий результат, планує способи його досягнення, здійснює контроль за процесом діяльності. Увага регулює напруження в реалізації того чи іншого етапу діяльності, але виявляє в кожному з них свої специфіку. Увага спрямована на активний пошук та аналіз інформативних ознак та на ретельне планування [8, с. 47].

Довільна увага керує психічною сфери людини при розв'язуванні різноманітних практичних та теоретичних завдань. Підтримання стійкої довільної уваги залежить від багатьох умов, зокрема усвідомлення обов'язку у виконанні певної діяльності. Усвідомлення школярем свого обов'язку добре вчиться викликає у нього довільну увагу в навчальній діяльності тоді, коли щось відволікає від учіння.

Підтриманню довільної уваги школярів сприятиме постановка вчителем перед ними конкретних завдань (наприклад, слухати відповіді учнів та фіксувати помилки у використанні правил з певної теми, готуватися до правильних відповідей).

Регулятивна та контрольна функції уваги відіграють важливу роль у діяльності тоді, коли вони своєчасно активізуються, реалізації мети діяльності дуже важлива своєчасна, а інколи випереджувальна активізація уваги. Кожен учитель знає, як важко викликати увагу збуджених після перерви школярів. У зв'язку з синхронізацією уваги розрізняють передувачу стан підвищеної готовності свідомості до виконання завдання, до включення у роботу. Передувача може виникати мимовільно та під впливом інструкції. Цей стан може перейти у стан випереджувальної уваги, що передбачає цілеспрямований пошук та відбір інформативних ознак, результатів діяльності, планів здійснення мети, оптимальних методів її досягнення. Протилежним явищем до випереджувальної уваги є запізнена увага. Ця увага пасивна, виникає повільно, часто — примусово [9, с. 50].

Стійкість уваги молодших школярів залежить і від обсягу заданої роботи [10, с. 2]. Надмірне навантаження стомлює учнів, і вони мимоволі відволікаються. Незначне навантаження також порушує стійкість уваги: при невеликому обсязі роботи молодші школярі швидко справляються з нею. А потім починають займатися сторонніми справами, тобто переключають свою увагу на інші об'єкти.

Висновки. Отже, зміст поняття «увага» у сучасній психологічній науці визначають як психічний процес, що полягає у зосередженості діяльності суб'єкта в певний момент часу на якомусь реальному або ідеальному об'єкті — предметі, події, образі, міркуванні тощо, або умову діяльності всіх психічних процесів. Особливості уваги дітей з порушеннями опорно-рухового апарату великою мірою залежать від властивостей вищої нервової діяльності. Рухливість, інертність, сила та слабкість нервової системи впливають на всі властивості уваги. Стійка увага, її легке переключення та успішний розподіл зумовлюються сильною і рухливою нервовою системою. Інертна і слабка нервова система виявляє себе в нестійкій і менш здатній до успішного розподілу та переключення увазі. Поєднання інертності з силою зумовлює стійкість, середньої ефективності переключення і розподіл уваги.

Література

1. Волкова Т. Творчі ігри, завдання і тести для розвитку пам'яті та уваги / Т. Волкова. – Донецьк, 2006. – С. 17–24.
2. Чуприкова Н. Как вывести психологию внимания из теоретического тупика / Н. Чупринова // Вопросы психологии. – 2008. – № 5. – С. 12–30.
3. Борисова І. Щоб учні були уважнішими / І. Борисова // Шкільний світ. – 2006. – № 35. – С. 5–6.
4. Колесник А. Корекційні вправи на розвиток пам'яті та уваги / А. Колесник // Психологічна газета. – 2007. – № 6. – С. 21–27.
5. Москальова А. Як розвинути увагу дитини / А. Москальова // Шкільний світ. – 2000. – № 18. – С. 4–6.
6. Анисимова И. Как помочь ребенку с нарушениями внимания // Психология обучения / И. Анисимова. – 2001. – № 4. – С. 5–6.
7. Дружинин Б., Кулинова И. Внимание требует внимания / Б. Дружинин, И. Кулинова // Семья и школа. – 2003. – № 11. – С. 10–11.
8. Ткачева В. К вопросу о концепции психологического изучения семьи, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / В. Ткачева // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2004. – № 1. – 2004. – С. 46–51.
9. Смирнова И. Коррекционно-педагогическая работа в школе для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата // И. Смирнова. – СПб., 2000. – С. 45–53.
10. Кравцова М. Развитие внимания в начальной школе / М. Кравцова // Школьный психолог. – 2003. – № 46. – С. 2–3.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

О.О. КОВАЛЬСЬКА,

студентка Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СЛУЖБОВІ ОБОВ'ЯЗКИ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

З 14 квітня 2014 року в Україні розпочалася та триває активна фаза антитерористичної операції, запроваджена на підставі Указу Президента України від 14.04.2014 року №405/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України [1]. Виконання службових обов'язків та спеціальних завдань працівниками правоохоронних органів під час проведення антитерористичної операції пов'язано з реальною загрозою для життя і здоров'я, високим ступенем відповідальності за результати проведеної діяльності. В умовах максимальної нервово-психологічної напруженості результат, в остаточному підсумку, визначає ступінь підготовленості конкретного співробітника правоохоронних органів до виконання спеціальних завдань в екстремальних умовах, сукупність визначених особистих і професійних якостей, детермінованих умовами колективу і за його межами, виступаючи при цьому об'єктивним фактором.

Морально-психологічний стан працівників правоохоронних органів, відряджених до районів проведення АТО є результатом особливої підготовки і базується на низці складових. Так кожен співробітник повинен відчувати підтримку свого народу, держави, керівництва, товаришів та колег по підрозділу, знати історію свого народу, бути патріотом Батьківщини. Водночас, окрім таких загальних складових, на яких ґрунтуються морально-психологічні принципи співробітників правоохоронних органів важливу роль відіграє мікроклімат у підрозділі, у зв'язку з чим доцільно опанувати співробітниками правоохоронних органів окремі прийоми та методи регуляції свого психічного стану. Розуміння критичної ситуації людиною часто базується на її суб'єктивній оцінці рівня екстремальності. Екстремальні ситуації викликають появу певних напружених психічних станів, які суттєво впливають на поведінку людини, підвищуючи або знижуючи її ефективність. Результатом підготовки працівників правоохоронних органів до виконання службових обов'язків, проведення фільтра-

ційних заходів або спецоперацій має бути психологічна готовність до певних дій, відповідно до поставлених завдань різного рівня складності.

Формування психологічної готовності працівників правоохоронних органів повинно забезпечуватися за допомогою цілеспрямованого та систематизованого комплексу заходів, що здійснюється в межах психолого-педагогічного процесу у відповідних правоохоронних органах. Основними завданнями психологічної підготовки слід вважати: виховання почуття обов'язку, відповідальності; забезпечення особового складу системою знань і уявлень про особливості та умови діяльності, їх вимоги до особистості; формування у працівників вмінь і навичок виконання службових обов'язків у напружених та складних умовах; розвиток емоційно-вольової стійкості, здатності до ефективної саморегуляції при ускладненні ситуації; формування вмінь реально оцінювати рівень своєї підготовленості до виконання професійних завдань, прогнозувати результати діяльності, коригувати свої вчинки [2]. За таких умов психологічна готовність має розвиватися комплексно, при цьому комплексний підхід полягає у формуванні особистості кожного співробітника (його професійного мислення, поведінки, мотивів, ставлення до виконання завдань в зоні АТО тощо) у процесі всієї системи підготовки. Мета підготовки полягає не тільки у тому, щоб надати їм необхідні знання, сформувати відповідні вміння та навички, а й в тому, щоб досягнути високого рівня психологічної готовності до виконання спеціальних завдань в зоні проведення АТО, виявлення шпигунів та сепаратистські налаштованих осіб.

Не можна не погодитись із позицією Л.В. Ваврик яка вважає, що для успішного здійснення діяльності в екстремальних умовах професіоналу необхідні дві взаємопов'язані складові: професійна навченість — знання, вміння та навички; психологічна підготовленість — наявність необхідних професійно важливих якостей, психологічних і психофізіологічних характеристик, без яких він не зможе ефективно застосовувати наявні знання на практиці, виконувати функціональні обов'язки [3, с. 35].

Психологічна готовність — такий психічний стан, у якому знаходиться особистість після професійної підготовки в залежності від її мотивів, інтелектуальних можливостей, емоційно-вольових процесів, рівня розвитку загальних, спеціальних та творчих здібностей. Слід враховувати, що типовими залишаються два види психологічної готовності — постійна і ситуативна.

Постійна психологічна готовність — як перманентний психічний стан, що формується у працівників правоохоронних органів в процесі професійної підготовки та є її результатом, залежно від їх мотивів, інтелектуальних можливостей, емоційно-вольових процесів. Постійна готовність є основою ситуативної готовності. *Ситуативна готовність* — це психічний стан, що виникає у співробітників правоохоронних органів при виконанні конкретних службових обов'язків, залежно від чіткості поставлених завдань, рівня мотивування щодо їх виконання, усвідомлення їх значущості, та ґрунтується на особливостях постійної готовності. Ситуативна готовність, що виникає у процесі діяльності в певних умовах, сприяє підвищенню рівня розвитку постійної психологічної готовності через утворення нових професійно важливих якостей, формуванню нових та актуалізації існуючих мотивів до діяльності.

Важливими структурними компонентами психологічної готовності є:

- операційно-особистісний компонент — професійно важливі якості; розвинені спеціальні й творчі здібності та уміння успішно й адекватно реалізувати поставлені завдання в зоні АТО;
- мотиваційний — наявність мотивів до успішного виконання завдань в зоні АТО;
- емоційно-вольовий — сформована емоційно-вольова стійкість та здатність до саморегуляції.

Для розвитку зазначених структурних компонентів психологічної готовності необхідно застосовувати методи мотивування - способи впливів на мотивацію військовослужбовців, при цьому ефективними методами мотивування є: організаційні, морально-психологічні, педагогічні.

Організаційні методи передбачають перш за все чітку організацію процесу діяльності, тобто — пояснення завдань, що треба виконувати та їх значущості; розподілення завдань між співробітниками правоохоронних органів залежно від їх індивідуальних особливостей, здібностей, знань, вмінь та досвіду; по-можливості, встановлення часових меж виконання; контроль за процесом та результатом виконання; аналіз результатів та невдач. Не менш важливими є особистий персональний приклад керівника підрозділу, своєчасні заохочення та стягнення, моральна підтримка з боку керівника; згуртованість колективу. Застосування організаційних методів сприятиме формуванню та актуалізації таких мотивів як: інтерес до служби, прагнення захищати український народ, бажання професійно виконувати службові завдання, прагнення до самореалізації та самоствердження, прагнення до розумного ризику.

Наступною групою методів мотивування є *морально-психологічні методи*. До яких відносяться: створення сприятливих відносин, взаємостосунків у процесі виконання завдань й ділового спілкування, сприятливого соціально-психологічного клімату у підрозділі, підтримка певних традицій, заохочення щодо дотримання правових, моральних норм, протидія з негативними неформальними правилами та проявами, негативними стереотипами й деструктивними переконаннями, аморальними діями та вчинками. Важливим, є створення умов, при яких співробітники правоохоронних органів відчували б гордість за те, що: можуть краще ніж інші виконувати завдання; здійснюють важливу та необхідну роботу як для країни, так і для її громадян. Не менш значущим є вміння забезпечити можливість кожному проявити свої здібності, креативність, застосувати спеціальні знання, вміння та набуті навички. Це дозволить йому відчувати свою значимість, повірити в свої можливості виконувати складні завдання, прагнути до самовдосконалення, професійного розвитку та досягнути успіху. До морально-психологічних методів мотивування працівників правоохоронних органів також слід віднести заохочення, які покликані стимулювати не тільки конкретну особу, але й інших. Для цього воно повинне сприйматися колективом підрозділу як справедливе.

До *педагогічних методів* мотивування відносяться: переконання, роз'яснення, приклад. Переконання апелює до свідомості працівника правоохоронних органів. Застосовувати вказаний метод, слід із врахуванням індивідуальних особливостей службової особи, обставин, що склалися. Переконувати можна викорис-

товуючи значимі факти, приклади, аргументи і контраргументи, пояснюючи можливі негативні наслідки. Треба вміло поєднувати методи переконання і примусу. Обирати методи треба не тільки з врахуванням особливостей певної ситуації, але й індивідуальних особливостей певної особи. Велике значення має педагогічний метод мотивування — приклад. Тому, керівники підрозділів правоохоронних органів, які дислокуються в зоні проведення АТО мають, перш за все, оцінювати власну мотивацію з метою формування та актуалізації необхідних мотивів для вдалого виконання службових завдань підрозділами, які вони очолюють.

Слушно вказує І.І. Пампура про те, що ефективність діяльності працівника в екстремальній ситуації значною мірою залежить від того, наскільки вона є передбачуваною та контрольованою. Визначена очікуваність такої екстремальної ситуації (штатної), як знешкодження озброєного злочинця, звільнення заручників, припинення несанкціонованих масових заворушень певним чином дозволяє прогнозувати розвиток подій, а отже, — формувати внутрішній стан психологічної готовності працівника до дій, сприяти його самообілізації [4, с. 249].

Висновки. Психологічні особливості діяльності працівників правоохоронних органів передбачають наявність у них певних опорних психологічних якостей, які формуються під впливом навчання, самовдосконалення, інших обставин життя. Ці якості є передумовою оволодіння професійною діяльністю, в процесі реалізації якої у подальшому відбуваються певні особистісні зміни, розвиваються і вдосконалюються професійно важливі якості, здійснюється становлення особистості працівника правоохоронних органів. Психологічна готовність співробітників правоохоронних органів в зоні проведення АТО є запорукою успішного виконання спеціальних завдань, підвищення рівня мотивації та персональної відповідальності, дозволяє формувати адекватний психологічний мікроклімат у підрозділах, а застосування методів мотивування сприяє реалізації структурних компонентів їхньої психологічної готовності, у тому числі й в екстремальних умовах, що допомагає якісно та відповідально виконувати службові обов'язки, у тому числі під час проведення спецоперацій та інших заходів в інтересах забезпечення національної безпеки.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України": Указ Президента України від 14.04.2014 року №405/2014.
2. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. — К.: КНХ, 2007. — 360 с.
3. Ваврик Л.В. Психологічні передумови успішної діяльності правоохоронців в екстремальних умовах / Л.В. Ваврик // Проблеми екстремальної та кризової психології. - Вип. №14.. — Частина I. — 2013. — С. 33–41.
4. Пампура І.І. Формування психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до ефективної діяльності в екстремальних ситуаціях / І.І. Пампура // Наука і правоохоронна діяльність. — 2013. — №3(21). — С. 246–252.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

УДК 316.42

О.В. КУБРАК,

старший викладач кафедри філософії
Сумського національного аграрного університету

МИСТЕЦТВО І ВЛАДА: СУПЕРНИЦТВО ЧИ СПІВПРАЦЯ

Анотація. Стаття присвячена взаємозв'язку культури і влади як основного поняття політики. Часто в історії політичні діячі займалися культурою і мистецтвом, в свою чергу діячі культури нерідко впливали на політичне життя в державі і навіть в світі. Разглядаються приклади цього феноменального взаємовпливу в історично - соціальній ретроспективі.

Ключові слова: мистецтво, влада, політика, мораль, творчість, історія, тиран. революція, архітектура, кіно.

Постановка проблеми. Про мистецтво влади і владу мистецтва як споріднені прояви життя вже пишуть давно. Влада і економіка — теж дві нерозривно пов'язані складові людського буття, а творчість в частці економіки сьогодні становить дуже великий відсоток: фахівці - маркетологи підраховали, що у вартості, наприклад, меблів художній дизайн становить 30 відсотків. В світі економіки 4 відсотки припадає на сільське господарство, в той час коли доля індустрії творчої (образотворче мистецтво, кіно тощо) складає 7%...

Сучасна англійська сім'я витрачає на культурні потреби 17% сімейного бюджету. Ринкова ціна усього, що створив Пікасо на 20% більше, ніж коштує вся російська компанія «Газпром».

Здатність до мистецтва — показник божественного в природі людини — так не без підстави вважали древні греки. Арістотель в трактаті «Політика» [1] писав, що займатися справами та воювати — важливо, але зберегти мир і управляти з користю вільним часом, виконувати необхідні та корисні справи, особливо ті, що прекрасні — необхідно для розвитку людини! Арістотель визнавав, що мораль, політика, питання виховання особистості невід'ємні від моралі. Тому, якщо використовувати мистецтво в якості засобів виховання, необхідно контролювати художню діяльність.

Стан дослідження. Інформаційний і теоретичний матеріал з тематики відносин «мистецтво і влада» надзвичайно широкий і різноманітний, проте, спеціальних досліджень, що спираються на культурологічні підходи, з включенням понят-

тя діалогу, дуже небагато. У зв'язку з цим, кажучи про ступінь наукової розробленості проблеми, слід послатися насамперед на найважливіші в теоретичному плані роботи, присвячені діалоговій концепції культури. Найбільш концептуальними з цієї теми є роботи Мішеля Фуко і Жіля Дельоза.

Виклад основного матеріалу. Цікавою і повчальною є доля автора суспільно-політичного трактату «Утопія», англійського письменника, філософа, державного діяча, одного з основоположників утопічного соціалізму Томаса Мора. Першим діянням Мора в Парламенті став виступ за зменшення зборів на користь короля Генріха VII. В помсту за це Генріх ув'язнив батька Мора, який був випущений на свободу тільки після сплати значного викупу і самоусунення Томаса Мора від громадського життя. Після смерті Генріха VII в 1509 році Мор повертається до кар'єри політика. У 1510 році він став одним з двох молодших шерифів Лондона. У 1510-х роках Мор привернув до себе увагу короля Генріха VIII. У 1515 році він був відряджений у складі посольства у Фландрію, яке вело переговори щодо торгівлі англійською вовною (знаменита «Утопія» починається з посилання на це посольство). У 1517 році він допоміг приборкати Лондон, який збунтувався проти іноземців. 1518 року Мор стає членом Таємної Ради. У 1520 році він був у складі свити Генріха VIII під час його зустрічі з королем Франції Франциском I неподалік від міста Кале. В 1521 році до імені Томаса Мора додається приставка «сер» - він був посвячений у лицарі за «заслуги перед королем і Англією». У 1520 році реформатор Мартін Лютер опублікував три роботи: «Звернення до християнського дворянства німецької нації», «Про вавилонське полонення церкви», «Про свободу християнина». У цих роботах Лютер виклав своє вчення про спасіння через віру, відкинув таїнства і інші католицькі практики і вказав на зловживання і згубний вплив Римо-католицької церкви. У 1521 році Генріх VIII відповів на критику Лютера маніфестом «На захист семи таїнств», ймовірно, написаним і відредагованим Мором. У світлі цієї роботи папа Лев X нагородив Генріха VIII титулом «Defensor Fidei» («Захисник віри») за його зусилля в боротьбі з ересю Лютера (цікаво, що довгий час після того, як Англія порвала з католицькою церквою, англійські монархи продовжували носити цей титул, а на англійських монетах досі присутні букви DF). Також Томас Мор написав відповідь Лютеру під своїм власним ім'ям. Мартін Лютер відповів Генріху VIII, називаючи його «свинєю, бовдуром і брехуном». На прохання Генріха VIII Мор склав спростування: *Responsio Lutherum*. Воно було опубліковано в кінці 1523 року. У *Responsio* Мор захищав верховенство папи, а також таїнство інших церковних обрядів. Ця конфронтація з Лютером підтвердила консервативні релігійні тенденції, яких дотримувався Мор, і з тих пір його творчість була позбавлена будь-якої критики і сатири, які можна розглядати як шкоду авторитету церкви. У 1529 році король призначив Мора на вищий пост в державі - лорда-канцлера. Вперше лордом-канцлером став виходець з буржуазної середовища. Цьому передувала ситуація з розлученням Генріха VIII, яка привела Мора до піднесення, потім до падіння. Кардинал Томас Уолсі, архієпископ Йорка і лорд-канцлер Англії, не зміг домогтися розлучення Генріха VIII і королеви Катерини Арагонської, в результаті чого його змусили піти у відставку. Наступним лордом-

канцлером був призначений сер Томас Мор, який до того моменту вже був канцлером герцогства Ланкастер та спікером Палати громад. На жаль для всіх, Генріх VIII не розумів, що за людина був Мор. Глибоко релігійний і прекрасно освічений в галузі канонічного права, Мор твердо стояв на своєму: розірвати освячений церквою шлюб може тільки Папа Римський. Климент VII був проти цього розлучення - на нього тиснув Карл V Іспанський, племінник королеви Катерини. У 1532 році Мор пішов у відставку з поста лорда-канцлера, посилаючись на слабе здоров'я. Справжньою причиною його відходу став розрив Генріха VIII з Римом і створення англіканської церкви; Мор був проти цього. Більш того, Томас Мор був настільки обурений відходом Англії від «істинної віри», що не з'явився на коронацію нової дружини короля - Анни Болейн. Генріх VIII помітив це. У 1534 році Елізабет Бартон, черниця з Кента, наважилася публічно засудити розрив короля з католицькою церквою. З'ясувалося, що відчайдушна черниця листувалася з Мором, який мав схожі погляди, і не потрап він під захист Палати лордів, не минути б йому в'язниці. У тому ж році Парламент прийняв «Акт про супрематію», який проголошує короля Верховним главою Церкви, і «Акт про престолонаслідування», який включав в себе присягу, яку були зобов'язані принести всі представники англійського лицарства. Той, хто приніс присягу тим самим:

- 1) визнавав законними всіх дітей Генріха VIII і Анни Болейн;
- 2) відмовлявся визнавати будь-яку владу, будь то влада світських владик або князів церкви, крім влади королів з династії Тюдорів.

Томас Мор, як і Рочестерський єпископ Джон Фішер, був приведений до цієї присяги, але відмовився вимовити її, так як вона суперечила його переконанням. 17 квітня 1534 року він був ув'язнений в Тауер, визнаний винним у відповідності з «Актом про зраду» і 6 липня 1535 року обезголовлений на Тауер-Хілл. Перед стратою тримався дуже мужньо і жартував. До речі, в 1592 році творчим колективом була написана п'єса «Сер Томас Мор» (серед 4-х авторів стоїть і ім'я Вільяма Шекспіра). За вірність католицизму Мор був канонізований Римокатолицькою церквою і зарахований до лику святих Папою Пієм XI в 1935 році.

В художньому фільмі грецького режисера Янніса Смарагдіса «Ель Греко» Тиціан звертається до Ель Греко з такими словами: «Від нас потребують правди. Але чи потрібна їм правда насправді? Послухай моєї поради: ніколи не показуй їм усе. Вони ніколи цього тобі не вибачать. Будь - яке мистецтво небезпечно, як будь які великі тайни Бога». Як це перегукується зі словами філософа Володимира Соловйова з праці «Загальний сенс мистецтва» [2], в яких він стверджує, що мистецтво перестає бути пустою забавою і стає справою важливою та повчальною, але зовсім не в сенсі дідактичної проповіді, а в сенсі натхненного пророцтва.

Політики різних рівнів за допомогою мистецтва маніпулюють масами. Відомо версія, що «драматург Шекспір» був винаходом англійської таємної поліції, яка зробила з безграмотного лихваря Шакспіра з Стратфорда геніального поета для всього світу.

Мистецтво влади і влада мистецтва не один раз перетинались в світовій історії. Наприклад, 7 лютого 1601 року прихильники графа Роберта Девере, графа Ессекского, який очолив підготовку повстання проти англійської королеви Єлизавети I, в очікуванні заколоту замовили в театрі «Глобус» п'єсу Шекспіра «Річард II», - граф Ессекс в їх очах був схожий на героя п'єси - Болінброка, який за п'єсою позбавив влади тирана - короля. Ессексу потрібна була підтримка незадоволеного натовпу. І п'єса «Річард II» «підготувала» натовп невдоволених. Увечері цього ж дня Таємна рада, стурбована чутками, що циркулювали в Лондоні, викликає Ессекса на засідання - той відмовився з'явитися. У цей час граф, який розраховував на підтримку лондонців, готувався до захоплення Сіті — центрального району Лондону. Вранці 8 лютого до будинку Ессекса прийшли лорд-охоронець печатки, головний суддя і ім'ям королеви зажадали від нього утриматися від необдуманих вчинків. Ессекс захопив їх і залишив заручниками. Коли представники Єлизавети пригрозили підірвати будинок, Ессекс здався і був обезголовлений 25 лютого у дворі Тауера. Після придушення заколоту королева Єлизавета говорила, що вона і є Річард II, що це її стратили на площі.

Велике значення в історії Франції зіграла комедія П'єра Огюстена Карона де Бомарше (1732—1799) «Весілля Фігаро». З'явившись саме напередодні Французької революції, п'єса про витівки Фігаро символізує торжество «третього стану». Дантон, один з лідерів Французької революції сказав, що Фігаро покінчив з аристократією, а Наполеон відмітив, що п'єса «Весілля Фігаро» стала «революцією в дії». Тому протягом деякого часу п'єса була заборонена в Російській імперії, Франції, Австрії та деяких інших країнах Європи.

Вже ближче до нашого часу роль каталізатора революційних подій грала «Пісня про Буревісника» Максима Горького. Після жовтневого перевороту в Росії, вже в сталінські часи, враховуючи силу мистецтва, керівництво вміло ним маніпулювало: хтось ставав рупором соціалістичного будівництва, когось висилали за вироком суду (в кращому випадку), а хтось платив життям за можливість висловлювати правду.

Отже: навіщо владі мистецтво? Мистецтво має можливість формувати той чи інший імідж влади, воно може змінювати уяву про дійсність і нести в маси той чи інший міф — залежно від «заказу».

Сталін це розумів і всіляко намагався приручити діячів культури. Для управління ними в 1934 році на Першому з'їзді письменників СРСР, що був скликаний відповідно до постанови ЦК ВКП (б) від 23 квітня 1932 року, було створено Спілку письменників СРСР - організацію професійних письменників, яку очолив Максим Горький, який приїхав з іміграції в Росію, піддавшись спокусі стати письменником № 1 в СРСР. 182 учасника цього з'їзду (30% !!!) згинуло в радянських тюрмах або в ГУЛАзі...

Ленін «назначив» «найголовнішим із всіх мистецтв» кіно... Адже кіно, найновіший вид мистецтва, дозволяло видати бажане за дійсне. Взяти хоча б фільм «Жовтень» про штурм Зимового Палацу в жовтні 1917 року. Але насправді не було ніякого штурму! Його інсценували потім.

У фільмі «Падіння Берліна» Сталін прилітає в Берлін, чого теж ніколи не було. Але яку важливу роль це виграло у возвеличенні «вождя всіх народів»!

В ряду радянських фільмів «Броненосець Потьомкін» С. Ейзенштейна не позбавлений цих недоліків. Не було ніяких черв'яків у м'ясі, був добре підготовлений заколот. А розстріл на сходах така ж вигадка геніального Ейзенштейна, як і пам'ятна коляска з дитиною.

Хто платить, той і замовляє... Так з'являються фільми з навмисним перекручуванням історичної правди. Коли у фільмі Олександра Сокурова «Молох» Адольф Гітлер здивовано запитує про Освенцим «А де це?», недовіра виникає не тільки до фільму, але і до режисера.

З даних давен історія знає багатьох покровителів мистецтв, які вважали себе їх знавцями і цінителями. Але насправді можливість залишитися в історії і в пам'яті нащадків — ось реальна причина, за якою вони допомагали митцям, опікували їх. Нарешті, хто кому більше потрібен: художник владі або влада художнику?

Влада заграє з діячами мистецтва, підгодовує догідливих і приручає неслухняних. Ті володарі, хто не може залишити пам'ять про своє «мудре» правління, намагаються увічнити себе в творах мистецтва і архітектури. Людвіг Баварський (1845—1886) побудував чудові замки: дворець Нойшваштайн, дворець Ліндерхоф, дворець Херренкімзее. Тому Людвіг 2 залишився в історії як правитель — дивак, більше приділявший увагу розвитку мистецтв, ніж укріпленню Баварії в політичному світі. Його протистояння баварському парламенту, який був проти того, щоб Людвіг витрачав гроші не на армію, а на мистецькі проекти, мало не спричинили перенос столиці королівства до Мюнхену.

Дві з половиною тисячі років тому китайський філософ Лао-Цзи в трактаті «Дао Де Цзин» [3] так писав про мистецтво влади: «Коли в світі множаться заборони, тоді в народі стає більше сірих і убогих.

Коли в народі множаться знаряддя війни, тоді і згущується морок над дворами і царствами.

Коли серед людей з'являється багато хитромудрих і багатознаючих, тоді і перестають траплятися чудові речі.

Чим суворіше укази і методи, тим більше злодіїв і розбійників

Управління ненав'язливе і приховане робить людей нехитро простими.

Управління явне і допитливе псує і калічить людей.

Той, хто сьогодні залишає любов заради війни, хто відкидає помірність заради пишного достатку, хто відмовляється бути повелителем заради того, щоб бути найголовнішим, неодмінно загине!

Щоб в народі не намагалися вислужитися один перед одним, потрібно не звеличувати достойних.

Щоб в народі не було злодіїв, не потрібно дорогі речі ставити понад усе.

Щоб зробити чистими серця людей, потрібно відвернути свій погляд від того, що народжує бажання».

Мистецтву влади присвятив свій трактат «Державець» Ніколо Макіавеллі (1469—1527): «Государ, особливо новий, не може виконувати все те, за що лю-

дей шанують гарними, так як заради збереження держави він часто буває змушений йти проти свого слова, проти милосердя, доброти і благочестя ... не віддалятися від добра, але при потребі не цуратися і зла» [4, с. 53].

Висновки. Інтелектуальна влада буває часом куди більш ефективною, ніж грубе насильство. У сучасному світі здатність людини підпорядкувати собі інших людей все більше залежить від його інтелектуальних здібностей (письменник, міністр у справах культури Франції, ідеолог П'ятої республіки Андре Мольро, прем'єр-міністр Великої Британії Уїнстон Черчилль, президент Чехії Вацлав Гавел і ін.)

Але якщо для художника мистецтво це самопожертва, то для влади всього лише красива обгортка, що приховує її вади.

Література

1. Аристотель. Политика // Сочинения в 4-х томах. М., Мысль, 1983. Т.4.
2. Соловьев В.С.Общий смысл искусства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://azbyka.ru/fiction/obshhij-smysl-iskusstva/>
3. Лао Цзы. Дао Де Дзин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lib.ru/ROECHIN/lao3.txt_with-big-pictures.html
4. Макиавелли Н. Государь. – М.: Планета, 1990. – с. 53

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

V. VASYLYSHYN,

Ph.D., professor of engineering and computer graphics
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

A. KARAKULIA,

Student of the Institute of Architecture, Construction and Tourism
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

OWN WORK STUDENTS HOW THE MAIN CHARACTERS RESEARCH

Independent work (hereinafter CP) – is planned as part of the development of teaching included in the content of the educational program implemented for the task, with the guidance and supervision of the teacher, but without his direct participation. The objectives of the organization is composed of CP to motivate students to curriculum development; increasing the responsibility of students for their own learning; They contribute to the development of general and vocational students; create conditions for the formation of students' ability to self-education, self-management and self-development. Independent work as a form of training and type of training planned and designed by the teachers programs PM and DM each school ETA. In this perspective should be submitted in the preparation " problems." Then calculate the complexity of the SR. Typically, developers are guided by their professional experience and common sense. The time required to perform any specific content training assignment as determined empirically by observing the results of students in the class of independent works, the cost of the response time to the task, the time of their own costs to solve the problem. On the set of tasks defined by the amount of time for extracurricular work independently of PM and DM. The process of organizing independent work of students, includes the following steps:

The first stage - preparation. This includes the preparation of the work program with the release of problems and tasks for the HSBS; preparation of teaching materials; diagnose the level of preparedness of students.

The second stage - organization. At this etapiecelem individual and group work of students; Setting conducted individual and group counseling; determine the timing and manner of presentation of interim results.

The third stage - the motivation and activity. The teacher at this stage should provide a positive incentive for individual and group; check intermediate results; self-organization and self-correction; exchange and mutual examination in accordance with the selected target.

The fourth step - monitoring and evaluation. This includes individual and group reports and evaluation. HSBS control can be done by examining the intermediate and final, writing in the audience of written tests, tests, indirect tests, etc. One of the most labor-intensive activities in the planning and design of the CP supports the construction of educational tasks and cognitive and practical. As part of the education, labor competence model to work independently should be the nature of business. Students as homework should be offered not only read and recite training materials. Appropriate, propose new educational content as a starting material to give the job to process, transform it into a kind of product with the help of some assets and operations, while relying on certain skills, knowledge and cognition. Acquisition of knowledge becomes necessary a condition (measures) to solve the particular educational challenges and career (problems). Modern systems of assessment in vocational education requires repositioning teacher who before professional studies students module discipline scoring system makes the results of its development, including - in the framework of Slovakia.

Changing the position and a student who becomes an active participant in the evaluation process that promotes awareness of acquired Exp educational activities and integration of knowledge and skills in competencies. Control CP includes an assessment of the progress and interim results in order to determine their compliance with the plan. The results of CP are judged to monitor and consider the interim evaluation of the module students professional academic discipline. The results of monitoring students' extracurricular CP conducted seminars, practical and laboratory training module, academic discipline or a designated time (set-examination). One of the tools for the assessment and treatment of products of independent activity of students is to create a "portfolio". In practice, the institutions of vocational education are three types of portfolio. Portfolio performance it is personal choice student who chooses and creates its "portfolio". Following training products, made in the course of CP for a certain period of time, pupil sees as his own achievements. The report portfolio includes individual work current: tests, essays, project work, bibliographies, etc. Portfolio j diary is an independent business. Portfolio includes both self-learner and teacher notes for work completed tasks for assessment with characteristic and explanations, as well as independent learning.

А.О. ВІНІЧУК,

аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

**СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНА ЗВУКОРЕЖИСУРА»
У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ЗВУКОРЕЖИСУРА»**

Актуальність даного дослідження полягає у вивченні та оволодінні курсом театральньо-концертна звукорежисура, історією театру та концертних вистав, який знайомить майбутніх звукорежисерів з фаховими особливостями театральної та концертної звукорежисури, висвітлює базові основи театрального мистецтва, знайомить з найбільш видатними особистостями та явищами світової драматургії, режисури та мистецтва звукорежисури.

Цей курс створює стабільний інформаційний базис для подальшого розвитку звукорежисера в галузі театральної та концертної звукорежисури, театрального мистецтва, відкриваючи цим простори театру та концертної діяльності, а також найбільш задіяні засоби і можливості сучасної апаратури в роботі звукорежисера при створенні художньо-сценічного образу. На думку науковця В. Мовчана «Художній образ, створений за допомогою мистецьких технологій, наділений своєю логікою і розвивається за своїми внутрішніми законами, є основою будь-якого виду, різновиду, жанру мистецтва, а спосіб творення художнього образу є головним критерієм приналежності до того чи іншого виду мистецтва» [3]. В статті «Просторова еволюція музично-хореографічних взаємодій (XVI—XVII століття)» І.Вільєнко наголошує, що «емоція-образ розуміється структурною одиницею, а емоція-результат — конструкцією, яка свідчить про багаторівневу структуру, що будує просторовий зміст... Емоція в мистецтві по суті належить сфері змісту, тож, «емоція форми» — теж різновид змісту», — вказує дослідниця. [4, с. 243]

В даній науковій роботі розглядаються основи звукорежисерської роботи у театрі та на концертних майданчиках. Аналізується теорія та історія театру яка є частиною світової культури. Театр — одне з найбільш древніх і глобальних для світової культури мистецтв. За тисячоліття свого існування він накопичив арсенал стійких засобів, що зберігаються при будь-яких сценічних реформах і умовах різних форм ідейно художньої свідомості. Також, розглядаються можливості та особливості сучасних концертних площ, в яких дуже часто використовуються прийоми та засоби класичного та сучасного театрального мистецтва.

Особливості вивчення даної дисципліни полягають у поєднанні теоретичних і практичних занять. У програмі передбачається ознайомлення студентів з основами звукорежисури театру та концертних майданчиків, історією театрального мистецтва від античних часів і до нашого часу, а також розглядається діяльність видатних режисерів, акторів, драматургів. В процесі роботи над інформаційним матеріалом з диплому досліджено, що реформування вищої освіти є об'єктивною необхідністю, та існуючий потенціал освітньої системи України не повною мірою відповідає якісно новим потребам суспільства. Саме Болонський процес став освіт-

нім брендом і використовується як одна з ознак нашого руху до європейської спільноти [1].

Головна мета курсу полягає в ознайомленні студентів з теорією та практикою, особливостями та прийомами роботи театрального та концертного звукорежисера. А також з історією театру у різних епохах, національними особливостями і своєрідністю розвитку драматургічної, режисерської та виконавської діяльності. Висвітлюється наголос на театральному мистецтві, як основі концертної діяльності в загалом та проводиться аналіз особливостей та різних прийомів концертної та театральної звукорежисури. Музика, образотворче мистецтво, література, хореографія – весь синтез мистецтв в театральній практиці існує, ймовірно, стільки ж часу, скільки існує сам театр. Різні види мистецтв проявляють себе у надзвичайно цікавих ракурсах як раз на театральній сцені. Але звукові можливості театральних майданчиків, площ та приміщень які грали надзвичайну роль у створенні та сприйнятті художнього образу, робилися майстрами акустики. Можна зробити припущення, що перші «звукорежисери» – це майстри акустичних засобів у різних епохах еволюції розвитку театрального мистецтва.

При створенні авторської програми була використана методика що, передбачає такі теми: бесіди про мистецтво театру і його видах, про виставу і його творців. Виявлено що, засвоєння при викладанні історії театрального-концертного звукорежисури відбувається в постійному порівнянні за сучасним театральним мистецтвом і етикетом. Такий підхід дозволив аналізувати, як розвивалися у віках закони творчості, як змінювалося розуміння його завдань. Розглянута методика дозволяє вивчати не тільки історію театру, а й історію країни, тому що в процесі навчання захоплюються, наприклад, окремі етнографічні об'єкти, які розглядаються в незвичайному ракурсі – в контексті театрального мистецтва.

В результаті роботи з історичною літературою та архівним матеріалом, можна сказати, що до вивчення та аналізу театральної-художньої діяльності «театру корифеїв» зверталися майстри сценічного мистецтва, чия творчість відбувалося у той же період, а саме: К. Станіславський, І. Мар'яненко, С. Тобілевич, В. Василько, А. Бучма, Б. Горін-Горьянов, Л. Курбас; їх сучасники – театрознавці, письменники, театральні діячі – І. Карпенко-Карий, А. Суворін, Я. Мамонтов, М. Вороний, С.Єфремов, О. Загаров, М. Синельников, А. Недзвінський. До вивчення творчої спадщини корифеїв української сцени зверталися науковці, театральні педагоги в різні історичні періоди: К. Рудницький, Г. Довбищенко, Ю. Косач, В. Максимов, Н. Кузякіна, І. Чабаненко, П. Кравчук, О. Клековкін. У роботі з авторським курсом «Театральний-концертний звукорежисур» для студентів спеціалізації звукорежисур було виявлено, що театральна та концертна звукорежисур є синтетичним продовженням та поєднанням певних фахових знань та навичок, а також об'єднана певними режисерськими театральними-концертними завданнями. Дуже часто звукорежисер, який працює у театральному приміщенні над драматичними постановками проводить концертні програми та вистави, які відбуваються у даному приміщенні. Тобто, фаховий театральний звукорежисер повинен вміти працювати на концертному обладнанні в концертних залах, а концертний – вміти

провести спектакль. Це дуже важливо пам'ятати при викладанні цього фахового предмету згідно сучасній Болонській системі [2].

Проаналізовано, що перехід на кредитно-модульну систему організації навчального процесу зумовлює зростання ролі самостійної роботи студентів на тлі зменшення обсягів загальної аудиторної роботи. Тому навчальний процес вимагає модернізації, адекватної вимогам сьогодення. Модульне навчання, з якої б дисципліни воно не здійснювалося, передбачає створення та використання навчально-методичних посібників комплексного типу. Згідно з модульним підходом до побудови навчально-методичного комплексу дисципліни подаються:

- матеріали щодо планування навчального процесу (робоча програма навчальної дисципліни, опис якої включає такі складові: пояснювальна записка — мета, завдання дисципліни, компетенції, яких має набути студент у результаті вивчення навчальної дисципліни; змістово-діяльнісна структура навчальної дисципліни (якщо вивчення теми, відповідно до тематичного планування дисципліни, передбачає лекційне, семінарське заняття та самостійну роботу, то це повинно бути відображено у змістово-діяльній структурі. Відповідно до кожного виду заняття прогноуються результати навчання: розуміти, знати, уміти; зміст лекційного курсу — теми і плани лекцій, рекомендована література; зміст практичних та семінарських занять — теми і плани, рекомендована література; лабораторні роботи — теми і завдання; самостійна робота — теми та зміст завдань та запитань, рекомендована література; засоби діагностики навчальних досягнень студентів: питання, тести для модульного контролю знань, завдання різного ступеня складності для поточного контролю змістових модулів) тощо;

- матеріали з організації і проведення навчального процесу (підручники, опорні конспекти лекцій і інструктивно-методичні матеріали до практичних і семінарських занять, лабораторних робіт з прикладами виконання завдань, методичні рекомендації до звітів, інтерактивні мультимедійні матеріали для розв'язання ситуаційних задач і методичні рекомендації з їх використання, інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи, додаткові навчальні та довідникові матеріали, література до вивчення дисципліни, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі всіх видів навчальної діяльності та ін.).

Модульне навчання вимагає впровадження у навчальний процес комп'ютерних засобів, які гарантують якісні зміни діяльності викладача і студентів. У зв'язку з цим постає необхідність створення нового покоління інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу на основі комп'ютерних мультимедійних технологій. Основним структурним компонентом інформаційно-методичного забезпечення є створення електронного навчально-методичного комплексу дисципліни. Форми проведення занять при використанні електронного навчально-методичного комплексу (зокрема, інформаційно-методичного блоку) зазнають певних змін, а саме:

- істотної модернізації зазнають лекційні заняття — викладач у процесі лекції широко може використовувати мультимедійні презентації, які являють собою тематично й логічно зв'язану послідовність інформаційних доз матеріалу модуля, тезисно відображають його ключові моменти, включають основні формули та схеми,

а також статичні та динамічні зображення об'єктів, які вивчаються. Їх демонстрація здійснюється за допомогою мультимедійного проектора;

- студенти до початку лекції можуть отримати опорні конспекти, які являють собою комплект слайдів презентацій, роздрукованих таким чином, щоб сторінка містила кілька слайдів та поле для заміток. Такі конспекти дозволяють студентів зосередитися на демонстрації презентацій, не витрачаючи часу на копіювання зображень. Під час проведення практичних та лабораторних робіт студенти мають можливість працювати з матеріалом, який вивчається в інтерактивному режимі, тобто впливати на роботу інформаційного засобу. Контроль виконання курсової роботи включає поточний контроль за виконанням розрахунків за трьома розділами та захист перед комісією. Оцінка виконання та захисту курсової роботи проводиться за 100-бальною шкалою. Протягом семестру проводиться не менше двох модулів або колоквиумів чи контрольних робіт або інших видів контролю. Максимальна кількість балів, яка встановлюється для цих видів контролю, а також відповідність оцінок FX та F у шкалі ECTS, у балах та національній шкалі визначається Вченими радами факультетів або кафедрами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін.

Однією з найважливіших сфер розвитку євроінтеграції є сфера вищої освіти, де вона набула форм Болонського процесу. На сьогодні більше п'ятдесяти європейських країн, включно з Україною, є його учасниками. Крім того, значна кількість міжнародних організацій підтримують ідеї процесу та сприяють його реалізації. Тільки створивши стандарти нового покоління, можна приступати до формування інноваційних програм, навчальних планів і діаграм підготовки бакалаврів, магістрів, докторів. При їхньому створенні необхідно врахувати такі моменти. Навчальні дисципліни, в основному, не повинні бути малокредитними. Сьогодні в багатьох вищих навчальних закладах ми маємо такий феномен, що впродовж семестру вивчається 15-17 навчальних дисциплін. У цьому питанні маємо наближатися до європейських підходів, при яких в семестрі вивчається лише кілька (4-6) багатокредитних навчальних дисциплін. Використання мультимедійних технологій в освіті може вирішити цілий ряд проблем. Простіше стають процеси підготовки, збору, зберігання і транспортування цифрової інформації. Під час роботи з навчальною інтерактивною програмою на базі мультимедіа, як правило, подвоюється увага, розвивається спостережливість. Підвищується інформативність проведених занять. Мультимедіа видає зведення в найбільш ефективній формі, з урахуванням сутності самої інформації. З'являється можливість поєднувати теоретичний і демонстраційний матеріали. Для студентів з вираженим вербальним типом для вивчення кращі статичні зображення, супроводжувані текстовим описом. У той же час студенти з переважанням образного типу мислення отримують більш адекватний матеріал при використанні візуальної інформації, анімованих ілюстрацій. Мультимедійні засоби володіють великим емоційним зарядом і можуть бути використані багатоаспектно: у навчальних, додаткових, довідкових, цілями одночасно. Завдяки застосуванню гіперпосилань спрощується навігація і надається можливість вибору індивідуальної схеми вивчення матеріалу. Гіпертекстова система підтримує процеси асоціативного мислення, з яким пов'язана інтуїція і твор-

че осяяння і отримує все більше визнання в якості структури для ефективного представлення та передачі знань, що долає обмеження лінійної природи тексту надрукованого на папері.

Література

1. Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 15 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2015. – 211 с.
2. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»: зб. наук. праць. Вип. 33 / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ: Видав. центр КНУКіМ, 2015. – 194 с.
3. Мовчан, В. С. Естетика: навч. посібник / В. С. Мовчан. - К.: Знання, 2011. – 527 с.
4. Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – Вип. 29. – К.: Міленіум, 2016. – 278 с.

В.В. ЛЕВКОВ,

майстер спорту, викладач фізичного виховання
Володимир-Волинського педагогічного коледжу ім. А.Ю. Кримського

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ У СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУПАХ

Фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури та становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини. Навчання у вищих навчальних закладах пов'язане з високим рівнем інтелектуального та емоційного навантаження, водночас супроводжуються недостатньою руховою активністю студентів, що сприяє прогресуванню захворювань та погіршенню стану їх здоров'я. За даними наукових досліджень кількість студентів з низьким рівнем психофізичного стану за останні 10 років збільшилась у 2-3 рази та складає 24-50 % від загальної кількості відносно здорових студентів. В особливо несприятливому стані знаходяться ті, що перенесли якусь хворобу, яка нерідко виникає внаслідок недостатньої рухової активності [2]. Загальне зниження психосоматичного здоров'я студентів викликає необхідність перегляду поглядів на чинні засоби, форми та методи фізичного виховання студентів під час навчання у педагогічному коледжі.

Практика свідчить, що робота у вищих навчальних закладах відстає від потреб часу. Багато викладачів фізичного виховання не володіють необхідним рівнем знань про особливості організації та методики роботи спеціальних медичних груп, виявляють пасивність та інертність у цій важливій роботі, помилково вважаючи її лише додатковим навантаженням.

Процес фізичного виховання ослаблених хворобою студентів дуже складний. Лише глибоко осмислюючи його, можна ефективно й правильно використовувати ті можливості, які є в навчальних закладах, для успішної роботи з такими студентами. У наш час особливо необхідне поновлення форм і методів цієї роботи.

Заняття у спеціальних медичних групах здійснюють лікувальний ефект лише при правильному, регулярному, тривалому використанні фізичних вправ. У цих цілях розроблені методики проведення занять, показання та протипоказання щодо їх використання, врахування ефективності, гігієнічні вимоги до місць занять. Організація навчального процесу в спеціальній медичній групі передбачає правила проведення занять, класифікацію фізичних вправ, дозування фізичного навантаження, схему проведення занять у різні періоди проходження курсу фізичного виховання, правила побудови окремого заняття, схеми режимів рухів [3].

Перед фізичним вихованням студентів коледжу, зарахованих до спеціальних медичних груп, ставляться такі завдання:

- зміцнення здоров'я, покращання фізичного розвитку та загартування організму;
- формування морально-вольових, фізичних якостей і основних рухових умінь та навичок, підготовка до складання окремих державних тестів фізичної підготовленості;
- усунення або зменшення наслідків захворювань та травм; стимуляція процесів компенсації, попередження патологічного процесу;
- поліпшення функціональних можливостей органів і систем, фізичної і розумової працездатності, загальне зміцнення організму;
- адаптація організму до навантажень, що поступово збільшуються, сприяння гармонійному фізичному розвитку, виховання правильної постави [5].

До спеціальних медичних груп належать студенти з відхиленнями у стані здоров'я, яким протипоказані значні фізичні навантаження. Ці відхилення можуть мати постійний або тимчасовий характер (наприклад, після хвороби).

Навчальний процес у спеціальній медичній групі спрямований на постійне та послідовне укріплення здоров'я, загартовування організму та підвищення рівня фізичної працездатності студентів.

Метою фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи — є зміцнення здоров'я, покращення фізичного стану. Основний зміст занять з фізичної культури зі студентами спеціальної медичної групи спрямований на забезпечення загальної фізичної підготовки, усунення функціональних відхилень і недоліків у фізичному розвитку, на ліквідацію відставання у розвитку рухової функції і виховання фізичних якостей, а також на формування професійно-прикладних навичок і умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Вимогами до студентів, що віднесені до спеціальних медичних груп, є:

- систематичне відвідування занять з фізичного виховання;
- активне виконання всіх поставлених перед ними завдань;
- дотримання правил з техніки безпеки.

Формування спеціальних медичних груп займає одне з важливих місць в організації навчально-виховної роботи студентів з відхиленнями у стані здоров'я та фізичному розвитку. Від правильності комплектування навчальних груп у великій мірі залежить ефективність фізичного виховання вказаної категорії студентів. Першим критерієм розподілу студентів у спеціальну медичну групу ко-

леджу є результати їх медичного обстеження, яке проводиться на кожному курсі на початку навчального року. Після проходження обстеження лікар визначає стан здоров'я, фізичний розвиток кожного студента та розподіляє його в основну або медичну групу.

Чисельний склад кожної навчальної групи в цьому відділенні повинен складати 12-15 чоловік.

Студенти спеціальної медичної групи займаються окремо від студентів основної групи. У методиці проведення занять в цих групах дуже важливий облік принципу поступовості в підвищенні вимог до оволодіння руховими навиками і уміннями, розвитку фізичних якостей і дозування фізичних навантажень.

В процесі проходження курсу фізичного виховання кожен студент зобов'язаний:

- систематично відвідувати заняття з фізичного виховання (теоретичні та практичні) в дні та години, передбачені навчальним розкладом;
- підвищувати свою фізичну підготовку удосконалювати спортивну майстерність;
- виконувати вправи та нормативи, здавати модульний контроль з фізичного виховання у встановлені терміни;
- регулярно займатися гігієнічною гімнастикою, самостійно займатися фізичними вправами та спортом, використовуючи консультації викладача;
- активно брати участь в масових оздоровчих, фізкультурних і спортивних заходах в навчальній групі, на курсі, у коледжі;
- проходити медичне обстеження у встановлені терміни, здійснювати самоконтроль за станом здоров'я, фізичного розвитку, за фізичною і спортивною підготовкою [4].

Для студентів спеціальної медичної групи проводять заняття фізичної культури в позаурочний час двічі на тиждень за окремою програмою.

Крім того, вони обов'язково відвідують загальні для всіх заняття фізичної культури, беруть участь у підготовчій і заключній частинах уроку, а під час проведення основної частини виконують вправи, вивчені на заняттях у спеціальній медичній групі, або допомагають учителеві.

На заняттях спеціальної медичної групи доцільно дотримуватися загальноприйнятої структури заняття з фізичного виховання. Серйозні пошкодження у справі оздоровлення студентів, які перенесли хвороби, завдає заборона від занять фізичними вправами або часткове обмеження певних вправ з рухового режиму, яке не має достатніх підстав. Зауважимо, що ті фізичні вправи, до яких організм погано адаптований, є найціннішими в умовах обережного, чітко дозованого використання.

Досягнення максимального оздоровчого ефекту в процесі занять потребує використання диференційованих (залежно від порушень та обсягу адаптаційних можливостей) методів занять. Важливо мати на увазі, що організм студентів, зарахованих за станом здоров'я до спеціальних медичних груп, потребує рухової активності не менше, а частіше навіть більше ніж організм здорових юнаків та дівчат, причому йому потрібна якісно інша рухова активність.

Заняття з фізичного виховання із студентами спеціальної медичної групи окремі фахівці умовно поділяють на два періоди: підготовчий і основний, інші - на три, виокремлюючи при цьому ще і заключний період [2]. Завдання підготовчого періоду: поступово підготувати серцево-судинну і дихальну системи та увесь організм до виконання фізичного навантаження, виховати потребу в регулярних заняттях фізичними вправами, навчити швидко знаходити та правильно підраховувати пульс, навчити елементарним правилам самоконтролю. В цей період на занятті фізичного виховання особлива увага приділяється навчання правильно поєднувати дихання з рухами. Тривалість основного періоду залежить від пристосованості організму студента переносити фізичне навантаження, від стану здоров'я, від пластичності та рухливості нервової системи. У зміст занять цього періоду поступово вводяться види легкої атлетики, гімнастики тощо.

Засоби основного періоду - спеціальні вправи, які спрямовуються на тренування пошкодженої функції.

Заключний період спрямований на підвищення загальної і спеціальної працездатності та захисних сил організму, виховання професійно важливих якостей, вдосконалення рухових навичок.

На заняттях у спеціальних медичних групах коледжу застосовуються різні методи фізичного виховання. Метод суворо регламентованої вправи застосовується на усіх етапах фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи. Він потребує точного дозування навантаження і суворо встановленого чергування його з відпочинком, чіткого порядку повторення вправ, їх зв'язку між собою. Ігровий і змагальний методи в роботі зі спеціальною медичною групою слід використовувати з великим обмеженням, оскільки фактор суперництва у процесі змагання викликає особливий емоційний фон і може призвести до небажаних функціональних проявів серцево-судинної та інших систем [5].

Необхідно дотримуватися загальних правил розвитку окремих рухових якостей при відхиленнях в стані здоров'я:

1. Проводити фізкультурно-оздоровчу роботу з розвитку певних рухових якостей можна тільки після досягнення (за допомогою системи попередніх занять фізичними вправами) достатнього рівня розвитку та функціонального стану провідних систем організму.

2. Обережно відноситися до засобів, які використовуються для розвитку відстаючої рухової якості, що важко піддається стимулюванню. З'ясувати причину відставання, не форсувати подолання відставання окремої рухової якості.

3. Доцільно дотримуватися наступної послідовності у розвитку окремих рухових якостей: розвивати витривалість до виконання роботи помірної, а потім більш інтенсивної, згодом силу, швидкість. Гнучкість і координаційні якості можна розвивати з перших занять.

4. Не форсувати заняття фізичними вправами, якщо причиною відставання у витривалості служить незадовільний стан опорно-рухового апарату, надмірна маса тіла, поразки центральної і периферичної нервової системи.

5. Поступово збільшувати інтенсивність і тривалість навантажень, якщо зниження витривалості зумовлено відхиленнями в стані органів дихання [4].

Фізичне виховання ослаблених студентів не повинно обмежуватися уроками фізичної культури. Його слід підкріплювати додержанням правильного режиму дня з обов'язковими фізкультурно-оздоровчими заходами (ранкова гігієнічна гімнастика вдома, фізичні вправи на свіжому повітрі, прогулянки). Крім того, цих студентів слід залучати до посиленої позакласної роботи з фізичної культури: участі в масових фізкультурних виступах, святах, екскурсіях, спортивних вечорах тощо.

Таким чином, використання засобів фізичної культури та спорту в житті студентів спеціальної медичної групи сприяє зміцненню здоров'я, правильному розвитку організму, профілактиці захворювань, ліквідації залишкових явищ після перенесених захворювань, розвитку рухових навиків, координаційних можливостей людини, розвитку фізичних якостей.

Методика організації та проведення занять у спеціальних медичних групах потребують нових, значно ефективніших засобів і методів, які були б спрямовані на позбавлення наявних вад у стані здоров'я студентів, підвищення рівня їхнього фізичного здоров'я та психофізіологічного стану.

Література

1. Бароненко В.А. Здоровье и физическая культура студента / В.А. Бароненко, Л.А. Рапорт. — М.: Альфа, 2009. — 352 с.
2. Боднар І. Теорія, методика і організація фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи: Навч.-методичний посіб / І. Боднар. — Львів, Українські технології. — 2005. — 48 с.
3. Дубогай О. Д. Методика фізичного виховання студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи / Дубогай О. Д., Завацький В.І., Короп Ю. О. — Луцьк: Надстир'я, 1995. — 220 с.
4. Корягін В. М. Фізичне виховання студентів у спеціальних медичних групах : навч. посібник / В. М. Корягін, О. З. Блавт. — Л.: Видавництво «Львівська політехніка», 2013. — 488 с.
5. Петрук Л. А. Фізичне виховання студентів спеціальних медичних груп: [навч.-метод. посіб.] / Л. А. Петрук, В. М. Федотов. — Рівне: НУВГП, 2012. — 112 с.

О.В. МЕЛЬНИЧУК,

старший викладач кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Професійна діяльність викладача вищого навчального закладу — це основний та особливий різновид творчої інтелектуальної праці. Творчість викладача полягає, насамперед, у доборі методів і розробці технологій реалізації мети і завдань, поставлених державою перед вищою школою: забезпечення ефективності навчально-виховного процесу; озброєння майбутніх спеціалістів фундаментальними знаннями; привчання студентів до самостійного отримання максимальної

інформації за короткий час і розвитку творчого мислення; озброєння вміннями наукового дослідження; виховання різнобічної, досвідченої і культурної людини. Даний перелік не є вичерпним, а лише настановчим для вирішення даної проблеми.

До особистості викладача держава та особливо сучасне суспільство висувають високі вимоги. Основними ми виділили такі: професійно-педагогічна культура і майстерність, досвід діяльності з різними категоріями учнів, культура науково-педагогічної і науково-методичної роботи, кар'єрна мотивація.

Проблема становлення особистості професіонала визначається роллю і значенням трудової діяльності в житті людини. Вона створює умови для самореалізації і самоствердження особистості, для пізнання оточуючого світу і спілкування, для забезпечення матеріального достатку та створення матеріальних і духовних цінностей. Ефективність будь-якої професійної діяльності залежить від ряду умов і груп факторів, що підтверджують результати багаточисленних теоретичних і прикладних досліджень з проблем ефективності трудової діяльності, закономірностей формування професіоналізму, психології особистості, психологічних професійно важливих якостей, виконаних в рамках загальної психології, психології праці, акмеології.

Професійне становлення особистості викладача — це складне й багатовимірне явище перетворення особистості, починаючи від часу її студентства і до педагогічної діяльності. В цьому явищі можна виділити такі моменти:

– виникнення в особистості тих професійних якостей, яких у неї не було, але які відповідають найголовнішим вимогам, що їх висуває професія;

– рівень розвитку професійної культури, на якому професійні якості вже сформовані, але професійна діяльність не набула завершеної форми;

– рух і розв'язання суперечності між існуючими рефлексивними уявленнями, способами мислення, знаннями, вміннями й навичками педагогічної діяльності та недостатністю досвіду їх реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку і майбутнім розвитком педагогічної майстерності та професійної культури, між двома етапами усвідомлення свого “Я”: “Я — студент, що опановує педагогічну професію” та “Я — вчитель, що навчає і виховує”.

Про професійний розвиток можна говорити лише в тих випадках, коли викладач усвідомлює свою участь і відповідальність за все, що відбувається з ним студентами, і намагається активно сприяти або протидіяти зовнішнім обставинам, планувати і ставити цілі професійної діяльності, змінювати заради їх досягнення себе самого.

Враховуючи вищевикладені тези зазначимо, що професійне становлення викладача вищого навчального закладу — це зростання, розвиток, інтеграція в педагогічній праці професійно значущих особистих якостей і здібностей, професійних знань і умінь, а головне — активне, якісне перетворення педагогом свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового способу його життєдіяльності.

Література

1. Багаева И.Д. Учителю о профессионализме педагогической деятельности и путях его формирования / И.Д. Багаева. — Усть - Каменогорск, 1988. — 99 с.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). — Автореф. ...дис. докт. пед.н. — Київ, 2001. — 45 с.

З.Л. НІКІТІНА,

викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального вищого навчального закладу «Тульчинське училище культури»

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.СУХОМЛИНСЬКОГО У СЬОГОДЕННІ

Анотація. У статті висвітлені основні педагогічні проблеми, які знайшли вирішення в наукових працях В.Сухомлинського. Проведено думку про те, що не зважаючи на стрімкі пошуки новітніх технологій, форм, організацій виховного процесу, набутки класика педагогіки ХХ століття є актуальними.

Ключові слова: філософія дитячого щастя, ідея успіху у навчанні, родинне виховання, самовиховання, національне світобачення.

Восени 2018 року вітчизняна та світова наукова і педагогічна громадськість відзначатиме 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського, українського педагога, публіциста, письменника, поета.

«Сухомлиністика...» Такий узагальнюючий термін в дев'яностих роках запропонували вживати історики педагогіки стосовно спадщини талановитого мислителя 20 століття.

Протягом педагогічної діяльності В. Сухомлинський викладав всі шкільні предмети, крім креслення. Тому з впевненістю стверджував, що немає навчальних предметів, мета яких полягає у «викладі матеріалу». Головним є звернення через предмет до свідомості і серця вихованця. Це переконання має бути наріжним каменем в роботі викладача. Скарби мудрості видатного діяча свідчать про те, що немає жодної сучасної педагогічної проблеми, над якою він не замислювався, яка б не була основою сучасної гуманної педагогіки. Визначимо деякі з них...

- Філософія дитячого щастя, світле почуття оптимізму, розуміння вихованцем, що він є архітектором свого особистого життя.

- Ідея успіху у навчанні, яка є пріоритетною у педагогічній концепції В.Сухомлинського, стрижнем його «філософії дитячого щастя». Радість успіху породжує інтерес. Немає інтересу — немає розвитку здібностей.

- Еволюція поглядів щодо проблеми покарання, несумісність виховання з покараннями, які ображають гідність. Виховання без покарання — важлива проблема перебудови найскладнішої сфери: людської свідомості, свідомої дисципліни.

- Роздуми щодо колективу як могутнього засобу виховання і водночас засади, яка може завдати духовної травми дитині.

- Проблема оцінювання знань; оцінки мають бути вагомими, винагородою за працю, а не покаранням за лінощі.

- Виховання почуття гумору і застереження щодо жорстокого сміху.
- Проблема родинного виховання, «педагогізація» батьків. Для дитини — увесь світ в руках матері.

- Обов'язкове володіння мистецтвом слова. На думку Сухомлинського, кожний учитель, який предмет би не викладав, повинен бути словесником. Слово - перший і головний крок до серця і думок вихованця.

- Формування в молоді естетичного світобачення, оскільки почуття прекрасного цементує світогляд, знімає «товстошкурість». Дитина має пройти шлях від усвідомлення краси природи, слова, музики, живопису до розуміння вищої краси: краси внутрішнього світу людини.

Путівником на всі часи і для всіх педагогів, незалежно від стажу, є праця В. Сухомлинського «100 порад учителям».

У пораді 82-й він згадує слова Ф.Достоевського: «Знайди себе в собі, підкори себе собі, оволодій собою» [5]. «Справжнє виховання — це самовиховання» [5]. Якщо немає «роботи духу», «праці душі» [5], всі вимоги і контроль педагога безсилі. В процесі самовиховання у кожного учня, студента виробляється «свій рівень вимог» [5]. Завдання викладача — делікатно переконувати, що цей рівень треба розвивати, інакше станеться «закостеніння» самовимог.

В.О.Сухомлинський наполегливо ставив і розв'язував проблему формування в молоді національного світобачення. Він дбав про «Народження громадянина», про те, «Щоб у серці жила Батьківщина». Назви і зміст цих праць так співзвучні з сьогоднішнім! Доречно згадати невеличкий вірш В.О. Сухомлинського «Я був на далекій чужині...»

... Там небо таке ж голубе,
Та тільки нема Батьківщини,
Нема там, Вітчизно, тебе.
Бо в ріднім краю над землею
Чистіша і глибша блакить.
І сонце Вітчизни моєї
Яскравіше в небі горить.

Педагогічне сьогоднішнє сповнене інтенсивних пошуків, впровадження інноваційних технологій. У сучасній освітньо-виховній теорії та практиці відбувається багато змін. Проте жодна з нових форм навчання не повинна витіснити традиційне, перевірене часом.

В Україні поширюються ідеї вальдорфської педагогіки, започаткованої Р. Штайнером, однак вона має чимало спільного з наробками видатного гуманіста В. Сухомлинського. Перш за все, їх поєднує любов до дітей, глибока повага до особистості, дух творчості, ідея успіху у навчанні тощо. Обидва педагоги підходять до виховання з непохитною впевненістю у дитячій обдарованості, моральній чистоті, праві на самовизначення. Спільною рисою педагогічних поглядів В. Сухомлинського і Р. Штайнера є те, що одним з найбільш довготривалих аспектів роботи з молоддю вони визначають формування моральних переконань, умінь керувати своїми бажаннями.

Отже, навчальна потреба нових підходів до навчально-виховного процесу, взаємопроникнення освітянських ідей Заходу і Сходу свідчать, що розроблена В. Сухомлинським педагогічна система активно впроваджується в життя, є об'єктом наукових досліджень. Його діалог із сучасністю триває.

Література

1. Горошук В. Валеологічні погляди В.О. Сухомлинського на навчально-виховний процес у школі//Проблеми педагогічних технологій:Зб. наук. пр. – Луцьк, 2000.-№3.
2. Іонова О.М. Співзвучність педагогічних поглядів Р. Штайнера і В. Сухомлинського // Педагогіка і психологія: Зб. наук. пр. – Харків: ХОПУ, 2004.
3. Сухомлинський В.О. Избранные произведения: В 3-х Т.- К., 1980.
4. Сухомлинський В.О. Проблеми всебічно розвиненої особистості // Вибр. твори: В 5 т.- К.: Рад. шк., 1976.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям.-К.: Рад.шк.,1988.
6. Сухомлинський В.О. Твори в 5 томах.-К., 1976–1977.

УДК 37.026+372.854+372.881.111.1

Д.Д. ОЗЕРНИЙ,

дійсний член МАНУМ, член Міжнародної асоціації технологів (IAEng),
член МСХБ (IChBioSoc)

О.А. СЕРОСТАНОВА,

вчитель профільних дисциплін колегіуму №16 м. Кам'янське,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист

Л.М. НІКОЛЕНКО,

к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти факультету психології
Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

РОЗВИТОК АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНИХ НАВИЧОК СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ «CHEMISTRY INTO ENGLISH»)

Анотація. Стаття присвячена розгляду питання інтеграції таких навчальних предметів як хімії та англійська мова у контексті розвитку аналітико-синтетичних навичок учнів. Представлена також авторська програма «Chemistry into English».

Ключові слова: аналітичні навички, синтетичні навички, інтеграція, хімія, англійська мова, хімія англійською.

Постановка проблеми. Оновлення змісту освіти у XXI столітті вимагає розв'язання складної проблеми — як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості, адже світ "інформаційного вибуху", який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим, тому юнацтво потребує розвитку вміння розв'язувати складні проблеми, критично оцінювати обставини, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення. В умовах нової школи учні мають не тільки сприймати інформацію, а й уміти розподіляти, класифікувати її.

Відповідно, сьогодні в українській освіті імплементуються нові підходи до організації процесу навчання. Доведено, що не можна здобути освіту на засадах окремої науки незалежно від інших, що інтеграція, тобто органічне поєднання відомостей різних навчальних предметів навколо однієї теми, є однією з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності вчителів та учнів, має великий вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу, розвиває здібності до аналізу і синтезу сприйнятої інформації.

Аналітико-синтетичні навички відіграють значну роль у формуванні свідомої, соціалізованої особистості, адже розвинена особистість, що існує в умовах сучасного соціуму, має вміння будувати причинно-наслідкові зв'язки, мати навички аналізу та узагальнення.

Стан дослідження. Сутність інтеграції як цілісного впливу на становлення особистості, її форми і види розкриті у працях О. Алексеєнко, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, М. Вашуленка, І. Козловської, В. Максимова, В. Тименка, С. Якименка.

Проблеми формування особистості на засадах інтегративності урочних і позаурочних видів діяльності досліджувалися Є. Суботським, Є. Помиткіним, В. Смирновим.

Розглядом аналітико-синтетичних навичок як педагогічного феномену та проблемою їх розвитку займалися такі вчені, як О. Антончук, О. Гінкевич та інші.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури показав, що ідея інтегрованого навчання актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині можливість самостійно досягти тієї чи іншої життєвої цілі, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах.

Загалом, при проведенні огляду літератури щодо сучасних наукових поглядів на проблему розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників, виявлено суттєвий брак джерел, а отож недостатня вивченість цієї проблеми. При проведенні пошуків педагогічних досліджень із порушеного питання у Бібліотеці Конгресу (США), Британській бібліотеці (Великобританія), Бібліотеці та у архіві Канади (Канада), Російській державній бібліотеці (Росія), Національній бібліотеці ім. Вернадського (Україна) не було виявлено ґрунтовних досліджень у даному аспекті, що свідчить про необхідність здійснення досліджень у цій галузі.

Таким чином, розгляд теоретичних засад проблеми розвитку аналітико-синтетичних навичок засобами інтегрованого навчання показав нагальну потребу її практичного вирішення.

Засвідчений у наукових дослідженнях недостатній рівень розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників та брак навчальних завдань і вправ з їх розвитку у процесі вивчення хімії показав необхідність звернення особливої уваги на цю проблему у практиці навчання.

У відповідності до поставлених завдань нами було розроблено програму елективного курсу.

Отже, наявна потреба практичної реалізації інтегрованого підходу у формуванні аналітико-синтетичних навичок старшокласників та недостатність уваги до

цієї проблеми обумовили вибір теми дослідження: «Розвиток аналітико-синтетичних навичок старшокласників засобами інтегрованого навчання».

Мета дослідження — дослідити проблему розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників засобами інтегрованого навчання.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- розглянути феномен інтеграції в аспекті навчального процесу сучасної школи;
- зробити аналіз сучасних наукових поглядів на проблему розвитку аналітико-синтетичних навичок особистості;
- обґрунтувати гіпотезу дослідження та представити діагностичний інструментарій;
- охарактеризувати програму розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників засобами інтегрованого навчання;
- описати апробацію розробленої програми;
- здійснити порівняльний аналіз отриманих результатів.

Об'єкт дослідження — процес розвитку аналітико-синтетичних навичок

Предмет дослідження — розвиток аналітико-синтетичних навичок засобами інтегрованого навчання.

Гіпотеза — засоби інтегрованого навчання є ефективними для розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників.

При виконанні роботи було використано такі методи: теоретичні (аналіз літературних джерел, порівняння, узагальнення інформації, прогностичний метод), практичні (анкетування, опитування, тестування, педагогічний експеримент), математичні (математична обробка результатів дослідження).

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше розроблена програма та комплекс навчально-методичного забезпечення елективного курсу вивчення хімії англійською мовою — «Chemistry into English», набула подальшого розвитку проблема розвитку аналітико-синтетичних навичок засобами інтегрованого навчання.

Практичне значення роботи: у процес позакласного навчання впроваджено елективний курс «Chemistry into English», розроблено завдання, адаптовано форми і методи інтегрованого вивчення хімії та англійської мови.

На програму курсу «Chemistry into English» та навчально-методичний комплекс зареєстровано авторське право ДСІВ (Свідоцтво № 69929, автор: Озерний Д. Д.).

Висновки. У роботі презентовано авторську програму елективного інтегрованого курсу “Chemistry into English”. Всебічно охарактеризовано специфіку програми, що дає можливість його використання для розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників.

Після упровадження даного курсу у практику навчання учнів 10-го класу здійснено порівняльний аналіз результатів дослідження, які засвідчили ефективність даної програми у процесі розвитку аналітико-синтетичних навичок старшокласників. Вони також спонукають до створення інших інтегрованих курсів та моніторингу їх ефективності описаними в роботі методиками.

Таким чином усі завдання роботи були виконані, мета досягнута, а гіпотеза дослідження підтверджена.

Подальше дослідження цієї проблеми вважаємо доцільним з огляду на практичну необхідність її вирішення.

І.П. СІРАК,

аспірант кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Забезпечення закладів охорони здоров'я України кваліфікованими кадрами є одним з важливих чинників, який впливає на якість надання медичної допомоги населенню. Зазначена проблема набирає ще більшого значення в період реформування охорони здоров'я, оскільки в цей час змінюються правові, економічні та організаційні основи системи суспільних відносин, а також формування нових стереотипів професійної і соціальної поведінки медичних працівників [6, с. 1].

Проблему професійної підготовки медичних сестер вивчали у різних напрямках науковці: О. Кривонос (професійно-творчі уміння студентів медичних коледжів); Ю. Лавриш (професійну підготовку медичних сестер в університетах Канади); О. Маркович (формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації); О. Неловкіна-Берналь (професійна спрямованість студентів медичних спеціальностей на початковому етапі навчання); Т. Павлюк (емпатійні чинники професійної адаптації медичних сестер); М. Попіль (становлення професійної ідентичності майбутніх медсестер) та ін.

Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фармацевтів у коледжі досліджувала І. Бойчук; обґрунтування і розробку кваліфікаційних критеріїв у системі професійної підготовки і використання медичних кадрів в охороні здоров'я – В. Подрушняк; професійну спрямованість навчання природничих дисциплін у медичному ліцеї – В. Сліпчук; професійну спрямованість навчання предметів природничо-математичного циклу в медичному коледжі – В. Копетчук; підготовку студентів медичних спеціальностей до професійної взаємодії засобами моделювання комунікативних ситуацій – Н. Шигонська та ін. Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що попри значну кількість досліджень у цій галузі бракує досліджень, присвячених підготовці майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

Підвищення якості медичної допомоги населенню вимагає концентрації професійних зусиль усіх медпрацівників, де їх середній ланці відводиться чи не найважливіше місце, оскільки виконання ними відповідальної роботи безпосереднього догляду за хворими людьми вимагає неабиякого фізичного та психологічного напруження. Тому врахування характеру і динаміки тих особистісних

властивостей, професійних умінь, які медична сестра використовує у професійній діяльності, сприяють також їхній успішній адаптації [5, с.1]. Особливого значення набуває дослідження готовності майбутньої медичної сестри до професійної самореалізації, від сформованості якої залежить рівень надання якісної медичної допомоги хворому й ефективність її професійної діяльності в цілому. У зв'язку з цим виявлення чинників, котрі сприяють ефективній професійній діяльності, а отже, підвищують рівень готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, може стати вагомим доробком у вивченні цієї проблеми.

У сучасних умовах традиційні уявлення про медсестру як фахівця, який виконує допоміжні функції в системі охорони здоров'я, безнадійно застаріли, стверджує К. Куренкова. Сьогодні до професійних обов'язків медсестер входять надання висококваліфікованої допомоги пацієнтам із використанням інноваційних медичних технологій, проведення автономної профілактичної роботи серед населення, підтримка та зміцнення загального стану їхнього здоров'я тощо. Утім результативність медичної допомоги пацієнтові залежить не лише від виявлення медсестрою необхідних фахових знань і умінь, а й від рівня засвоєння нею відповідних професійно-ціннісних пріоритетів [3, с. 2], а особливо, як ми вважаємо, від рівня її готовності до професійної самореалізації.

Погоджуємося з Т. Закусиловою стосовно того, що саме у процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер з переходом на вищі сходи оволодіння основами професіоналізму у студентів накопичується досвід професійної самореалізації (під час виконання завдань на рівні високих зразків із повсякденної фахової діяльності медичної сестри); відбувається збагачення базових знань, розширення професійної компетентності; виявляються загальні та спеціальні здібності; посилюється мотивація власних навчальних і практичних досягнень у сфері сестринської справи; активізується спрямованість на професійний саморозвиток, формується адекватна самооцінка студентів [2, с. 409].

Серед необхідних якостей медичної сестри Л. Головей виокремлює стійкий інтерес до роботи з людьми, співчуття, комунікабельність, спостережливість, зібраність, витривалість, здатність ефективно діяти в кризовій ситуації, високу концентрацію уваги, розвинену довготривалу й оперативну пам'ять, хороший розвиток органів чуттів (сприйняття кольору, нюх, смак, дотик, тактильна чутливість), хорошу координацію рухів, високу нервово-психічну стійкість, доброзичливість, співчуття, співпереживання, організаторські здібності, тактовність, відповідальність, урівноваженість, точну зорово-моторну координацію і добре розвинену дрібну моторику рук [1].

У професіограмі серед якостей, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності медичної сестри М. Хабусева визначає такі якості: здібності, особистісні якості, інтереси та схильності, розвинені переключення, концентрація і розподіл уваги (здатність швидко переключати увагу з одного виду діяльності, предмета на інший, уміння зосереджуватися на одному об'єкті або виді діяльності, відволікаючись від інших, здатність утримувати в центрі уваги одночасно кілька предметів чи паралельно виконувати декілька видів діяльності);

високий рівень розвитку аналітичного мислення; тонка зорова, слухова та тактильна чутливість; здатність швидко реагувати на ситуацію; здатність працювати в напружених умовах (робота в нічний час, військово-польові умови роботи тощо); здатність до самоконтролю; здатність переносити великі фізичні навантаження; спритність при проведенні різних лікувальних процедур, терплячість і витриманість; доброзичливість та привітність; відповідальність, акуратність; тактовність, чуйність, уважність, сумлінність [7].

Студенти, у тому числі й майбутні медичні сестри, прагнуть до самореалізації, поєднуючи своє особисте «Я» з тими процесами, що відбуваються в економіці, медицині. Зміна орієнтирів суспільних відносин, формування нових завдань, що висуває система медичного обслуговування, призводить до зміни цілей, пріоритетів і змісту сучасних медичних коледжів, призначених готувати медичних сестер високої кваліфікації, готових до професійної самореалізації [4].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що оскільки забезпечення закладів охорони здоров'я України кваліфікованими кадрами є одним з важливих чинників, який впливає на якість надання медичної допомоги населенню, важливе значення набуває підготовка майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації.

Література

1. Головей Л. А. Психология популярных профессий / Головей Л. А. — СПб. : Питер, 2003. — 240 с.
2. Закусилова Т.О. Педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки / Т.О. Закусилова // «Молодий вчений» — № 7 (34), 2016. — С. 407-410.
3. Куренкова К.М. Формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Куренкова Катерина Михайлівна ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. — Х., 2009. — 20 с.
4. Матукова Г. І. Самореалізація як чинник становлення компетентності майбутніх економістів / Г. І. Матукова [електронний ресурс]. — Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/soc.../matyкова.pdf
5. Павлюк Т.М. Емпатійні чинники професійної адаптації медичних сестер : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Т.М. Павлюк ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ, 2007. — 22 с.
6. Подрушняк В.Б. Обґрунтування і розробка кваліфікаційних критеріїв у системі професійної підготовки і використання медичних кадрів в охороні здоров'я: автореф. дис... канд. мед. наук: 14.02.03 / В. Б. Подрушняк ; Нац. мед. ун-т ім. О.О. Богомольця. — К., 2002. — 20 с.
7. Хабусева М.С. Становлення мотиваційної сфери майбутніх медичних працівників: психолого-педагогічні передумови / Марина Сергіївна Хабусева // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2013 — Випуск 3.

О.О. ШТАНЬ,

аспірантка Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

ПЕРШІ ДИТЯЧІ МІСТЕЧКА В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Оновлення національної системи освіти неможливе без вивчення й урахування минулого досвіду. Так, період 1920-1930-х років характерний відродженням української культури й освіти як її складової частини. Покращення умов значно вплинуло на становлення нового освітнього осередку. Однак події Першої світової та громадянської війн ускладнили соціально-економічну ситуацію. Безпритульність як явище територіально розповсюдилось. Низький рівень життя української родини, недоступність системи освіти для більшості дітей, соціально-класовий поділ суспільства, політичні репресії та депортації українців були очевидними її причинами.

Збільшення кількості правопорушень серед дітей зумовило загострення важливого питання щодо їхнього перевиховання. Тож забезпечення безпритульних стало рушійною силою органів освіти. Вже у липні 1920 р. Наркомосом УРСР видано «Декларацію про соціальне виховання дітей». Визначення принципів політики Радянської України у галузі освіти і виховання підростаючого покоління у дусі комунізму, а також трактування питань із теорії «відмирання школи» щодо заміни дитячих будинків та дитячих комун зайняли вагому позицію документа.

У 1921—1922 роках на Україні здійснено масовий рух дітей на південь із різних областей голодного Поволжя і постраждалих від громадянської війни. За таких умов владою ініційовано масове відкриття дитячих будинків, в яких діти отримували б повноцінне харчування й якісний медичний догляд. Здебільшого дитячі містечки розташовувалися в сільських місцевостях або курортних містечках, де співіснували навчально-виховні, господарчі й виробничі засоби. Конструкція подібна до господарчо-економічних об'єднань — трестів.

Народний комісаріат соціального забезпечення та Народний комісаріат освіти взяли на себе основну відповідальність щодо турботи про безпритульних. Додаткові повноваження мали народні комісаріати охорони здоров'я, праці та юстиції. Першим центральним органом, який об'єднав зусилля всіх комісаріатів, була Рада захисту дітей, створена декретом РНК УРСР від 14 березня 1919 року [4, с. 130].

Першим було організовано Одеське дитяче містечко у 1920 р. ім. III Інтернаціоналу. Розділення на дві основні групи, серед яких: вихованці колишніх міських притулків і діти найбільш бідних кварталів міста. Діти-червоноармійці і діти-біженці — приналежність до третьої групи. За першими підрахунками кількість дітей у містечку складала 29 окремих дитячих установ з населенням в 1299 дітей і з персоналом співробітників кількістю 410 чоловік (станом на вересень 1921 р.). Кожен осередок дитячого містечка мав власну історію виникнення, науково-педагогічну й дослідницьку роботу. Розроблено питання виробничого характеру (складання планів, форм характеристик, інструкцій щодо керування дитячим колективом; проведення ігор тощо). Розпочато роботу Педагогічного Кабінету, спрямовану на дослі-

дження психічного і психологічного станів дітей. Було випущено більше 1000 вихованців за перше чотириріччя. Декого було реєвакуйовано на Донбас і Білорус, однак більшість залишено в Одесі; понад 400 випускників стали студентами вищих навчальних закладів, а решта працювали на виробництві [2, с. 239-240].

Поступово мережа дитячих містечок в Україні збільшувалася. На початку 20-х рр. ХХ ст. в м. Охтирка створено дитячу колонію-комуну, яка згодом стала називатися «Охтирське дитяче містечко». Організація навчально-виховного процесу в Охтирському дитячому містечку відповідала ідеям становлення української національної школи першої третини ХХ ст. У дитячому містечку постійно проводилися наради педагогів, директорів шкіл Охтирського повіту. Складання цікавих завдань за віковими особливостями були щоденною роботою вихователів.

У дитячому містечку працювали дві школи: семирічка з сільськогосподарською профосвітою та школа соцвищу з п'ятирічним терміном навчання. Також діяли майстерні, працював млин, електростанція тощо [1, с.17]. За опублікованими даними питання виховання й перевиховання в Охтирському дитячому містечку за метою й структурою створено по аналогії до колонії імені М. Горького, якою у цей же час керував А. С. Макаренко: шкільні заняття, продуктивна праця, заняття у різних гуртках (естетичних, технічних, фізкультурних тощо).

Серед витоків в історії розвитку дитячих містечок є Київське дитяче містечко ім. Леніна, яке почало роботу в 1923 році. Здійснення організації національно об'єднувало український, російський, єврейський і польський колективи. Педагогічним процесом було відкрито значну кількість питань щодо розпорядку дня. Ці питання потребували відповідей. Вже у 1923 році загальна кількість дітей сягала до 1300. Види трудової діяльності було погоджено з дитячими інтересами. Проведення дитячих конференцій були їхньою обов'язковою складовою. За два роки (з 1927 по 1929) було зроблено об'ємну господарчо-організаційну роботу зусиллями вихованців дитячого. У 1930/31 році у зв'язку з переходом на політехнічну школу дитяче містечко було розформовано [5, с. 34–35].

Отже, дитячі містечка стали дослідницькими майданчиками для творчих шукачів, які мали на меті «закріпити ідею соціального виховання»; дослідити питання організації соціального виховання. Дитячі містечка існували до кінця 1930-х рр. Після осередкіо були закрито або реорганізовано в загальноосвітні установи згідно постанови Ради Народних Комісарів «О преобразовании так называемых «образцовых» и «опытно-показательных школ» в нормальные школы» від 20 квітня 1937 р. Саме з цього часу всі дитячі майданчики, будинки, містечка, показові установи було ліквідовано.

Література

1. Близнюк А. М. Охтирське дитяче містечко / А. Близнюк, В. Голубченко. — Суми: ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство «Фабрика друку», 2014. — 68 с.
2. Красицька Л.В. Деякі питання захисту прав дитини в Україні/Л. В. Красицька // Охорона дитинства. Дитяче право: теорія, досвід, перспективи: Матеріали конференції, присвяченої 80-й річниці від дня заснування державного показового Дитячого містечка імені III Комінтерну в Одесі. —О.:Юрид. л-ра, 2001. — С. 239—240.
3. Манжос Б. Из практики детского городка им. Ленина в Киеве / Б. Манжос // Путь просвещения. — 1924. — № 7. — С. 89—99.
4. Мостовий П. Дитяче містечко, як чергова проблема соцвиху / П. Мостовий// Шлях освіти. — 1924. — № 10. — С. 132—144.
5. Філімонова Т. В. Київське дитяче містечко «Ленінське» (1923—1931) / Т. В. Філімонова // Історико-педагогічний альманах. — 2009. — № 1. — С. 29—42.

ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

УДК 811.111 (07)

Н.П. БІДНЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ ВИМОГИ ПРОФЕСІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАЧА ПЕРЕКЛАДУ)

Прогрес науки і технічних засобів спілкування викликав сьогодні виникнення нових вимог до професії перекладача. Згідно з проектом European Master's in Translation (EMT), який стартував у 2009 р., та Єврокомісією, що розробила перелік професійних перекладацьких компетенцій, з'явилися нові критерії у формуванні знань та навичок майбутніх перекладачів [3].

Основними результатами цієї роботи стало створення єдиного міжнародного стандарту ISO 17100 2015 щодо перекладацької діяльності і послуг [4]. У рамках цього стандарту проаналізовано і опубліковано перелік професійних вимог сучасного перекладача, які складаються з мовних і технічних компетенцій, зі знання рідної мови і мови перекладу, сучасних інформаційних технологій таких, наприклад, як системи автоматизованого перекладу Trados, MemoQ, SmartCAT, хмарної технології Memsource та інше.

Слід зазначити, що серед найважливіших професійних компетенцій визнано знання і вільне володіння сучасною термінологією (загальною і спеціальною), вміння використовувати термінологічні словники, особливо електронні, різні пошукові системи для швидкого, якісного і кваліфікованого перекладу [4]. Тому студенти, які навчаються на мовних факультетах, а саме ті, що навчаються за спеціальністю «Переклад», повинні вивчати не тільки базові філологічні дисципліни, що дадуть можливість оволодіти мовними вміннями і навичками, а також ті дисципліни, що зможуть сформувати знання термінології, як перекладацької, загальної, так і науково-технічної, спеціальної, вміння кваліфіковано використовувати електронні засоби для перекладацької діяльності.

Вивчення таких дисциплін, як «Термінологія основної іноземної мови», «Науково-технічний переклад», «Методика та практика письмового перекладу», складання міжнародних екзаменів на отримання сертифіката зі знання спеціальної мови або мови професійного спілкування English for Specific Purposes створюють умови для якісного оволодіння професійними компетенціями майбутніми перекладачами. Практична робота з термінологією та термінологічними текстами у процесі навчання дозволяє вивчити нові терміни, які з'являються майже не щодня, проаналізувати сучасні тенденції термінотворення, дослідити, а в деяких випадках, навіть запропонувати переклад нових термінологічних конструкцій, які неодмінно потребують ретельного словникового тлумачення та визначення їх перекладу рідною мовою. Такі слова як *інстаграм*, *Інтранет*, *інтернет-хмара*, *інтернет-простір* та їх деривації гармонійно ввійшли у сучасне мовлення, починаючи нові поняття.

У зв'язку з появою нових сфер наукової діяльності існують значні труднощі в розрізненні загальних, наукових, технологічних та вузьких спеціалізованих терміносистем. Професійна термінологічна лексика має багато різновидів залежно від сфери її використання: математична, фізична, хімічна, біологічна, медична, правова, філософська, економічна системи з подальшою їх деталізацією. На користь буде вміння використовувати електронні термінологічні словники, які за останні десятиліття ввійшли у звичайний інтернет простір такі, наприклад, як Мульти-Лекс, Lingvo, TERMIUM, TERMIUM Plus, INTENT та інші.

Працюючи зі студентами над перекладом науково-технічної термінології за допомогою електронних словників можна своєчасно слідкувати за змінами вживання лексики у текстах, робити деякі теоретичні узагальнення та проводити різноманітні лексикографічні роботи в автоматичному режимі, створювати необхідні авторські словники та перекладацькі бази даних і, тим самим, забезпечувати повноту лексики не тільки загальнономовних тлумачних словників, а і перекладацьких, підвищувати якість виправлення при автоматизованому перекладі. Завдяки ретельній роботі над автоматизованим перекладом текстів науково-технічного характеру можна створити науково обґрунтовану базу лексики як української мови, так і мови перекладу з подальшою деталізацією щодо належності її до терміносистеми і проводити глибокий аналіз якості цього перекладу, укладати словники, що найповніше відбивають суть понять, повністю відповідають нормам і правилам сучасної української літературної мови; уніфікувати терміносистеми з дотриманням усіх згаданих вимог цілісності, експлікованості, повноти та несуперечливості, скласти автоматизовані банки термінів, уніфікувати та впорядкувати існуючі величезні масиви фактологічних даних [1].

Отже, беручи до уваги нові Європейські вимоги щодо професійної діяльності сучасного перекладача, а також до якості перекладацьких послуг, слід звернути увагу на появу нових перекладацьких компетенцій, серед яких, перш за все, знання термінології. Вивчення науково-технічної термінології допоможе сформувати не тільки мовну компетенцію майбутнього перекладача, а і здатність якісно працювати в системах автоматизованого перекладу, користуючись електронними словниками та сучасними пошуковими системами.

Література

1. Кульчицький І.М. Комп'ютерно-технологічні аспекти створення сучасних лексикографічних систем/ І.М. Кульчицький; Укр. мов.-інформ. фонд НАН України. - К. : Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського НАН України, 2002. - 59 с.
2. European Master's translation. [Електронний ресурс]: [Режим доступу] https://ec.europa.eu/info/european-masters-translation-emt_en
3. Rita Temmerman. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach/ Rita Temmerman; John Benjamins Publishing, 2000. USA. xvi, 258 pp.
4. Translation services requirements [Електронний ресурс]: [Режим доступу] http://www.iso.org/iso/catalogue_detail.htm?csnumber=59149

О.В. БОРОВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ: ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА

Анотація. Стаття присвячена проблемі особливостей планування, організації та контролю самостійної роботи студентів першого курсу. Проаналізовано основні завдання викладача у процесі педагогічного керівництва самостійною роботою першокурсників.

Ключові слова: Самостійна робота студентів, педагогічне керівництво самостійною роботою студентів, студенти першого курсу.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців є формування умінь самостійно здобувати нові знання і застосовувати їх у практичній діяльності. На сьогодні обсяг самостійної роботи студентів згідно з діючими навчальними планами складає до двох третин навчального навантаження, а це означає, що значну частину програмового матеріалу студенти повинні засвоїти у позааудиторний час за умови відсутності безпосереднього керівництва викладача.

Стан дослідження. Проблема організації та управління самостійною роботою студентів досліджувалася багатьма вченими, серед яких В. Буряк, В. Євдокимов, В. Мороз, П. Підкасистий, М. Фіцула та інші. У працях сучасних дослідників розглядаються сутність та зміст поняття «самостійна робота», принципи її організації, вивчаються методи, форми, засоби проведення самостійної роботи. Питання організації самостійної навчальної діяльності студентів різнобічно висвітлюють у своїх працях В. Бондар, М. Дяченко, Л. Спірін та інші. Водночас, недостатньо дослідженою залишається проблема особливостей організації самостійної роботи першокурсників, зумовлених процесом їх адаптації до нових умов життя і навчання, що передбачає особливу роль викладача у керівництві самостійною навчальною діяльністю студентів. **Метою** нашої статті є аналіз особливостей самостійної роботи студентів першого курсу; визначення основних завдань викладача у процесі керівництва самостійною роботою першокурсників.

Виклад основного матеріалу. Оновлення системи вищої освіти України характеризується змінами, які відбуваються в організації навчальної діяльності студентів і передбачають посилення ролі самостійної роботи у підготовці майбутніх фахівців. У дидактиці вищої школи поняття «самостійна робота студентів» розглядається з різних точок зору: як обов'язкова складова частина навчальної діяльності студента у процесі здобуття вищої освіти; форма організації навчального процесу; основний засіб оволодіння знаннями; діяльність студента в ході виконання навчальних завдань; самоорганізація студентом процесу навчання; безпосереднє мислення, міркування (пізнання) студента у ході навчального процесу [4, с.25-28]. У багатьох дослідженнях під самостійною роботою студентів розуміють навчальну діяльність, яка виконується без прямої участі педагога [5].

Отже, самостійна навчальна робота студентів — це планова робота, яку вони виконують за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його особистої участі. Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою процесу навчання сучасного ВНЗ, і значна роль у її ефективній організації належить педагогові, який пропонує студентам завдання для виконання, здійснює підбір методів і форм самостійної роботи, контролює та оцінює результати самостійної навчальної діяльності студентів.

Педагогічне керівництво самостійною роботою студентів — це цілеспрямована діяльність викладача ВНЗ, спрямована на підвищення ефективності організації та здійснення самостійної роботи майбутніми фахівцями. Його структура, за твердженнями Г. Дудчак, містить такі компоненти: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольний-результативний [2, с. 50].

За умови систематично організованої, педагогічно керованої самостійної роботи студенти не лише засвоюють навчальний матеріал, а й оволодівають культурою розумової праці, досвідом творчої діяльності, вміннями, які необхідні для опанування науковими знаннями, а саме: працювати з першоджерелами, шукати необхідну інформацію; користуватися довідниками; конспектувати; складати картотеку і користуватися нею; аргументовано і стисло викладати думки; логічно мислити; систематизувати, класифікувати явища; аналізувати факти, робити узагальнення і висновки та інше [1, с. 48-49].

Практичний досвід свідчить, що процес самостійної роботи студентів молодших та старших курсів має суттєві відмінності. Значна частина студентів першого курсу недостатньо готові до нових для них форм самостійної роботи у вищому навчальному закладі, що виявляється у відсутності необхідних навичок та вмінь, а також необхідної мотивації до цієї роботи. У студентів однієї академічної групи рівень сформованості вміння працювати самостійно може значно відрізнитися залежно від того, як організовувалася їхня активна пізнавальна діяльність у школі. Проведене нами дослідження дає підстави стверджувати, що значна кількість першокурсників не володіють достатнім рівнем умінь і навичок самостійної роботи, не вміють раціонально розподіляти свій час; мають недостатньо мотивів для виконання самостійної роботи; потребують детальних методичних рекомендацій з формування умінь і навичок самостійної роботи; часто не усвідомлюють ролі і місця самостійної роботи в системі сучасної вищої освіти. Так, наприклад, менше

чверті першокурсників володіють уміннями користуватися тематичним та алфавітним каталогами у бібліотеці; менше половини опитаних стверджують, що під час вивчення навчальних предметів у школі працювали із додатковою літературою, а решта обмежувалися матеріалом підручника. Переважно першокурсники володіють низьким рівнем пізнавальної та професійно-ціннісної мотивації до виконання завдань самостійної роботи, понад дві третини працюють над завданнями лише тоді, коли переконані, що викладач перевірятиме якість їх виконання.

Опитування свідчать, що значній кількості студентів першого курсу складно організувати власну самостійну навчальну діяльність у нових умовах проживання, коли немає контролю зі сторони батьків, учителів-репетиторів. Майже половина студентів зазначають, що виконання певних видів завдань потребує значної затрати часу (наприклад, конспектування наукових праць), окремі завдання їм нові і незрозумілі як форма роботи (наприклад, укладання бібліографії); також з'являються труднощі, коли у процесі опрацювання інформації з різних джерел зустрічаються суперечності, різні трактування й визначення наукових понять. У випадку виникнення проблем, які не вдається розв'язати самостійно, лише кожен сьомий студент може звернутися за допомогою до викладача, третина з опитаних шукають відповідь у одногрупників, кожен п'ятий просить допомоги у старшокурсників, а решта залишають проблему нерозв'язаною.

Таким чином, дослідження свідчать, що самостійна робота студентів першого курсу має низку особливостей, спричинених об'єктивним та суб'єктивними чинниками, серед яких найпоширенішими є: нові умови навчання та проживання, у зв'язку із чим молоді люди по-різному проходять період адаптації; різний рівень мотивації та підготовленості студентів-вчорашніх школярів до застосування різних форм і методів самостійної роботи у ВНЗ; недостатній рівень сформованості у значній кількості першокурсників умінь орієнтуватися у інформаційному просторі; різний рівень навичок самоконтролю тощо.

Аналіз результатів дослідження доводить, що у процесі планування, організації та контролю самостійної роботи студентів першого курсу викладач повинен враховувати описані вище особливості. Першокурсників з перших днів їх перебування в університеті необхідно навчати систематично та самостійно працювати з різними джерелами інформації в аудиторії, в бібліотеці, щоб вони якнайшвидше оволоділи навичками самостійної навчальної діяльності.

Аналіз значної кількості науково-методичної літератури, практичний досвід дають змогу виокремити основні вимоги та завдання, які постають перед викладачем ВНЗ у процесі педагогічного керівництва самостійною роботою студентів першого курсу на усіх його етапах: проектування та планування, організації, контролю, оцінювання і корекції результатів.

На етапі проектування та планування самостійної роботи першокурсників педагог повинен визначити конкретні цілі, які підпорядковуються загальній меті вивчення дисципліни; розробити зміст, систему форм, методів і засобів самостійної роботи; провести чіткий розрахунок роботи студентів у часі; визначити систему контролю, обліку, оцінювання результатів діяльності студентів. Укладання завдань для самостійної роботи варто здійснювати на основі врахування різного рів-

ня мотивації та підготовленості першокурсників, передбачити диференційовані за ступенем складності завдання і завдання із наростанням складності та об'єму змісту матеріалу. Етап проектування — процес творчий, вимагає від педагога здатності цілісного уявлення системи цілей, завдань, форм, методів, засобів, очікуваних результатів самостійної роботи студентів. Грунтовно спроектований процес самостійної роботи студентів дає змогу ефективно його організувати, тобто реалізувати наступний етап педагогічного керівництва самостійною роботою студентів.

Особливістю етапу організації є надання першокурсникам конкретних, детальних, доступних методичних рекомендацій та інструкцій щодо виконання завдань як на аудиторних заняттях, так і під час групових та індивідуальних консультацій. На допомогу студентам можна запропонувати дидактичні матеріали, списки рекомендованої літератури, алгоритми та зразки виконання певних завдань. З метою формування пізнавальної та професійно-ціннісної мотивації до самостійної роботи слід пояснювати першокурсникам значущість пропонованих завдань для формування професійних умінь, навичок, якостей. Також необхідно застосовувати ігрові, мультимедійні та інші інноваційні технології з метою стимулювання інтересу першокурсників до процесу самостійної роботи.

Важливим є створення сприятливого освітнього середовища, налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі відносин викладач-студент, щоб першокурсник бачив у педагогові радника, наставника, консультанта, який може допомогти у плануванні та здійсненні самостійної роботи.

На етапі контролю та оцінювання результатів викладач повинен систематично та об'єктивно оцінювати результати самостійної роботи першокурсників, застосовуючи різноманітні форми та методи контролю. При цьому потрібно аналізувати помилки, показувати кожному студентові його досягнення, підтримувати ініціативу та творчий підхід до виконання завдань, застосовувати різні засоби заохочення за якісні, старанні роботи, створювати ситуацію успіху.

Багато дослідників акцентують увагу на тому, що інтерес студентів до певної дисципліни, бажання поглибити знання, дізнатися більше у процесі самостійної роботи залежить від особистісних якостей та професійної майстерності викладача [3, с. 251-253]. Його ставлення до кожного із студентів (особливо першокурсників, які проходять період адаптації до нових умов навчання і проживання) та до свого предмета, уміння зацікавити матеріалом, сформуванню позитивне ставлення до навчальної діяльності є важливою передумовою ефективного педагогічного керівництва самостійною роботою першокурсників.

Висновки. Формування у студентів першого курсу навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою та навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи. Адже крім того, що студенти оволодівають знаннями, вони виховують у собі організованість, відповідальність, зосередженість, без чого не обійтись їм і у процесі навчання, й у майбутній професійній діяльності. Організація самостійної роботи студентів дозволяє зробити навчальний процес більш індивідуалізованим, враховувати рівень початкових умінь та навичок самостійної роботи, сприяти залученню студентів до науково-дослідної роботи. Ефективність самостійної роботи студентів, особливо першого курсу,

значною мірою залежить від ґрунтовно спроектованого, логічно вибудованого, творчого педагогічного керівництва цим процесом викладачем ВНЗ.

Сучасні підходи до самостійної роботи студентів як до провідної в умовах інформаційного суспільства вимагають розробки нового змісту, принципів, методів, форм і засобів реалізації процесу організації самостійної роботи студентів, що є перспективними напрямками майбутніх досліджень.

Література

1. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів / В. Буряк // Вища школа. — 2001. — № 4-5. — С. 48–53.
2. Дудчак Г. Педагогічне керівництво самостійною роботою студентів шляхом використання інноваційних технологій / Г. Дудчак // Наука і освіта. — 2015. - № 9. — С. 50-54.
3. Котова А. Роль викладача в організації самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі / А. Котова // Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка». — 2009. — Вип.25. — Ч.3. — С. 250–256.
4. Малихін О. Зміст і сутність самостійної навчальної діяльності студентів: історія і сучасність / О. Малихін // Українська мова і література в школах України. — 2014. — № 11. — С. 24–28.
5. Самостійна робота студентів: навчальний посібник / за заг. ред. В. Євдокимова. — Х.: Вид-во ХДГУ, 2004. — 140 с.

УДК: 371.134

А.Д. ВЕДМЕДЮК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАГАЛЬНООСВІТНОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті подано результати аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, проаналізовано головні наукові напрями та рівні дослідження проблеми готовності до професійної діяльності; визначено структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи.

Ключові слова: професійна готовність, структурні компоненти, здоров'язбереження, майбутні учителі фізичної культури.

Постановка проблеми. Сутнісним ядром кваліфікованого фахівця стає його готовність до особистісного і професійного самовизначення в динамічних умовах, до самостійного професійного зростання. Професійна готовність є всебічним гармонійним розвитком та суб'єктивним станом особистості. Забезпечення професійної готовності вчителя фізичної культури та її регуляція неможливе без розуміння змісту професійної діяльності. На нашу думку зміст професійної діяльності

галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини характеризується сукупністю необхідних компонентів та їх взаємодією.

Зважаючи на актуальність та необхідність вивчення даної проблеми мета дослідження полягає у вивченні та теоретичному з'ясуванні структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи.

Стан дослідження. При розробці здоров'язбережувальних освітніх технологій В. Бондіним (2004) була виявлена відсутність єдиного розуміння валеології як навчальної дисципліни й істотні розходження в діючих програмах. В одних програмах спостерігається домінування основ медичних знань (Е. Вайнер, 1993), в інших відбиваються проблеми родини й здорового способу життя (Л. Панкова, 1994), а в третіх (Г. Зайцев, В. Колбанов, М. Колесникова, 1994) — акцент робиться на комплексі знань з психофізіологічних і педагогічних основ здоров'я людини [8, с. 71].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності — одна з найважливіших у педагогічній науці, про що свідчать чисельні та різноаспектні дослідження О. Абдулліної, І. Зязюна, Л. Кондрашової, О. Мороза, В. Сластьоніна, А. Щербакова та ін. Професійну підготовку фахівців у галузі фізичної культури досліджували Г. Бабушкін, В. Видрін, С. Собко, А. Цьось, Б. Шиян та ін.

Виклад основного матеріалу. На думку медиків і педагогів, констатує В. Оржеховська, «основи здоров'я закладаються в ранньому дитинстві. У шкільні роки дитина повинна стати більш сильною, міцною, витривалою. На практиці ж це далеко не так. За час навчання в школі учень втрачає третину свого здоров'я, насамперед через нездорову атмосферу, яка його оточує. Після закінчення початкової школи 20% учнів втрачають інтерес до навчання, у 18% знижені показники здоров'я. У підлітків ще більше причин для втрати здоров'я: це емоційний дискомфорт, спричинений труднощами навчального процесу: перенавантаження програмним матеріалом, складність стосунків у системі учні — вчителі — батьки; інтенсивний негативний вплив тощо» [7, с. 29]. Автор вказує, що «здоров'язбережувальні технології покликані забезпечити формування життєвих навичок стосовно здорового способу життя. Серед складових цього процесу можна виділити такі: використання виховних можливостей уроку; рухова активність дітей та молоді; максимальне використання мистецтва для духовного, емоційного розвитку учнів; створення позитивного мікроклімату в колективі навчального закладу; використання позакласної та позашкільної роботи; підвищення педагогічної культури батьків; підготовка кадрів у навчальних закладах та системі післядипломної освіти; інтеграція та координація зусиль державних і громадських організацій, приватного бізнесу» [7, с. 31].

На нашу думку, здоров'язбережувальна освіта стає необхідною умовою підготовки студентів вищого педагогічного навчального закладу, тому що вчитель на сьогоднішній день є єдиною реальною особистістю здатною в процесі навчання дітей зберегти їхнє здоров'я. Між рівнем здоров'я школярів і рівнем підготовленості вчителів із проблем збереження та зміцнення здоров'я суспільством чіткий

взаємозв'язок, який детермінується якістю професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувального навчання.

Ю. Науменко зазначає, що здоров'яформуюча діяльність у процесі освіти повинна вестися за трьома взаємозв'язаними напрямками: педагогічному, фізіолого-валеологічному та психологічному [6, с. 41]. Автор вказує, що педагогічний напрямок включає в себе: продуману, з урахуванням існуючих реалій, валеологізацію шкільної культури; зміни освітньої політики; системну валеологічну освіту на всіх щаблях школи, організацію дитячого самоуправління та вживання програм соціалізації школярів та профілактика ризику соціальної дезадаптації з залучення соціального педагога [6, с. 41].

Н. Мухаметзянова зазначає, що професійна підготовка вчителя фізичної культури передбачає формування психологічних знань, умінь і навичок самоврядування, психодіагностики особистісних властивостей, міжособистісних відносин [5, с. 22].

Ю. Мусхаріна вказує, що «зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі повинен бути зорієнтований на оволодіння студентами знаннями, вміннями й навичками щодо формування, збереження й зміцнення здоров'я в усіх його аспектах (духовному, психічному й фізичному), формування культури здоров'я школярів» [4, с. 2].

Аналіз наукових праць із фізичної культури свідчить, що професійна готовність майбутнього учителя в цій галузі виступає як цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями.

М. Козуб вказує, що готовність майбутнього вчителя до здійснення здоров'язберезувальної діяльності розуміється як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну, багаторівневу структуру і виступає як цілісна взаємодія і взаємопроникнення фізичного, мотиваційного, когнітивного, практичного (операційно-діяльнисного) і рефлексивного компонентів, ступінь сформованості яких визначає здоров'язберезувальний характер і логіку організації та здійснення педагогічної діяльності, потреба та спрямованість професійно-особистісного зростання майбутнього вчителя фізичної культури [1, с. 50].

Вчені, що досліджують готовність викладача до професійної діяльності, виділяють різні її структурні компоненти. Наприклад, компонентами в дослідженні М. Дьяченко та Л. Кандилович є: мотиваційний (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку); орієнтаційний (знання та уявлення про особливості і умови діяльності, її вимоги до особистості); операціональний (володіння способами і прийомами діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо); вольовий (самоконтроль, самообілізації, вміння керувати діями, з яких складається виконання обов'язків); оцінний (самооцінка своєї підготовленості й відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальним зразкам) [2, с. 37].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що науковці виділяють серед основних компонентів готовності такі, як: мотиваційно-ціннісний (ціннісні орієнтації, засвоєння професійно-моральних основ діяльності, потреби і

мотиви, інтереси, схильності і здібності, якісний характер відносин до тієї чи іншої діяльності, професійну спрямованість особистості, емоційну сферу, рефлексивний підхід до своїх можливостей); гностичний (пізнання основ наук, засвоєння студентами соціальних, економічних, правових і моральних аспектів різних видів діяльності); процесуально-діяльнісний (усвідомлення власних когнітивних і організаційних здібностей і можливостей, цілепокладання, планування, пошук різних форм, способів навчальної та тренувальної діяльності, рефлексивне ставлення до предмета своєї діяльності, яке поєднується з розвитком та використанням вміння бачити всю її структуру і коригувати її на кожному окремому етапі).

Нами до структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи віднесено: мотиваційний, когнітивний, процесуальний та рефлексивний.

Як зазначає О. Міхеєнко, «важливим чинником формування готовності до діяльності є збіг мотиваційної сфери суб'єкта з характером мети. У цьому випадку має місце природний зв'язок мотиву і мети, що є передумовою ефективної діяльності» [3, с. 33].

М. Козуб зазначає, сучасний учитель не може успішно вирішувати професійні завдання, які стоять перед ним (у тому числі завдання здоров'язбережувального навчання) і здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, не володіючи необхідними знаннями про предмет даної діяльності, про способи, засоби і технології ефективного вирішення необхідних завдань [2, с. 72].

М. Сентізова зазначає, що індивідуальна фізична підготовленість майбутніх вчителів відображає процес розвитку життєво важливих фізичних якостей, рівень фізичної працездатності; сформованість поведінкових установок на ведення здорового способу життя; дотримання режиму навчання та відпочинку; вміння долати шкідливі звички, в тому числі вживання алкоголю і куріння [9, с. 101].

Висновки. Таким чином, структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи складається з таких компонентів: мотиваційний (позитивна мотивація студентів до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи та потреба в досягненні успіху у діяльності, пов'язаної з формуванням здорового способу життя учнів), когнітивний (теоретична обізнаність студентів про теорію та методiku організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи), процесуальний (рівень фізичної підготовленості та сформованості умінь і навичок студентів щодо організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи) та рефлексивний (самооцінка студентів щодо їх здатності до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи).

Література

1. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. — Минск : БГУ, 1976. — 176 с.
2. Козуб М. В. Формирование профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к осуществлению здоровьесберегающей деятельности в школе: дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08. / Козуб Марина Васильевна. — Елец, 2007. — 221 с.
3. Міхеєнко О. І. Валеологічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищому педагогічному навчальному закладі: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Міхеєнко Олександр Іванович. — Суми, 2004. — 210 с.
4. Мусхаріна Ю. Ю. Формування культури здоров'я майбутнього вчителя фізичної культури як важлива умова ефективності оздоровлення підлітків / Ю. Ю. Мусхаріна // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : [збірник наукових праць]. — Харків : Українська інженерно-педагогічна академія. — № 30-31. — С. 218–223.
5. Мухаметзянова Н. В. Особенности профессионально важных качеств будущих учителей физической культуры на разных этапах профессиональной подготовки: дисс. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Мухаметзянова Наталья Васильевна. — Казань, 2005. — 179 с.
6. Науменко Ю. В. Здоровьесберегающая деятельность школы / Ю. В. Науменко // Педагогика. — 2005. — № 6. — С. 37–44.
7. Оржеховська В. М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання : проблеми, пошук / В. М. Оржеховська // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. — 2011. — № 4. — С. 29–31.
8. Остапенко Г. О. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Остапенко Галина Олександрівна ; Київський ун-т ім. Б. Грінченка. — К., 2013. — 272 с.
9. Сентизова М. И. Педагогическое обеспечение подготовки будущих учителей к здоровьесберегающей деятельности : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / М. И. Сентизова. — Якутск, 2008. — 26 с.

Г.Р. ВОРОНИНА,

викладач факультету лінгвістики Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ШКОЛАХ

Сучасний світ постійно змінюється під впливом інформаційних технологій та процесів глобалізації, кожен день людина працює над вдосконаленням себе та свого оточення. Проте, зосереджуючись на активному розвитку певних сфер життєдіяльності, вона залишається пасивним спостерігачем багатьох важливих суспільних процесів.

Слід констатувати, що навчання у школі нерідко обмежується лише відвідуванням навчального закладу заради отримання гарних оцінок та схвалення батьків. Формування особистості майбутнього працівника та відповідального громадянина має крок за кроком плануватися та реалізовуватися на кожному навчальному етапі. Вимоги сьогодення примушують не тільки вищі навчальні заклади

брати на себе відповідальність за фахову підготовку кваліфікованих спеціалістів, перші кроки у виборі професії повинні здійснюватися у шкільні роки.

Питання підготовки учнів до професійного життя є надзвичайно актуальним в освітніх колах. Велика кількість педагогів висвітлюють проблематику профорієнтації молоді у своїх наукових працях. Вітчизняні вчені досліджують передовий світовий досвід організації процесу становлення майбутніх спеціалістів з метою впровадження найбільш ефективних технологій в українських навчальних закладах.

З окресленої тематики варто уваги протягом багатьох років залишається освітня система в Англії. Вивчення теоретичних та практичних аспектів професійної підготовки молоді в цій країні знайшло відображення у роботах Н. Авшенюк, Н. Костенко, О. Локшиної, Л. Пуховської, А. Сбруєвої та інших. Однак питання трансформації базових дисциплін у практичну площину з метою універсальної підготовки молоді до викликів дорослого життя вимагає додаткового вивчення.

Система освіти в Англії зазнала значних змін протягом останніх двадцяти років. Серед основних покращень середньої та старшої школи необхідно відзначити наступні фактори:

- збільшення фінансування за рахунок спонсорів;
- масова спеціалізація середніх навчальних закладів;
- відкриття шкіл нового типу, як наприклад, міських технологічних коледжів;
- державна підтримка програм удосконалення освіти для молоді на законодавчому рівні;
- надання статусу академії спеціалізованим школам з метою розширення навчальних та позаурочних можливостей для учнів;
- удосконалення профорієнтаційного навчання для отримання певних професійних кваліфікацій та набуття компетентностей, необхідних на майбутньому робочому місці [3].

Провідним напрямом фахової підготовки англійських учнів протягом останніх років є спрямованість на запровадження низки заходів з метою професійного становлення та підготовки школярів до подальшого дорослого життя. Одним з першочергових завдань школи на державному рівні вважається набуття знань та умінь у конкретній професійній сфері та забезпечення відповідних умов для реалізації визначених завдань. Згідно з Законом «Про навчання та навички» (The Education and Skills Act 2008) для місцевих підприємств передбачаються програми підтримки навчання молоді та надання умов для опанування відповідних професій [5, с. 81].

Вивчення нормативної бази та практичних посібників дає підстави узагальнити основні напрями з профорієнтаційної роботи у школах Англії:

1. складання поетапного плану підготовки учнів до майбутнього успішного працевлаштування;
2. вивчення інформації про ринок праці та сучасні професії;
3. забезпечення умов для навчання з урахуванням індивідуальних потреб кожного з учнів;
4. модернізація змісту освіти під кутом професійного спрямування;

5. співпраця з роботодавцями та проведення практичних занять на базі місцевих підприємств;
6. впровадження принципу наступності для отримання вищої освіти;
7. надання індивідуального профорієнтаційного супроводу та консультування [2, с. 6].

Отже, виклики сьогодення спричиняють постійні трансформації у навчальних закладах Англії, саме тому на державному рівні розробляються нові національні стандарти відповідно до сучасних потреб суспільства та ринку праці. Через професійну спрямованість шкільної освіти, її зміст удосконалюється шляхом зменшення кількості обов'язкових предметів на користь більшої гнучкості процесу навчання з метою створення сприятливих умов для творчої реалізації учнів. Подальше вивчення окресленої проблематики дозволить визначити найбільш ефективні технології професійної підготовки в школах Англії з метою їх подальшого впровадження з урахуванням українських реалій.

Література

1. Andrews D. *Careers Education in Schools* / David Andrews. – Staffordshire: Highflyers Publishing, 2011. – 156 p.
2. *Careers education in the classroom. The role of teachers in making young people work ready.* – London: Teachfirst, 2014. – 24 p.
3. *Careers guidance and inspiration in schools. Departmental advice for governing bodies, school leaders and school staff.* – Nottingham: Crown copyright, 2014. – 25 p.
4. Inkson K. *Understanding Careers, Metaphors of Working Lives* / Kerr Inkson, Nicky Dries, John Arnold. – London : Sage Publications Ltd, 2015. – 432 p.
5. *Education and Skills Act 2008.* – Режим доступу: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/25/pdfs/ukpga_20080025_en.pdf

Н.С. ДРАЖАН,

викладач української мови та літератури
Черкаського державного бізнес-коледжу

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО БІЗНЕС-КОЛЕДЖУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНИ

Підвищення якості надання освітніх послуг є актуальним завданням для всього світового співтовариства. Його вирішення пов'язане з модернізацією змісту освіти, оптимізацією засобів і технологій організації, переосмислюванням цілей та результатів освітнього процесу. Про те, що Україна, особливо після революції Гідності, активно долучилася до нього, яскраво свідчить інноваційна діяльність у навчальних закладах, яка здійснюється в умовах трансформації моделі освітньої політики в державі. Сучасна мета освіти співвідноситься з формуванням ключових компетентностей, зокрема комунікативної.

Сьогодні визначило для молоді перспективні цілі, які по своїй суті вважаються досить вагомими й актуальними: вільне володіння кількома мовами, вміння спілкуватися з різними людьми в різних ситуаціях на вільні теми, відчувати при цьому почуття комфорту, впевненості в собі.

Об'єкт дослідження: ключові освітні компетентності.

Предмет вивчення: розвиток комунікативної компетентності студентів Черкаського державного бізнес-коледжу у процесі навчання української мови та літератури.

Мета дослідження — охарактеризувати особливості розвитку комунікативної компетентності студентів Черкаського державного бізнес-коледжу у процесі навчання української мови та літератури на сучасному етапі.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних дослідницьких завдань:

- репрезентувати новітні шляхи та можливості у справі розвитку комунікативної компетентності студентів, які навчаються в коледжах;
- зазначити найбільш доцільні форми та методи розвитку комунікативної компетентності під час аудиторних і позааудиторних занять із української мови та літератури;
- розкрити роль комунікативної компетентності у процесі формування інтелектуальної та речової культури студентів коледжу.

Вивченню питання розвитку комунікативної компетентності особистості присвячені роботи Корніяки О. [9], Бацевича Ф. [10], Вольфовської Т. [11] та ін. Деякі питання пов'язані з розвитком комунікативної компетентності студентів аналізувалися в дослідженнях Малахова В. [2], Загнітко А. і Данилюка І [4], Ветрової Е. [5], Онучак В. [8]. Проте, відсутність комплексних праць із зазначеної нами проблематики зумовило необхідність висвітлення її у відповідній науковій розвідці.

Для повноцінного спілкування особа має володіти цілим рядом умінь: досить швидко і правильно орієнтуватися в зовнішніх умовах спілкування, мати здатність раціонально спланувати свою публічну промову, точно обрати зміст свого виступу, знайти адекватні способи висловлювання власних міркувань чим гарантовано забезпечить зворотній зв'язок. Тому студент Черкаського державного бізнес-коледжу під час навчання має опанувати вміння в доступній формі викладати власні судження, усно чи письмово, аналізувати і вдосконалювати написане, бути тактовним і водночас переконливим в одному з самих важливих напрямків у словесно-розумовій діяльності — дискусії [1, с. 19].

Однак не всі студенти вміють аргументовано висловлювати власні думки, робити узагальнення або просто довільно спілкуватися один із одним. Найчастіше вони намагаються замінити живу, культурну мову шаблонною життєвою мімікою та жестами, тобто спрощеними невербальними засобами спілкування. Такі особи зазвичай зазнають труднощів у створенні власних, зв'язних, узагальнюючих усних і письмових висловлювань. Для них вважається нормою наявність безлічі речових, орфографічних і пунктуаційних помилок [2, с. 43].

Проблема культурного спілкування студентів Черкаського державного бізнес-коледжу, як і учнів старшої школи та студентів вищих навчальних закладів, на сьогоднішній день є досить важливою складовою процесу організації соціального навчального середовища, оскільки саме комунікативна компетентність відіграє одну з провідних ролей у процесі професійної підготовки, а згодом і трудової діяльності майбутніх фахівців. Тому в сучасному українському соціумі досить сильно відчувається потреба у всебічно розвинених особистостях, які вільно володіють навичками усного і письмового мовлення [3, с. 87].

Досить ефективною формою у відповідному напрямку вважають роботу з текстом на уроках української мови, як одну з умов розвитку творчого потенціалу студентів, поповнення їх словникового запасу та покращення якості мови. У даному випадку текст виступає базисом створення на уроках української мови розвиваючого речового середовища. Саме його науковці-лінгвісти називають основним компонентом структури підручника з української мови, адже через текст реалізуються в комплексі всі цілі навчання, в тому числі комунікативна [4, с. 135].

Для виконання пошукового завдання в роботі з текстом, вже на етапі орієнтування з'являється потреба в залученні опорних матеріалів, таких як схеми, плани, конспекти та пам'ятки. Наступними пунктами щодо тексту є: осмислення, узагальнення мовних навиків, виокремлення логічно важливих моментів викладу, моделювання та підсумкове уточнення мовних понять. Самооцінка виступає останнім етапом, на якому нові знання і вміння залучаються до системи вже відомого, раніше пізнаного [5, с. 118].

Дослідження питання формування головних компетентностей студентів Черкаського державного бізнес-коледжу здійснюється з одночасним використанням системи навчання зв'язного мовлення на основі комунікативних умінь із української мови.

Комунікативна компетентність студентів через роботу з текстом впливає на процес формування їх інтелектуальної та речової культури. До найрезультативніших форм і методів організації роботи з текстом на заняттях із української мови відносять: лінгвостилістичний аналіз, інтелектуально-лінгвістичні вправи, різні види диктантів, інтерактивні ігри, редагування, твір-міркування тощо [6, с. 73].

Досить важливими є критерії відбору тексту, адже вони мають бути однаково цікавими для студентів всіх спеціальностей. Самі тексти повинні бути цікавими у контексті орфографії, лексики, містити різні синтаксичні конструкції, стилі написання та типи речень.

Не менш значимим у цьому плані продовжує залишатися використання текстових фрагментів із творів українських класиків: М. Коцюбинського, О. Кобилянської, М. Старицького, П. Мирного, І. Франка, П. Загребельного, О. Гончара, І. Багряного, В. Стефаника, О. Довженка, У. Самчука, М. Куліша та інших письменників.

Продовжуючи попередню думку, хотілося б звернути увагу на те, що ключова роль у досліджуваному нами питанні належить аналітичним розробкам і дос-

лідженню текстів щодо мови, слова та необхідності у дбайливому ставленні до нього, особливості процесу створення витвору мистецтва, творчому сприйняттю [6, с. 94].

Чільне місце у формуванні світобачення сучасного студента коледжу посідають тексти, які направлені на духовно-моральний розвиток особистості: ставлення до минулого, теперішнього і майбутнього, культура історичної пам'яті, національні традиції та звичаї тощо.

У рамках нашого питання вагомий вклад у розвиток комунікативної компетентності студентів Черкаського державного бізнес-коледжу належить навчальному заняттю з нетрадиційною структурою. Це такі нестандартні види уроків як практикум, урок-семінар, дискусія, ділова гра, урок-дослідження та інтегрований урок. Наслідки від дії їх застосування в навчальному процесі цінні своєю практичною результативністю, через те, що активують інтелектуальну та речову діяльність, сприяють здійсненню особистого підходу до присутніх на занятті. До того ж, вони створюють сприятливі умови для прояву індивідуальних дослідницьких, читацьких і творчих здібностей, задовольняють освітні потреби та інтереси студентів бізнес-коледжу.

Нестандартний підхід у навчанні в коледжі, зокрема на заняттях із української мови, створює особливу освітню ситуацію, коли через спілкування викладач—студент, студент—студенти відбувається осмислення і засвоєння теоретичних знань і практичних навиків, тобто закладаються базові знання, які необхідні для організації подальшої результативної навчальної діяльності [5, с. 120].

Формуванню комунікативної компетентності студентів Черкаського державного бізнес-коледжу, а відповідно успішному розвитку їх міжособистісного спілкування безпосередньо сприяють заняття з української мови та літератури. При цьому вони, як обов'язкова умова навчальної діяльності в бізнес-коледжі, мають традиційну форму організації навчання, а прийоми і засоби, які застосовує викладач української мови та літератури на заняттях, постійно оновлюються. Так, завдяки створенню на різних етапах заняття речових ситуацій, розширенню використання новітніх педагогічних технологій та позааудиторним формам організації навчальної діяльності відбувається перехід від традиційного навчання до особистісно-орієнтованого [7, с. 39].

Відповідний метод роботи використовується не лише під час аудиторних занять, але й в позааудиторний час. Приміром, залучення студентів коледжу до участі в духовно-культурних вечорах присвячених творчості видатних українських літературних діячів: Т. Шевченка, Л. Українки, Б. Грінченка, І. Франка, О. Вишні, Л. Костенко, В. Симоненка, І. Котляревського, М. Хвильового, П. Грабовського та інших. Такі літературно-мистецькі заходи допомагають їм розширити свої знання, пробудити інтерес до читання художніх текстів, «відчутти, побачити та пережити» художнє слово.

Позааудиторна діяльність сприяє поглибленому сприйняттю студентами коледжів художнього відтворення, розвиває в них інтонаційні й творчі навички, виховує емоційну чутливість, художнє спостереження та естетичне сприйняття, а

отже формує комунікативні компетентності шляхом прищеплення любові до української мови та літератури [8, с. 327].

Дослідивши питання формування комунікативної компетентності студентів у процесі викладання української мови та літератури в Черкаському державному бізнес-коледжі ми дійшли висновку, що у практиці розвитку сучасних коледжів ведеться безперервний пошук ефективних шляхів впровадження різноманітних науково-педагогічних новинок. Навчання української мови, яке традиційно обмежене вивченням правил орфографії та пунктуації, необхідно доповнювати вченням навиків мовної поведінки. Студенти коледжів — майбутні фахівці своєї справи, і їм необхідно вміти правильно будувати свою промову, грамотно і послідовно висловлювати свої думки, а різноманітні організаційні форми і методи роботи щодо розвитку їх комунікативної компетентності, які використовуються у відповідному напрямку, допомагають викладачу української мови та літератури досягнути поставленої мети.

Література

1. Етика ділового спілкування [Текст] : навч. посіб. до самост. роботи / В. О. Чернієнко, С. І. Широка, О. І. Гаплевська ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т». — Х. : ХАІ, 2012. — 67 с.
2. Етика [Текст] : курс лекцій / В. Малахов. — Острог : «Острозька академія», 2014. — 213 с.
3. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, І. І. Маруніч, І. В. Гайдаєнко. — К. : Центр навчальної літератури, 2010. — 224 с.
4. Загнітко А. П., Данилюк І. Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк — Донецьк : БАО, 2007. — 476 с.
5. Ветрова Е. Взаємодія традиційних та інноваційних технологій викладання української мови студентам нефілологічних спеціальностей в умовах кредитно-модульної системи навчання / Е. Ветрова // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. — Т. 26. — Донецьк : Східний видавничий дім. — 2009. — С. 111–122.
6. Должикова Т. І., Мілева І. В., Нікітіна А. В. Практикум з лінгвістики тексту : навч.-метод. посіб. / Т. І. Должикова, І. В. Мілева, А. В. Нікітіна. — Київ, 2011. — 142 с.
7. Десятниченко Н. М. Роздуми про особистісно-орієнтоване навчання / Н. М. Десятниченко. — К. : «Плеяда» Відкритий урок № 13–14, 2001. — С. 36–44.
8. Онучак Л. В. Форми самостійної позааудиторної роботи студентів // Мова і культура : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Л. В. Онучак. — К. : Ін-т міжнар. відносин Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. — 2001. — Вип. 2. — Т. 2. — С. 325–328.
9. Корніяка О. М. Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціо-комунікативному просторі / О. М. Корніяка // Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу (19–20 квітня 2010 р.). — К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. — Т. I. — С. 140–145.
10. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник / Ф. Бацевич. — К. : «Академія», 2004. — 344 с.
11. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна із передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // Шлях освіти. — 2001. — № 3. — С. 13–16.

І.А. УСАТОВА,

кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри фізичного виховання
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУПАХ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню цілісного уявлення про сутність диференційованого підходу; ознайомлення з особливостями реалізації різновидів диференціації; опанування методів (методик) діагностики особливостей учнів спеціальних медичних груп; засвоєння комплексу вмінь, що дають змогу впровадити диференційований підхід у професійно-педагогічну діяльність.

Ключові слова: диференційований підхід, здоров'язбережувальні технології, спеціальна медична група, професійно-педагогічна діяльність.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство зазнає кардинальних змін, зокрема відбувається реформування системи вищої освіти України. У контексті сьогодення професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах повинна мати випереджальний характер, зважати на багаторівневість вищої професійної фізкультурної освіти, а також фокусувати увагу на перспективах сфери знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини».

Кардинальні соціально-економічні трансформації суспільства, посилення економічного розвитку, конкуренція на ринку праці, за висловом Л. Суцєнко, вимагають нових підходів до розроблення змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців нової формації, упровадження в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів сучасних технологій [6, с. 2]. Сучасні умови представляють нові вимоги до молодого фахівця, який повинен бути скерованим на розвиток відомих і пошук нових ідей, уміти швидко адаптуватися до мінливих умов професійної діяльності, продуктивно спілкуватися з людьми, психологічно грамотно поводитися з колегами та бути готовим до ризику й ухвалення рішень в умовах невідомості.

Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності зумовлена низкою обставин, а саме: соціально-економічні перетворення в суспільстві; науково-технічний процес, що вмотивовує необхідність оновлення системи вищої освіти, методології й технології організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах; посилення гуманітаризації змісту освіти; зміна обсягу і складу навчальних дисциплін, введення нових навчальних предметів; використання нових організаційних форм і технологій навчання; застосування педагогічних новацій [2, с. 4].

Стан дослідження. Проблему сучасної системи розвитку освіти інноваційного типу вивчали вітчизняні й зарубіжні дослідники: А. Алексюк, Ю. Бабанський, Дж. Гарднер, М. Дичківська, Л. Ланда, З. Петрасинський, І. Підласий, С. Поля-

ков, Г. Селевко, П. Уайтфілд, Л. Штефан та ін. Учені довели, що досягнути ефективності підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій неможливо в разі відсутності сформованих навичок і вмінь використовувати весь спектр ресурсів інноваційних педагогічних технологій. Наголосимо, що винятково значущим для майбутніх учителів фізичної культури є вміння ефективно володіти компонентами інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Однією з провідних умов професійної ефективності майбутнього вчителя фізичної культури є опанування студентами диференційованого підходу до роботи з учнями спеціальних медичних груп.

Наголосимо, що потужним інструментом оптимізації професійного становлення майбутніх учителів фізичної культури є спрямованість фахового навчання на застосування диференційованого підходу, зокрема врахування індивідуально-типологічних особливостей учнів спеціальних медичних груп. На думку видатного педагога В. Сухомлинського, «до кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання» [5, с. 460].

Диференційований підхід має великі перспективи для оптимізації фізичного виховання в школах і дає змогу учням працювати в оптимальному режимі, забезпечує найкращий оздоровчий ефект, що передбачає добір оптимальних засобів, методів і форм навчання відповідно до типових особливостей учнів. Продовжуючи свої міркування, автор наголошує, що в процесі фізичного виховання широко використовують специфічні критерії диференційованого підходу, серед яких: типологічні особливості нервової системи, індивідуально-соматичні особливості дітей, частота серцевих скорочень, частота дихання, споживання кисню, тобто реакція організму на фізичні навантаження, рухові вміння й навички, фізичні якості учнів.

Імпонує позиція Ю. Костюка про важливість підходу до кожного учня, який не встигає або випереджає інших. Для цього необхідно представляти посилені вимоги до виконання завдань, частково ускладнювати їх для учнів, які випереджають інших, або, навпаки, полегшувати умови виконання тих чи тих фізичних вправ для школярів, які не встигають [4, с. 255]. Основна ідея полягає в тому, щоб на основі знань про закономірності фізичного розвитку організму дітей об'єктивно відрізнити індивідуальне в особистості дитини й успішно впливати на підвищення розумових і фізичних можливостей кожного школяра [4, с. 255].

С. Іванніков характеризує індивідуально-диференційований підхід як вихідну позицію, засадничий принцип діяльності вчителя. В основі цього підходу лежить розподіл учнів за групами залежно від особливостей вияву в них індивідуальних властивостей, що впливають на успішність навчального процесу і є значущими для особистісного розвитку учнів [3].

На наш погляд, диференційований підхід зазнає актуалізації саме під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури, оскільки різке погіршення стану здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів – один із провідних чинників того, що тривалий час виконання вимог програми з фізичного виховання, представлених у вигляді чітких нормативів з окремих видів рухової активності учнів, було формальним показником оптимального фізичного стану учня, бажаним рівнем розвитку його певних фізичних якостей.

Отже, у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури пріоритетне місце посідає формування цілісного уявлення про сутність диференційованого підходу; ознайомлення з особливостями реалізації різновидів диференціації; опанування методів (методик) діагностики особливостей учнів спеціальних медичних груп; засвоєння комплексу вмій, що дають змогу впровадити диференційований підхід у професійно-педагогічну діяльність.

Застосування диференційованого підходу у фізичному вихованні спеціальних медичних груп неможливе без диференційованого використання засобів фізичної культури, залежно від характеру й наслідків структурних і функціональних порушень в організмі, які виникли через патологічні процеси. На думку науковців О. Блавт, Е. Булич, О. Дубогай, Т. Круцевич, упровадження диференційованого підходу у фізичне виховання спеціальних медичних груп – провідна передумова правильного планування й модернізації навчального процесу в цих групах. Диференційований підхід зважає не лише на стан здоров'я (діагноз, форма та самопочуття), але й на функціональний стан і рівень фізичної підготовленості учнів, руховий режим учнів спеціальних медичних груп.

Як слушно зазначає С. Іванніков, упровадження індивідуально-диференційованого підходу в теорію і практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачає виконання низки завдань: ціннісна орієнтація майбутніх учителів на індивідуальну роботу з кожною конкретною дитиною; навчання вияву індивідуальних можливостей, особливостей фізичного й особистісного розвитку кожного учня, їх урахування, коректного виправлення й розвитку, використання різноманітних форм і видів фізично-оздоровчої, спортивно-ігрової діяльності; озброєння майбутніх учителів практичним досвідом організації індивідуально-диференційованого фізичного виховання дітей в умовах уроку й в позаурочний час; поєднання індивідуальних завдань і групових форм роботи; створення педагогічно доцільних стимулів для самостійного фізичного розвитку кожної дитини [3].

У руслі формування ціннісних орієнтацій особистості майбутнього вчителя фізичної культури важливими є висновки Н. Веригіної про те, що цей процес відбувається через творче освоєння професійно типових елементів у педагогічній діяльності за одночасного створення власної системи індивідуально неповторного своєрідного комплексу способів, прийомів і засобів, постійного самовдосконалення, а також в активному внутрішньому прагненні фахівця виконати по-своєму педагогічні завдання, які ставить професійно-педагогічна дійсність [1].

Отже, застосування індивідуально-диференційованого підходу в підготовці майбутніх учителів фізичної культури формує в студентів потребу в самоосвіті; уможлиблює ефективну працю майбутніх учителів фізичної культури, добір оптимальних методів і прийомів педагогічного впливу на учнів, які за станом здоров'я скеровані до спеціальних медичних груп; актуалізує пізнавальні інтереси студентів.

Під час проведення занять у спеціальних медичних групах необхідно диференційовано підходити до визначення обсягу фізичного навантаження, окрім цього, брати до уваги наслідки того чи того захворювання. Неможливо індивідуально проводити заняття з фізичного виховання, оскільки склад групи формується за за-

хворюваннями однієї чи двох систем організму, наприклад, захворювання серцево-судинної та дихальної систем.

Висновки. Застосування диференційованого підходу сприяє вмінно майбутніх учителів фізичної культури диференціювати обсяг та інтенсивність фізичного навантаження в спеціальних медичних групах, визначати оптимально-допустиме фізичне навантаження за різних ступенів захворювання, характеризувати за рівнем фізичної підготовленості правильність розподілу учнів спеціальних медичних груп (високий, середній, низький), з'ясовувати (разом із медичними працівниками школи) тривалість та інтенсивність обсягу рухової діяльності учнів спеціальних медичних груп. Унаслідок цього майбутні вчителі фізичної культури починають генерувати ідеї, добирати альтернативні варіанти для розв'язання стандартних і проблемних ситуацій тощо.

Отже, підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до застосування диференційованого підходу в роботі з учнями спеціальних медичних груп – спеціально організований процес навчання теорії й методики фізичного виховання, що бере до уваги індивідуальні особливості учнів, рівень їхнього психічного та фізичного розвитку. Така підготовка є складником цілісної фахової підготовки, що проходить у вищому освітньому закладі. Учитель фізичної культури, провадячи професійну діяльність на підставі диференційованого підходу до оволодіння знаннями, має особисто відповідати за те, щоб кожен учень засвоїв навчальний матеріал.

Література

1. Веригина Н. А. Становление индивидуального стиля педагогической деятельности будущего учителя в процессе практической подготовки : автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. А. Веригина ; Забайкальский государственный гуманитарно-педагогический ун-т им. Н. Г. Чернышевского. — Чита, 2006. — 22 с.
2. Дубасенюк О. А. Інноваційні навчальні технології — основа модернізації університетської освіти / О. А. Дубасенюк // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін : зб. наук.-метод. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк. — Житомир : ЖДУ, 2004. — С. 3–14.
3. Іванніков С. І. Індивідуально-диференційований підхід у змісті і методиці підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів [Електронний ресурс] / С. І. Іванніков // Науковий вісник Донбасу. — 2012. — № 1. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_1_4.pdf.
4. Костюк Ю. С. Диференційований підхід як основа навчання рухових дій на уроках фізичної культури в малокомплектних школах / Ю. С. Костюк // Єдність навчання і наукових досліджень — головний принцип університету : зб. наук. пр. Звітно-наук. конф. викладачів університету за 2012 рік (9–10 лютого 2013 р.) / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Ємельянова. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. — С. 254–255.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. — К. : Рад. школа, 1976. — Т. 2. — 670 с.
6. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. П. Сущенко ; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 2003. — 46 с.

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

УДК 378.937:78

В.О. АРТЮХОВА,

студентка Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Т.Л. ДОРОШ,

науковий керівник, кандидат наук з державного управління,

професор кафедри фортепіано Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ- ПЕРШОКУРСНИКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО УМОВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядаються питання адаптації студентів-першокурсників музичного мистецтва до сучасних умов вищої школи. Наводяться приклади організації музичних занять, де забезпечується ефективна підготовка студентів до залікових іспитів.

Ключові слова: адаптація, першокурсник, музичне мистецтво, музичний твір.

Постановка проблеми. Головне завдання, що стоїть перед сучасною вищою освітою — навчити особистість вчитися, міркувати, висловлювати свою власну думку та застосовувати набуті знання в практичній діяльності. Тому, в освітньому процесі великого значення набувають питання активної творчої взаємодії викладача та студентів, діяльність яких «спрямована на передачу молодому поколінню набутого соціального досвіду, набуття тими, хто навчається, адаптаційних умінь, умінь аналізувати ситуацію і приймати правильне рішення» [4, с. 13]. Незаперечним є й той факт, що ефективність освітньо-виховного процесу в більшій мірі залежить від педагога музичних дисциплін, який здатен своєчасно відсторонитися від своїх вихованців, привити їм самостійність мислення, методи роботи, здатність до самопізнання й уміння досягати мети [2, с. 200].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових публікацій розкривають питання адаптації студентів-першокурсників до сучасних умов вищої школи (М. Андреев, І. Ляхова, І. Степанець, О. Учитель та ін.), де велика роль відводиться викладачеві, який має на всіх етапах становлення студента допомогти йому знайти себе, стати суб'єктом спільних дій у творчому, пізнавальному процесі. Утім, ця проблема залишається мало дослідженою саме для студентів музичного мистецтва: недостатньо виявлені умови їх успішної адаптації у ВНЗ.

Метою статті є дослідження проблем адаптації студентів-першокурсників до умов сучасної вищої школи, де на індивідуальних музичних заняттях вони набувають знання, уміння, досвід для подальшої професійної діяльності.

Виклад основної частини. Нагальною потребою сучасної вищої музичної освіти є успішна адаптація студентів-першокурсників, які мають досить швидко реагувати на виклики сьогодення, намагатись пізнавати навколишній світ, набувати відповідні знання, що «стають переконаннями тоді, коли вихованець готовий активно діяти відповідно до тих істин, у справедливості яких він не сумнівається...» [5, с. 103]. Тобто сформульована дефініція «адаптація» не обмежується лише пристосуванням студентів до нової для них системи навчання, а виділяється їх активна діяльність у нових умовах і ситуаціях, у результаті яких відбувається позитивне ставлення до занять, регулюється та контролюється власна поведінка, набуваються нові знання, збагачується світогляд тощо.

Для успішної адаптації першокурсників мистецького профілю до сучасних умов ВНЗ є:

- стимулювання творчого самовдосконалення студентської молоді, ураховуючи їх індивідуальні особливості;
- підвищення інтересу до поглибленого вивчення музичного мистецтва (як у теоретичному, так і у виконавському аспектах);
- формування вмінь у колах студентської молоді самостійно здобувати знання, проводити дослідницьку роботу;
- виховання в студентів потреби систематичного оновлення своїх знань із подальшим застосуванням їх у практичній діяльності;
- залучення першокурсників до активної аудиторної та позааудиторної роботи;
- популяризація та пропаганда зарубіжної та сучасної музики із застосуванням новітніх технологій;
- підвищення рівня викладання фахової підготовки студентів;
- створення умов для розвитку кожної особистості.

Тобто успішна адаптація студентів-першокурсників музичного мистецтва передбачає поступове їх входження до студентського колективу, безболісне пристосування до нових умов вищої школи, у результаті яких вони самі змінюються, збагачуються, набувають досвід.

Розглянемо типові навчальні плани для підготовки молодшого спеціаліста (11-м групи, на базі 9-ти класів) у ВНЗ, де на проведення індивідуальних занять зі спеціального музичного інструмента в 2016-2017 навчальному році передбачено:

- 1-й семестр — 3 год. на тиждень;
- 2-й семестр — 2 год. на тиждень.

Зазвичай адаптовані навчальні програми у ВНЗ розраховані на різний рівень музичної підготовки студентів. Але кожне музичне заняття спрямоване на формування та розвиток індивідуальних рис особистості, яка здобуває у вищій школі достатній рівень професійної компетентності, щоб стати затребуваним, кваліфікованим спеціалістом у своїй сфері.

Необхідною умовою організації музичних занять є ефективна підготовка студентів-першокурсників до залікових іспитів: 1. Інструктивно-технічний матеріал (гами, вправи, етюди різної фактурної складності); 2. Професійно-педагогічний репертуар (музичний матеріал із методик музичного виховання та музичного мистецтва, твори дитячого репертуару); 3. Інструментально-виконавська майстерність (твори великої форми, поліфонічні твори та концертна розгорнута п'єса).

Перший залік спрямований на технічний розвиток особистості, залучення її до пошукової діяльності в доборі зручної аплікатури віртуозних творів, подоланні виконавських труднощів.

Виконання творів дитячого репертуару (другий залік) є необхідною умовою формування в студентів-початківців уміння відтворити художній образ, сприяння розвитку творчого мислення, уяви, фантазії, інтересу до музичного матеріалу, накопичення відповідних знань і вмінь для подальшої практичної роботи з дітьми в ДНЗ. Дитячий репертуар складається із наступних творів: М. Любарський «Дощик», Ю. Рожавська «Зайчики», Д. Кабалевський «Їжачок», В. Верховинець «Діти та ведмідь», І. Беркович «Марш», М. Робер «Марш». Для сприймання цих різножанрових творів застосовуються різноманітні засоби музичної виразності.

У третьому заліку студент має продемонструвати свої уміння поліфонічного мислення (багатоголосся), розуміння класичних творів великої форми (варіації, сонати, концерти) та здатність емоційного відгуку на п'єсу.

За кожний залік студенти отримують оцінки, що виставляються в журналі кафедри та окремим рядком вписуються результати їх досягнень.

Не менш важливим для студентів-першокурсників є їх залучення до активної позааудиторної діяльності: участь у творчих звітах, концертних виступах, тематичних вечорах, конкурсних перегонах тощо.

Зупинимось на проведенні тематичного музичного заходу «Музика нас єднає», що відбувався в залі Харківської гуманітарно-педагогічної академії у рамках програми «Українське музичне мистецтво в європейському співтоваристві». Метою заходу було формування готовності студентів до концертних виступів, що впливають на професійно-педагогічні якості особистості, її духовний розвиток, розвиток художньо-естетичної культури тощо. Серед творчих завдань заходу було: пошук належної інформації, звернення до літературних джерел та ресурсів Інтернет, що допомагають розкрити художній образ музичного твору; вибудовування композиції кадру (добір до музики відповідного зображення); дотримання хронометражу (однакові за часом музичний супровід та екранне зображення).

До слухацької аудиторії були залучені студенти, викладачі, адміністрація академії. На сцені звучали маленькі сольні та ансамблеві п'єси, передаючи в звуках художні образи, розмаїття тембральних і динамічних звучань. Виконавці намагались створити цікаву гру, відчути себе справжніми акторами цього дійства, набути досвід і впевненість сценічного виступу. Кожен музичний твір супроводжувався віршованими фрагментами, які органічно доповнювали його зміст, допомагали слухачам налаштуватись на відповідний образ, відчути властиві для нього елементи, мультимедійна презентація доповнювала характерні риси головних персонажів.

Серед учасників цього заходу були й студенти-першокурсники, які намагались передати своє розуміння музики, бо вона є таким же продуктом людської думки, як і все, що створене людиною, тут володіють такі ж самі закони. «Як і в будь-якій галузі духовного життя, діалектика мистецтва, значить і музики, є продовженням і розвитком діалектики природи» [2, с. 78].

Особливий інтерес у студентів-початківців викликають ансамблеві твори, що виконуються спільно з викладачем. У цій взаємодії відбувається активізація гравців, їх збагачення, формується ансамблева цілісність як єдиного художнього організму [3, с. 234]. Серед ансамблевих творів популярними є п'єси сучасного українського композитора Олега Науменка, зокрема сучасні ритми танцювальної Румби. Віршований текст налаштував слухачів на чудовий танець:

У румбі пристрасть і страждання,
В ній вихор справжніх почуттів.
І хто відчув вогонь кохання,
Крізь серце румбу пропустив.
Краси і болю в ній чимало,
Звабливий погляд двох очей.
Вона дарує всім надію,
І зводить з розуму людей (С. Артюхова).

Яскравість пристрасного танцю представлена сучасною музичною лексикою, розмаїттям поліритмічних ефектів, загостреним синкопованим ритмом, нестримним рухом мелодії, викладання якої відбувалось перехопленням її почергово першою (Primo) та другою (Second) партіями (цей виступ зафіксовано в мережі Інтернет: О. Науменко Румба на YouTube).

Висновки. Таким чином, розглядаючи проблеми адаптації студентів-початківців музичного мистецтва до нових умов вищої школи, а також вивчаючи досвід відомих фахівців, можемо зробити висновки:

1) особливістю успішної адаптації першокурсників є їх активна участь у мистецьких перформансах, де акцентується увага на розвиток якісних рис особистості;

2) залучення студентів-першокурсників до позааудиторних заходів розвивають здатність виконавців комунікувати зі слухацькою аудиторією, збагачуватись новими знаннями, набувати досвід упевненого публічного виступу;

3) виконання різноманітного музичного репертуару сприятиме розвитку світогляду особистості, збагаченню її виконавського тезаурусу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в створенні відповідних педагогічних умов, що сприятимуть більш успішній адаптації майбутніх фахівців мистецького профілю до активних освітньо-виховних процесів, пізнавальної діяльності, формуванню ініціативної та самостійної особистості.

Література

1. Ляхова І., Учитель О. Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 61–63.
2. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепьянной игры / Нейгауз Г. Г. – Москва, 1961. – 317 с.

3. Польская И. И. Камерный ансамбль: История, теория, эстетика: Монография / И. И. Польская. — Харьков : ХГАК, 2001. — 396 с.
4. Степанец І. О., Андреев М. В., Рябоконт С. І. Формування взаємодії викладача і студента в умовах вищого навчального закладу: навч.-метод. посіб. Для викладачів і студентів педагогічних вищих навч. закладів / І. О. Степанець, М. В. Андреев, С. І. Рябоконт. — Харків : ФОП Шейніна О. В., 2012. — 188 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. — Київ, «Рад. школа», 1976. — Т.2. — 670 с.

І.М. ВІНЧУК,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

В.М. ЩЕРБАК,

викладач ДВНЗ «Київський енергетичний коледж»

В.А. КРАВЧЕНКО,

викладач КВНЗ ҚОР «Коледж культури і мистецтв»

АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Аналіз педагогічної доцільності використання програмних засобів з метою навчання проводився з позицій концептуальних положень, що описують педагогічну доцільність їхнього використання, деякі підходи до типології програм, використовуваних у навчальних цілях, вимоги до їхньої якості.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується кардинальними змінами у різних сферах його життєдіяльності. Насамперед варто звернути увагу на те, що суспільство, в якому на перший план завжди виходили успіхи в промислових технологіях, стало приділяти першочергову увагу інформаційним технологіям. Комп'ютеризація суспільства - один з основних напрямків науково-технічного прогресу - викликала істотні зміни в технології розробки і використання програмних засобів. Ці зміни були підготовані всім розвитком теорії і практики машинного інтелекту, найбільш істотним результатом якого з'явився перехід до так названої нової інформаційної технології і створення експертних систем.

Слід підкреслити, що на європейському континенті приділяється значна увага проблемам інформатизації та інформаційним системам. Працює Програма технологічного розвитку Євросоюзу, складовою частиною якої є Європейська стратегічна програма інформатизації. Головною метою цієї Програми є скорочення розриву у технологічному відставанні від США і Японії та зменшення залежності в інформаційних технологіях від цих країн. Пріоритетними її напрямками є: освоєння та реалізація багатьох основних транс'європейських інформаційних послуг; підвищення технологічної і промислової ефективності сфери інформатизації та інформаційних систем; впровадження інформаційних технологій у соціальну сферу; розширення сфери використання. Слід зазначити, що на сьогодні існує достатньо велика кількість досліджень за обраною проблематикою. Авторами їх є: Матвієнко О.В., Орехов А.М., Коломієць В.Ф., Крилов І.В., Бірюков В. П., Малиновський Б.М., Поздняков В. И., Қаныгин Ю.М., та інші [1].

Предметом їх наукового інтересу стали аспекти розвитку сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, особливості їх використання у різних сферах діяльності, негативні наслідки інформатизації суспільства, питання створення та експлуатації інформаційних систем та інші. Застосування соціально-комунікативної інформації в освіті й науці на теренах інформаційного суспільства з погляду сучасної соціальної філософії, її трансформація на рівні знання, духовно-ціннісного досвіду людства, нації, особистості розглядаються як новітній етап їх розвитку у працях В.Андрущенко, З.Батмана, Л.Губернського, Н.Гендиної, М.Кастельса, А.Козира, В. Кременя, М. Михайліченка, В. Межуєва, А. Найчука, В. Чернеця та ін.). На думку професора В.Чернеця, становлення інформаційного суспільства, динамічний розвиток інноваційної соціально-виробничої структури неможливий без людини творчої, ініціативної, здатної самостійно формулювати достойну мету і знаходити адекватні шляхи її досягнення [3;4]. Тому в систему освіти активно впроваджують новітні інформаційні технології навчання. Вони ґрунтуються на фундаментальних соціально-культурних принципах і значною мірою змінюють характер і спосіб входження людини у світ освіти і культури. Це додатково стимулює інтерес до проблеми самоорганізації та динаміки розвитку в сфері сучасної культури, її словниково-термінологічного забезпечення. Забезпечення систем та системних зв'язків між терміноелементами терміносистеми програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації, що функціонують за єдиними та узгодженими стандартами, протоколами і технологіями в усьому соціальному секторі, досвіду формування нормативної бази України в галузі інформаційних технологій в умовах інформаційно-комунікативної сфери сучасного суспільства, до цього часу не були предметом спеціального дослідження. Нині дуже актуальне формування національної українськомовної мережі з подальшим її впровадженням у глобальну світову мережу, а також створення досконалої системи комп'ютерних термінів українською мовою [5].

Аналізуючи сучасний стан застосування програмних засобів у процесі навчання, а також у позакласній роботі, можна констатувати, що в цей час уже сформувався фонд комп'ютерних програм. Комп'ютерні програми пропонуються розроблювачами у вигляді педагогічних програмних засобів з методичними й інструктивними матеріалами або включаються в комп'ютерний курс. Крім того, є розробки інструментальних програмних засобів або систем для викладача та студента. Набагато рідше зустрічаються комп'ютерні предметно-предметно-орієнтовані середовища навчального й розвиваючого призначення з методичними матеріалами по їхньому використанню. Програми, що становлять програмне забезпечення практикумів, різноманітні по змісту й по цілям використання. Серед них є програми, які навчають роботі на комп'ютері, представляють пристрій комп'ютера й її частин, навчають певної мови програмування. Є також програми, призначені для викладання навчальних предметів загальноосвітнього циклу, демонстраційні, учбово-ігрові програми, різні інструментальні програмні засоби, операційні системи, електронні таблиці, навчальні бази даних. Звичайно комплект програм у практикумі складається відповідно до призначення останнього, кількістю годин, виділюваних на проведення занять із його допомогою, типом комп'ютера, з вико-

ристанням якої будуть проводитися заняття. Результатом праці - соціокультурна компетентність особистості як комплекс знань і уявлень, вмінь і навичок, традицій і ціннісних орієнтацій, отриманих через самоосвіту та особистий духовно-інтелектуальний розвиток шляхом споживання інтелектуальної продукції, тобто її соціалізація [2].

Методично виправданим підходом можна вважати розробку програмно-методичного забезпечення орієнтованого на конкретний навчальний посібник, призначений для вивчення цього курсу. Аналізуючи програмне забезпечення, призначене як для курсу інформаційних систем і технологій, так і для інших предметів, варто констатувати той факт, що значне місце в ньому автори відводять програмним засобам з ігровим компонентом. Аналіз використання програмних засобів у навчальних цілях переконує в тім, що значна частина сучасних розробок присвячена загальноосвітнім предметам. Значне місце в практиці використання програм з метою навчання займають програми комп'ютерного моделювання, що забезпечують подання моделі досліджуваних об'єктів, процесів, явищ або якогось досвіду, що лежить в основі лабораторної роботи імітованою комп'ютерною програмою. Треба згадати предметно - предметно-орієнтовані програмні середовища розвиваючого й навчального призначення, у яких спеціальним образом організується діяльність тих, яких навчають, результатом якої є не стільки формування знань, умінь, навичок, скільки розвиток і формування певного виду мислення, умінь і навичок здійснення експериментально - дослідницької діяльності, інформаційної культури. Підсумовуючи аналіз можливостей використання програмних засобів, слід зазначити наступне:

1) програмні засоби, використовувані в навчальних цілях, в основному орієнтовані на формування комп'ютерної грамотності; на розвиток умінь приймати оптимальне рішення в складних реальних умовах; на прищеплювання вмінь і навичок самостійної роботи, зокрема по обробці інформації; на здійснення самоконтролю, саме корекції результатів навчальної діяльності; на вироблення вмінь і навичок роботи з інформацією;

2) посилення дидактичної значимості програмних засобів досягається в результаті реалізації можливостей: засобів сучасної комп'ютерної графіки, що забезпечують посилення наочності, створення моделей досліджуваних об'єктів, процесів; баз даних, що забезпечують здійснення різноманітних видів і форм самостійної роботи з навчальною інформацією; користувальницьких пакетів, що забезпечують формування вмінь використати в навчальній роботі систему підготовки текстів, графічні редактори;

3) значна увага авторами програмних засобів і систем приділяється організації різних видів «екранної творчості», що сприяє естетичному вихованню того, якого навчають, підвищенню мотивації навчання;

4) переважна більшість програмних засобів, використовуваних з метою навчання, орієнтовано на виконання ігрової діяльності, що найчастіше стимулює процеси засвоєння навчального матеріалу;

5) характерною рисою проаналізованих програмних засобів є надання тому, якого навчають, розмаїтості організаційних форм навчальної діяльності й можливості вільного вибору режиму роботи за комп'ютером;

6) використання більшість програмних засобів не «прив'язано» до певної методики їхнього застосування й не припускає використання додаткових або інших засобів навчання [2].

Якщо розглядати процес засвоєння на прикладі вирішення задачі (проблеми), можна виділити чотири рівні. Перший рівень — студентський, другий — алгоритмічний. На цих рівнях не повинно виникати проблем з підбором і структуруванням матеріалу — виробляється алгоритм. Третій рівень освоєння інформації — евристичний, четвертий рівень — творчий, самий складний рівень продуктивної діяльності. Програмне забезпечення обов'язково повинно давати студенту, можливість діалогового режиму. В студента обов'язково повинна виникати потреба поставити запитання, поділитися своїм розумінням з викладачем. Технічні можливості дозволяють безпосереднє спілкування, з викладачем під час роботи на комп'ютері. Для забезпечення діалогового режиму програмне забезпечення повинно містити довідники, що включали б терміни, константи, іншу довідкову інформацію, а також консультацію викладача, програму-навігатор, звертаючись до якої, студент бачив би своє місце перебування. Засвоєння навчального матеріалу залежить і від привабливості його для студентів. Тому в даний час особлива увага приділяється методам стимулювання інтересу до навчання, якими виступають ігри й ігрові ситуації. Комп'ютерні технології дозволяють ввести в комп'ютері проблемні задачі, дати студентів можливість самому впливати на порядок навчання. Для цього можна, наприклад, використовувати відкриті системи для зміни параметрів експерименту в самій програмі або передбачати різні коментарі і більш докладні виклади матеріалу.

Відкритість програмної системи не забезпечує адаптації до контингенту студентів, і умовам навчання (зміна і розвиток системи залежить від діяльності викладача), хоча і дозволяє викладачеві значно розширювати рамки її оптимального застосування. Викладач, що використовує програмний засіб, створюючи і редагуючи дидактичне наповнення програмно-методичної системи, виступає як частина середовища, взаємодіючи з якою, система виявляє і створює свої властивості. У той же час, як тільки студент починає використовувати програмний засіб з дидактичним наповненням, результати праці викладача включаються до складу програмно-методичної системи, тим самим він перестає бути частиною середовища.

З усього вищевикладеного можна зробити висновок, що обов'язково програмне забезпечення повинно давати можливість діалогового режиму. Інформаційна мережа необхідна в якості одного з обов'язкових технічних засобів у навчальному процесі, за допомогою якого студентам може бути наданий повномасштабний доступ до інформаційних, обчислювальних ресурсів і засобів телекомунікації. Для забезпечення діалогового режиму програма повинна містити довідкову інформацію, організувати в такий спосіб немов би консультацію викладача, і програми-навігатора, яка вказує місце перебування студента у матеріалі який вивчається.

Література

1. Мистецька освіта в культурному просторі України XXI століття: Зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Київ, Одеса, 28-30 квітня 2015 р. — К.: НАКККіМ, 2015. — 367 с.
2. Щедролосьєв Д.Е. Использование слабоструктурированной модели данных при построении открытых информационных систем. // Вісник Херсонського державного технічного університету. 2001. - № 3 (12). — С. 327.
3. Чернець В. Г. Культура як засіб соціалізації особистості / В. Г. Чернець. — К., 1995. — С. 73—77.
4. Чернець В. Українська культура у контексті світової цивілізації / В. Г. Чернець. — К. : КДІК Мінкультури України, 1993. — 7 с.
5. Фоміна Л., Ніколаєва А. Специфіка семантичних зв'язків між терміноелементами терміносистеми програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації. // Українська термінологія і сучасність. — К., 2005. — С.230—234.

Н.В. КОТЕЛЯНЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ФІЗІОЛОГІЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сучасний етап розвитку суспільства відрізняється інтенсивним впровадженням в усі сфери людської діяльності нових, наукомістких і високих технологій, що забезпечують більш повну реалізацію потенційних здібностей особистості. Така тенденція нашої дійсності вимагає підготовки підростаючого покоління, що володіє технологічною культурою, готового до перетворювальної діяльності і має необхідні для цього наукові знання.

Найважливішою особливістю уроків трудового навчання в початковій школі є те, що вони будуються на унікальній психологічній та дидактичній основі — предметно-практичній діяльності, яка в молодшому шкільному віці є необхідною складовою цілісного процесу духовного, морального та інтелектуального розвитку (перш за все абстрактного, конструктивного мислення і просторової уяви). Продуктивна предметна діяльність на уроках трудового навчання є основою формування пізнавальних здібностей молодших школярів, прагнення активно пізнавати історію матеріальної культури і сімейних традицій свого та інших народів і шанобливо ставитися до них.

Навчання ручної праці базується на відомих передумовах психофізичного розвитку, з якими дитина приходить в школу.

До моменту початку навчання руховий апарат дитини досяг певного рівня розвитку. Кісткова система дитини досить розвинена. До 7-ми років ясно видно зап'ястні кістки, однак, вони ще не цілком розвинені, окостеніння ще не закінчено, в тому числі в повному обсязі окостеніли фаланги пальців. Відносно м'язової системи можна відзначити, що у дитини до 7-ми років добре розвинені великі м'язи (плеча, передпліччя, стегна тощо) але ще недостатньо розвинені дрібні м'язи. Діти

цього віку вже оволоділи основними видами природних рухів (ходьба, біг), але точні рухи, що вимагають участі дрібних м'язів дітям даються важко.

Особливо великі труднощі діти відчувають при виконанні завдань, в яких потрібні точно координовані рухи рук і пальців.

Спочатку навчання праці організовується з урахуванням розвитку дитини, її рухового апарату, ступеня його тренуваності.

Порівняння учнів 1 класу з 2-м, 2-го з 3-м дає можливість бачити, що в процесі навчання відбуваються значні зрушення в розвитку дитини. За порівняно невеликий проміжок часу, коли природний розвиток не може просунутися значно, можна відзначити великі досягнення в психомоториці і кінестезії.

Відомо, що вироблення рухових навичок і умінь пов'язане з певним розвитком кінестезії, яку сучасна наука розглядає як вид зворотних зв'язків. Разом із зором кінестезія виступає в ролі регулятора рухів і предметних дій. На це значення кінестезії для процесу праці спеціально вказував ще І.М. Сеченов. Кінестезія інформує мозок про характер рухів. Вона є потужним знаряддям вдосконалення рухового апарату людини.

У психології і фізіології є значні досягнення у вивченні питань розвитку довільних рухів у дітей. Особливо детально ці питання розглянуті в дослідженнях О.В. Запорожця, О.Р. Лурія, Є.О.Клімова, Р.Я. Абрамович-Лехтман.[1,2,3,4,5,6] Сучасний стан виробництва висуває великі вимоги до рівня сенсомоторного розвитку людини. Ідея сенсомоторної єдності, висунута І.М. Сеченовим, дуже важлива для розуміння природи праці людини.

Точність рухів в процесі праці визначається характером регуляції. І.М. Сеченов створив матеріалістичне вчення про регуляцію рухів. Він встановив, що істинними регуляторами рухів є чуттєві знання людини, які є образами об'єктивної дійсності. І.М. Сеченов, розглядаючи особливості рухів людини в операціях ручної праці, вказує, що в ролі регулятора виступає зір і м'язово-дотикове відчуття.[8].

М'язовому відчуттю І.М. Сеченов відводив особливо велику роль в регуляції рухів, вважаючи його найближчим регулятором.

Кінестетичний аналізатор людини має дуже складну організацію, властиву тільки людині. Праця зумовлює специфіку м'язово-суглобових відчуттів людини. В процесі праці склалися особливості мозку і особливості будови організму людини. Особливості м'язово-суглобових відчуттів людини пов'язані з цими особливостями будови і функцій організму.

Виконання завдань з праці вимагає більш гнучкого поділу функцій рук, ніж виконання завдань з письма, малювання тощо. В поділі функцій рук на уроках праці можна відзначити стійкі і нестійкі явища. Сталий поділ функцій рук проявляється при виконанні тих операцій, які вимагають застосування інструментів, наприклад, при різанні паперу ножицями, при шитті.

Права рука в цих випадках виконує основну функцію, обробляє предмет праці за допомогою інструменту. Ліва рука тримає матеріал і переносить його в міру обробки. Нестійкі явища в поділі функцій рук спостерігаються при виконанні тих завдань, які відбуваються без застосування інструментів, наприклад, складання з

паперу, ліплення. В цих трудових операціях права і ліва руки можуть змінюватися функціями в залежності від просторових властивостей оброблюваного матеріалу.

У процесі навчання у дітей формується певний тип функціональної асиметрії в діяльності рухового аналізатора. У дорослих вже склалася функціональна асиметрія, у дітей вона тільки формується.

Різко виражена асиметрія в діяльності рук може виступити як перешкода у формуванні трудових рухових навичок. У рухових навичках, необхідних при заняттях працею, в активну діяльність включаються обидві руки.

Недостатній розвиток кінестезії лівої руки виступає як перешкода у формуванні навичок праці. Рівень розвитку сучасного виробництва вимагає активної участі лівої руки в трудових операціях. Різке відставання лівої руки в значній мірі долається на уроках праці.

На уроках праці можна відзначити ряд об'єктивних умов, що впливають на характер взаємодії рук і пальців і зорово-моторну координацію.

Однією з таких умов є робоча поза. Підтримка робочої пози забезпечується стаціонарним збудженням проприорецепторів. Поза є вихідним положенням для руху. Неправильна робоча поза спричиняє порушення взаємодії рук і зорово-моторної координації.

Крім робочої пози на характер взаємодії рук впливають властивості самого об'єкта праці. Такі властивості, як величина, пружність оброблюваного матеріалу, розташування предмета праці в просторі робочого місця впливають на взаємодію рук.

Так, вирізування з паперу, зазвичай, відбувається у висячому положенні, що можливо завдяки пружності паперу. Це положення об'єкта праці визначає особливості рухів рук і позу працюючого. Різання тканини при розкрої здійснюється на площині столу, рухи рук і робоча поза інші, ніж в першому випадку.

У процесі трудового навчання розвивається аналітико-синтетична діяльність рухового аналізатора. Особливо велике значення для розвитку аналітико-синтетичної діяльності має культура кінестезії, що визначає зростання рухових навичок і здібностей дитини до м'язового зусилля і до більш складних трудових операцій.[7.]

Дані нашого дослідження свідчать про те, що робота кінестетичного аналізатора проявляється в дробовому аналізі рухів при оперуванні руки з різними матеріалами й інструментами.

Цей аналіз рухів поширюється на операції, які здійснюються кожною рукою окремо, на диференціювання рухових функцій пальців кожної руки. Очевидно, що такий аналіз визначається характером вказівок вчителя про правило дій (інструкція дії), показом доцільного руху, контролем за рухами дитини з боку вчителя і корекцією цих рухів.

На початку навчання трудовим діям у дітей немає чіткого розмежування функцій пальців. Спеціалізація функцій пальців — вираження зростаючого синтезу рухів.

Поступово розвивається координатна система руки. У трудову дію спочатку не всі пальці включаються активно. Перш за все, включаються в безпосередню

роботу вказівний і великий пальці. Середній, і особливо безіменний і мізинець спочатку виконують функцію урівноваження. Пізніше вони починають грати роль опори.

Аналіз, розчленовування кожної операції на окремі рухи сприяє формуванню образу руху, що регулює трудову дію.

Синтез рухів можливий тоді, коли сформований кінестетичний образ руху, коли окремі ланки трудової операції з'єдналися в єдине ціле, коли закінчення попередньої ланки тягне за собою виникнення наступної. Тренування аналізу і вироблення синтезу є результатом навчання.

Аналітично-синтетична діяльність рухового аналізатора розвивається в зв'язку з особливостями оброблюваного матеріалу (фактура, опір, який чиниться матеріалом, пластичність та ін.) і в зв'язку з характером маніпулювання інструментом.

Отже, в початковий період навчання праці основними методами повинні бути аналіз і синтез, тобто ті ж методи, які покладені в основу навчання інших предметів початкової школи. Але своєрідність цих методів в навчанні праці визначається закономірностями рухового розвитку дитини, своєрідністю формування системи рухових навичок.

Для трудової діяльності і формування готовності до неї необхідне утворення міцних зорово-моторних зв'язків, що регулюють рухову активність. Питання про зорово-моторну координацію — це не тільки питання про відношення зору і руху, а й про візуально-кінестетичні зв'язки, які впливають на рух.

У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що зорово-моторна координація в значній мірі визначається об'ємом поля зору учнів при обробці виробу. Від обсягу поля зору залежить якість виробу. Високу якість може бути забезпечено тільки при наявності самоконтролю учня під час роботи. Зорова оцінка величини об'єкта, співвідношення його частин, напрямки ліній можливі тільки в тому випадку, якщо весь опрацьований об'єкт знаходиться в полі зору учня. Досить великим поле зору може бути тоді, коли очі знаходяться на значній відстані від об'єкта, а це можливо тільки при правильній робочій позі, коли учень сидить прямо, не схилиючись низько до оброблюваного предмету.

Значення і можливості предмета «Трудове навчання» виходять далеко за межі забезпечення учнів відомостями про техніко-технологічну картину світу. При відповідному змістовному і методичному наповненні цей предмет може стати опорним для формування системи універсальних навчальних дій в початковій ланці загальноосвітньої школи. У ньому всі елементи навчальної діяльності (планування, орієнтування в завданні, перетворення, оцінка продукту, вміння розпізнавати і ставити завдання, що виникають в контексті практичної ситуації, пропонувати практичні способи вирішення, домагатися досягнення результату тощо) постають в наочному вигляді і тим самим стають більш зрозумілими для дітей.

Практико-орієнтована спрямованість змісту навчального предмета «Трудове навчання» природним шляхом інтегрує знання, отримані при вивченні інших навчальних предметів (математика, природознавство, образотворче мистецтво, українська мова, літературне читання), і дозволяє реалізувати їх в інтелектуально-

практичній діяльності учня. Це, в свою чергу, створює умови для розвитку ініціативності, винахідливості, гнучкості мислення.

Заняття дітей на уроках трудового навчання продуктивною діяльністю створюють унікальну основу для самореалізації особистості. Вони відповідають віковим особливостям психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, коли саме завдяки самостійній продуктивній діяльності учні можуть реалізувати свої вміння, заслужити схвалення і отримати визнання (наприклад, за проявлену в роботі сумлінність, наполегливість у досягненні мети або як автори оригінальної творчої ідеї, втіленої в матеріальному вигляді). У результаті саме тут закладаються основи працьовитості і здатності до самовираження, формуються соціально цінні практичні вміння, досвід перетворювальної діяльності і творчість.

Таким чином, навчальний предмет «Трудове навчання» забезпечує реальне включення в освітній процес різних структурних компонентів особистості (інтелектуального, емоційно-естетичного, духовно-морального, фізичного) в їх єдності, що створює умови для гармонізації розвитку, збереження і зміцнення психічного і фізичного здоров'я підростаючого покоління.

Література

1. Выготский Л.С. Развитие высших психических функций /Л.С.Выготский. –М. :АПН СССР,1960. –500 с.
2. Запорожець О.В.Избранные психологические труды : в 2 томах / О.В. Запорожець. – Москва : Педагогика, 1986. –т.2. 260 с.
3. Ильин Е.П. Психомоторная организация человека: Учебник для вузов./ Ильин Е.П. – Спб.: Питер, 2002. – 384 с
4. Климов Е.А. Психологическое содержание труда и вопросы воспитания./ Климов Е.А. – М., 1986
5. Лехтман-Абрамович Р.Я. Этапы развития игры и предметных действий в раннем детстве./ Лехтман-Абрамович Р.Я., Фрадкина Ф.И. – М., 1949.;
6. Лурия А.Р. К вопросу о формировании произвольных движений ребёнка/ Лурия А.Р.// Доклады АПН РСФСР, 1957. – №1
7. Позднова Г.П.Развитие кинестезии у детей в процессе обучения труду в начальных классах : Автореферат дис. на соискание ученой степени кандидата педагогических наук/ Позднова Г.П. – Ленинград : [б. и.], 1962. – 20 с.
8. Сеченов И.М. Физиология нервных центров./ Сеченов И.М. – Сп.б., 1891 – 216 с.

О.А. СЕРОСТАНОВА,

спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист КЗ «Спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови І ступеня-колегіум №16» Кам'янської міської ради, Україна

Д.Д. ОЗЕРНИЙ,

член Малої академії наук України, член Міжнародної асоціації технологів, член

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АППЕРЦЕПЦІЇ ТА РЕФЛЕКСІЇ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування лінгвістичних компетенцій учнів засобами психологічної апперцепції та рефлексії у контексті застосування психологічних тестувань при вивченні англійської мови.

Ключові слова: лінгвістичні компетенції, ключові компетентності, апперцепція, рефлексія, дидактичні засоби.

Основний виклад. На зараз в Україні гостро постала проблема формування в суб'єктів навчання не тільки знань, умінь та навичок, натомість компетенцій та компетентностей. Науково виділяють декілька видів філологічних компетенцій, а саме: мовленнєві (говоріння, аудіювання, письмо та читання) та лінгвістичні (граматична, лексична та фонетична). Відповідно, нова проблема дидактики, зокрема дидактики філологічних наук: знайти такі дидактичні засоби, що будуть формувати чи розвивати потрібні компетенції в суб'єктів навчання. Зогляду на дослідження педагогічної психології, формування стійких навичок, як результату застосування умінь, можливе через глибинне та міцне зв'язування навчального матеріалу із попереднім досвідом та набутими знаннями реципієнта (апперцептивною масою). В світлі вікових особливостей учнів, доведено, що молодь цікавиться психологічними науками задля розуміння себе та розвитку свого світогляду, розуміння своїх почуттів, та ін.

Таким чином, була сформована мета роботи: встановити зв'язок між формуванням лінгвістичних компетенцій суб'єктів навчання та процесами апперцепції та рефлексії, а також розробити новітні дидактичні засоби, що використовують такий взаємозв'язок. Зогляду на мету роботи, у період з 2014 — 2017 рр. було прогнозовано, що психологічні діагностування, зокрема тести Будассі, Айзенка, Бартолі можуть бути ефективними дидактичними засобами для формування в учнів лінгвістичних компетенцій. Надалі було сформульовано гіпотезу роботи.

Гіпотеза роботи: окремі психологічні діагностування англійською мовою дозволять формувати лінгвістичні компетенції суб'єктів навчання на етапах апперцепції — рефлексії суб'єкту.

Об'єкт: лінгвістичні компетенції.

Предмет: формування лінгвістичних компетенцій в суб'єктів навчання.

Розглянемо кожний з використовуваних тестів окремо задля детального аналізу та формування достатньої бази для формулювання висновків.

1. Тест Будассі.

Вивчивши лексичний матеріал за темою «Риси характеру людини», дійсно доцільно провести тест на визначення самооцінки особистості чеського психолога Будасі.

Рефлексія суб'єкту: учень задумується про риси свого ідеалу, проаналізує, які з них є у нього самого, а яких немає, а в результаті дізнається, чи його самооцінка занижена, правильна чи завищена, і зможе її скоригувати.

Дидактична мета: to train the usage of the adjectives describing a person's character, their phonetic, grammatical and lexical peculiarities (*linguistic competence*); to conduct mini-discussions on some controversial topics in order to encourage the students to express their own opinions; to develop the students' linguistic guess and desire to understand the lexical material deeper; to maintain their ability to work together, interacting, agreeing and arguing with each other (*developing main competencies of studying and bringing out processes*).

2. Тест Айзенка.

Доцільно також провести тест для визначення типу темпераменту американського психолога Айзенка.

Рефлексія суб'єкту: провівши певну підготовчу роботу по вивченню чи повторенню необхідної лексики, вчитель може провести це дослідження, даючи учням можливість замислитися над своїми почуттями, труднощами, ставленням до життя.

Дидактична мета: to introduce the lexical material necessary for defining the type of temperament: word combinations and separate words (*development of lexics linguistic competence*); to teach the students to understand them in sentences and in texts and to use them in their own oral and written speech (*forming needed skills of linguistic competence*); to develop the linguistic guess and ability to explain the meaning of a lexical unit by means of other words, without any translation into the mother tongue; to bring up the students' interest to their own and other people's psychological state and desire to explain and try to improve it (*developing main competencies of studying and bringing out processes*).

Також важливо зазначити про окремі важливі *дидактичні особливості*: проведення дискусії, обговорення якостей, властивих різним типам темпераментів, та способів їх співжиття в якості додаткової експресії рефлексії суб'єкту, моніторинг стану його апперцепції, та, власне, розвиток необхідних компетенцій суб'єкту.

3. Тест Бартолі.

Дидактичний ґрунт проведення тест полягає у науково доведеній надзвичайній актуальності тема дружби та споріднених до неї для підліткового та юнацького віку. Рефлексія суб'єкту: аналіз якостей «ідеалу друга», висновки у вигляді формулювань необхідних для формування «дружби» рис, висновки у вигляді формулювання форми необхідної квінтесенції своїх та власних інтересів у дружбі.

Дидактична мета: to sum up the material about temperaments and to conduct the discussion of some issues of friendship (*developing or forming linguistic competences*), to teach the students to be true friends to others and to themselves; to develop the ability to express their own opinions in both oral and written form; to

encourage their interest to psychological aspects of human life (*developing main competencies of studying and bringing out processes*).

Таким, чином, нами було доведено доцільність використання вищезазначених тестувань в якості нового ефективного дидактичного засобу.

Також важливо наголосити про форсовану дуалістичність комплексу використуваних методів навчання: автори рекомендують використання, поряд із запропонованими дидактичними засобами, наступні методи навчання: усі інформаційно-презентативні, предметно-групові та групові алгоритмічно-дієві, усі самостійно-пошукові (за Козаковим); бінарні інформаційно-повідомлювальний/виконавчий, пояснювальний/репродуктивний, інструктивно-практичний/продуктивно-практичний та спонукально-пошукові як стимулятори рефлексії (за Махмутовим); словесні (розповідь, пояснення, евристично-репродуктивна бесіда, вступний-поточний інструктаж), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (творчі, практичні, усні, підготовчі вправи) (за Петровським/Голантом); пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, корелюючи із рівнями розумової діяльності та рівнями знань, що вимагаються (за Лернером/Скаткіним), та формування інтересу до навчання як стимулювання і мотивації, аудіовізуальний та практичний як перцептивні, а також гностичні та самостійного управління навчальними діями як методи організації й здійснення навчальних дій та операцій (за Бабанським).

Висновки. Нами було досягнуто мету (встановлено взаємозв'язок між формуванням лінгвістичних компетенцій в суб'єкту навчання та процесами апперцепції-рефлексії, а також знайдено дидактичні засоби, що використовують такий взаємозв'язок) та підтверджено гіпотезу (психологічні діагностування дійсно дозволяють формувати лінгвістичні компетенції суб'єкта навчання на етапах апперцепції-рефлексії). Подальше дослідження цієї проблеми вважаємо доцільним з огляду на практичну необхідність її вирішення.

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, МІЖГРУПОВИХ ВІДНОСИН, МЕДІА-ПСИХОЛОГІЯ

О.В. КУБРАК,

старший викладач кафедри філософії
Сумського національного аграрного університету

КІНО ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена взаємозв'язку кіно і суспільства, кіно розглядається як невід'ємний від соціальної реальності елемент культури. Розкривається феномен популярності фантастичного кіно. Розглядаються можливості використання соціологічного аналізу фантастичного кінематографа.

Ключові слова: соціологія кіно, засоби масової комунікації, фантастичне кіно, популярне кіно, масова культура.

Постановка проблеми. Маршалл Маклюен називав кіно «гарячим» засобом комунікації. Він вважав, що фільм переносить глядача в ірреальний світ, створений зображенням на екрані і його особистою фантазією. Цей світ, на думку класика, повністю підпорядковує глядача своїм законам і позбавляє його критичності мислення. [1, с. 324] Сьогодні очевидно, що Маклюен помилявся, коли говорив про відсутність критичного сприйняття фільму кіноглядачем. Однак він одним з перших вказав на тісний взаємозв'язок кіно і глядача, зрозумів силу впливу кіно на людину і тим самим став біля витоків соціологічного аналізу кіно.

Кіно традиційно вивчають найрізноманітніші науки, наприклад, естетика, мистецтвознавство, філософія, психологія, культурологія і соціологія. Книг про кіно в рамках кожної з них написано безліч, але як не парадоксально, знання про роль і соціальні функції кіно досі не конвенціональні. Основною причиною такого стану справ є той факт, що з моменту своєї появи кіно частіше за все пізнається швидше на інтуїтивному рівні і бессистемно. Навіть через століття існування кіно як культурного феномену комплексна наука про нього не встигла сформуватися. Зокрема, соціологія сьогодні не займає відповідного її понятійним можливостям місця в системі вивчення кінематографа.

Стан дослідження. Ідея аналізу кінематографа як дзеркала соціальної дійсності отримала розвиток у німецьких соціологів. Наприклад, Р. Кеніг в своїх роботах у протигагу популярній в 1960-і рр. концепції «омасовління публіки» ставив перед соціологією завдання вивчати, які аспекти фільму як єдиного для

всіх подразника сприймаються, а які, навпаки, залишаються поза увагою і не сприймаються. Він вважав, що кіномистецтво відображає душевні настрої та уявлення публіки найбільш точно, ніж інші мистецтва. Однак ці уявлення і настрої, на його думку, ще не оформилися до кінця і тільки починають спливати з колективного несвідомого, тому кіно стає в цьому сенсі рупором соціальної спонтанності. Слідом за Кенігом проблемою аналізу суспільства за матеріалами твореною кінематографом картини світу стали займатися його співвітчизники М. Май і Р. Вінтер. Вони поставили питання про те, які пізнання про соціальні, політичні, культурні і структурні процеси можуть нам дати кінофільми і наводять кілька значущих аргументів на користь перспективності використання фільмів в якості інструментів соціології. Так, вони відзначають, що творці фільму завжди прагнуть залучити якомога більше глядачів в кінотеатри, для чого їм доводиться приділяти серйозну увагу емоційним запитам публіки: її мріям, страхам, фантазіям і проблемам.

Тим самим кіно вбирає в себе ідеології і конфлікти характерні для даного суспільства і малює його відображення. Однак, на думку Мая і Вінтера, висвітлюючи панівні в суспільстві ідеологеми, кіно разом з тим відображає прагнення, що знаходяться в протиріччі з домінуючою ідеологією, і тим самим деконструюють її. Ними робиться висновок про те, що аналіз кіно неодмінно повинен бути одночасно і аналізом суспільства, так як зайва концентрація на формі і естетиці кіно веде до відриву від соціального контексту і як наслідок до однобічності і спотворення соціальної дійсності.

Міркування Мая, Вінтера і їхніх колег щодо актуальності соціологічного аналізу кіномистецтва, безперечно, заслуговують найпильнішої уваги. Однак слід відзначити, що автори розглядають лише одну зі сторін кінопроцесу, а саме екранне «життя» фільму. Але, як відомо, фільм - це ще і ментальна реальність. В голові масового глядача фільм знаходить нову форму, змішується з особистісними установками і минулим досвідом. Тому точніше соціолог зможе аналізувати суспільство, якщо буде спиратися на глядацьке прочитання фільму. В такому випадку викладена у фільмі картина світу «лягає на ґрунт уяви публіки, переломлюється через її почуття, настрої, очікування, бажання, ілюзії, надії, симпатії і антипатії»[2, с. 41].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні прийнято сприймати кіно або як продукт індустрії масових розваг, або як спосіб осягнення суспільної реальності групою художників-кінематографістів. Якщо ж відійти від звичного поділу кіно на масове і «артхаусне», постаратися поглянути на феномен кіномистецтва в цілому, стає очевидним той факт, що соціологія і кіно споріднені в багатьох аспектах. Перше, що об'єднує науку соціологію та кіномистецтво - пізнавальна функція. Кіно, будучи інструментом пізнання суспільної реальності, здатне збагачувати свідомість соціуму [3, с. 20]. Кіно дозволяє своєму глядачеві долати кордон збагненого, заданий його соціальним статусом і становищем, віком і освітою, громадянством і національністю, а також кордони, створені громадськими нормами пристойності. Крім того, кінематограф відкриває завісу, що відокремлює

обивателя від «заборонених» куточків соціального світу, таких як в'язниця, війна, кримінальний світ, інтимна сфера тощо.

Інша схожість полягає в тому, що кінематограф, як і соціологія, грає роль інструмента самопізнання і самовдосконалення суспільства. Кіно, як і соціальна наука, піднімає важливі соціальні проблеми, різниця лише в методах їх виявлення. Так, соціологія використовує свій вивірений науковий інструментарій, а кінематограф - чуття і інтуїцію творців фільму. Інше питання в тому, що соціологія чітко формулює проблемну ситуацію, а фільм лише розповідає історію, яка в результаті може і не донести до глядача всіх викладених авторами смислів або зовсім досягти прямо протилежного ефекту. Наприклад, наочна демонстрація порушення суспільних норм може послужити своєрідним запрошенням для глядача перенести таку модель поведінки в реальність. Хоча, швидше за все, за задумом творців така демонстрація мала викликати у глядача почуття неприйняття.

Однак, якщо природа взаємозв'язку соціології і суспільства досить ясна, то суперечки довкола взаємозв'язку кіно і суспільства не припиняються в науковому співтоваристві донині. Головне питання цієї суперечки метафорично сформулював М.І. Жабський: «Кінематограф - дзеркало або молот?»[3]. Неважко побачити, що будь-яке кіновиробництво в конкретних історичних умовах постійно відчуває на собі багатопланове і різноспрямоване оточення соціальної дійсності. Тому ми говоримо про радянське кіно, індійське кіно, голлівудське кіно і т.д. Кіно має тенденцію відображати домінуючі в суспільстві цінності і норми, ідеали і прагнення, але не тільки їх. В процесі кіновиробництва вирішуються одночасно завдання різної якості: економічні, соціальні, політичні та ідеологічні, виробники фільму в процесі його створення орієнтуються на зворотний зв'язок, отриманий від глядачів, намагаючись передбачити їх реакцію на новий продукт. «Кінематографічна картина світу відображає соціальну дійсність з поправкою на те, що, з одного боку, бажає бачити публіка, а з іншого - на зацікавленості не тільки художника, але також влади, різних соціальних інститутів в змістовному наповненні поширюваної кінематографічної картини світу»[2, с. 31]. І в той же час кіно - це, безумовно, фактор, що впливає на перетворення загально-суспільного життя. Індивід в ролі кіноглядача засвоює норми і цінності, що транслюються кінематографом. Соціалізуюча функція кіно проявляється в особистісних потенціалах людини, вона впливає на його здатність до творення, пізнання, оцінки і спілкування, стає провідником, який допомагає індивіду інтегруватися в систему суспільних відносин в цілому. Завдяки всім цим діям надалі відбувається закріплення і розвиток існуючої системи суспільних відносин. Нарешті, через демонстрацію тих чи інших поведінкових шаблонів, кінематограф впливає на поведінкові установки людини. Кінематограф пропонує своєму глядачеві певні схеми світо розуміння і відчуття, розвиває естетичну культуру особистості, і таким чином стає ланкою соціально - економічної інфраструктури і, відповідно, забезпечує моральну, інтелектуальну і фізичну дієздатність членів суспільства.

Таким чином, по відношенню один до одного, суспільство і кіномистецтво виступають одночасно в якості причини і наслідка, кіно - це і дзеркало, і молот громадської реальності. Під питанням залишається лише сутність і ступінь цієї

взаємодії, а звідси з'являються і різні підходи до розуміння того, як і що соціологія повинна і може вивчати в сфері кіномистецтва.

Фантастичне кіно може дати соціологу ще більш багатий матеріал для досліджень. Фантастичне кіно звільняє як глядача, так і творця від рамок правдоподібності, надає велику свободу художньому вираженню і глядацькому сприйняттю. «Інші світи», що оживають на екрані волею творців фільму, активізують в підсвідомості глядача цікаві процеси. Вони змушують нас мріяти про те, чому не судилося збутися (надприродні здібності, подорожі в паралельні світи і інші галактики і т.д.), роздумувати над питаннями, на які наука досі не може знайти відповіді: «Чи самотні ми у Всесвіті?», «Яке майбутнє нашої планети?», «Чи живуть серед нас вампіри, перевертні та інші нелюди?». Крім того фантастичне кіно набирає все більшої популярності в зв'язку із розвитком техніки. Воно завжди знаходиться на самому піку еволюції кіномистецтва, вбираючи в себе все найновіше і захоплююче. Не випадково широке поширення трьохмірного кіно почалося саме з виходу на широкий екран фантастичного фільму «Аватар» Джеймса Кемерона. По суті, фантастика завжди відображає соціокультурну динаміку і раніше за інших реагує на зміни у всіх сферах суспільного життя. У чому ж причина такої популярності фантастичного кіно (грец. Phantasia - «уява»)? Перегляд фантастичного фільму будить уяву глядача і змушує його зануритися в світ фантазій. Так П. Шуль передбачає, що привабливість фантастичного або чудесного в тому, що воно дозволяє глядачеві або читачеві на час звільнитися від рамок логічного мислення.[4]. Його думка ґрунтується на припущенні про те, що хаос і алогічність є попередниками раціонального мислення. Виходячи з цієї гіпотези, можна зробити висновок про те, що логічне і раціональне мислення не вільне, воно є результатом обмеження і фільтрації початкового хаотичного потоку думок. У цьому ключі фантазування можна розглядати як тимчасовий відпочинок від раціонального мислення. Так, Леві-Брюль говорить про те, що «паралогічне і містичне мислення діє без примусу, без зусилля, не підкоряючись впливу вимог логіки».[5]. Тобто ми можемо припускати, що фантастичний фільм притягує свого глядача тим, що будить його власну уяву, змушує фантазувати і мріяти. Глядач йде в своїх думках далі творців фільму, розвиває власні фантазії і відчуває сам себе трохи творцем. Глядач захоплює цей процес «вільного творчого мислення», від якого він отримує справжнє задоволення, схоже на задоволення від виконаної роботи. Такі емоції властиві кожному, тому що в першу чергу пов'язані з потребою людей в самореалізації і самовираженні. Крім того, фантастичне задовольняє нашу потребу в пізнанні нового. Для обивателя світ з часом стає звичним, а значить сірим і нецікавим. Закладена в нас еволюцією програма вимагає нових знань і вражень. Як тільки потреба нового перестає задовольнятися повною мірою, ми кидаємося на пошуки: подорожі, знайомства з новими людьми, зміна роду діяльності - все це ми робимо, щоб розфарбувати свій буденний світ новими фарбами. Але що може бути простіше, ніж перегляд фільму? А якщо фільм крім того пропонує зануритися в іншу реальність, відмінну від буденної, і обіцяє наситити твою уяву новими образами? Немає нічого цікавішого.

Ще зрозумілішою тяга глядачів до фантастичного стає якщо взяти до уваги унікальність фантастичного факту. Йдеться про те, що глядач дізнається не просто про нові факти щодо знайомих йому речей, але знайомиться з чимось, що він раніше ніколи не зустрічав. Наприклад, подорожуючи різними країнами, ми захоплюємося архітектурою незнайомих міст. Однак кожен з нас знає, що таке місто і має уявлення про те, як повинні виглядати будинки в ньому. Нам залишається лише помічати відмінності між будинками в одному місті і в іншому. У той час як фантастичний фільм зіштовхує глядачів з чимось унікальним, що не має аналогів в реальному житті, несподіваним. Глядач тяжіє до казки, яку розповідає фільм, мріє доторкнутися до неї в реальності.

Ще одна важлива особливість людської психології, що дає фантастиці першість перед іншими жанрами, полягає в нашому одвічному прагненні заповнити білі плями на карті пізнання. З давніх-давен людина пізнавала навколишній світ і домислювала те, що не могла пояснити. Фантастика - це альтернативна науці, пояснювальна можливість людини.

Фантастичні сюжети (лицарство, володіння унікальними здібностями) дають можливість глядачеві зазирнути за рамки, встановлені об'єктивною реальністю. Він розуміє, що закони реального життя не обдурити, і в той же час з дивовижною завзятістю прагне до фантастичного як до засобу подолання об'єктивності. Так відбувається, тому що мрії і фантазії починаються там, де є невирішені проблеми і незадоволені потреби. Так, в психоаналізі прийнято розуміти фантазію як спосіб вираження бажання. Тобто ми завжди фантазуємо про те, чого нам не вистачає, а значить, фантастика дає нам саме те, чого ми потребуємо.

Популярність фантастичного кіно серед масового глядача, безумовно, привертає увагу дослідників, що працюють в руслі соціології кіно. Соціологія при цьому може і повинна спиратися на досвід вивчення і використання фантастики і фантастичного в інших науках. Серед гуманітарних наук найбільший досвід в цій сфері, безумовно, накопичений філологами. Причин тому кілька, але основна полягає в тому, що до певного часу фантастика асоціювалася виключно з фантастичною літературою. Крім того, хоча і в меншій мірі, фантастикою цікавиться мистецтвознавство, психологія, педагогіка і філософія. Педагогічна наука найбільш близька до соціології за набором питань, що адресовані до фантастичних творів. Як фантастика впливає на підлітків? Які особливості сприйняття фантастичної літератури учнями?

Однак слід визнати, що комплексного наукового знання, покликаного аналізувати і вивчати феномен фантастики не існує, не дивлячись на той факт, що вплив її на соціокультурну сферу величезний. Фантастика, а разом з нею і фантастичне кіно - це в якомусь сенсі єдиний вид мистецтва, що займається аналізом всіх глобальних проблем; це образа саморефлексія людства.

Перспективи застосування соціологічного дослідження фантастичного кіно існують також з аналізу його соціокультурних функцій. Окремо слід зупинитися на виховній функції фантастичного кіно. Головне питання, яке постає у зв'язку з цим, стосується впливу фантастичного кіно на психіку масового глядача. Основні побоювання соціальних психологів викликає ефект повного «занурення» в

міфічну реальність фільму, коли просте захоплення переходить в форму нав'язливою манії. Однак варто задуматися над тим, чи дійсно особлива привабливість фантастики стає причиною відходу від реальності окремих індивідів. Чи може фільм стати причиною психічного розладу? Фантастичні світи, яскраві і чарівні, дійсно дозволяють глядачеві відволіктися від реальності і зануритися на час в магічну казку, оживаючу на екрані. Однак як такий перегляд фільму не може змусити людину повністю відмовитися від реального життя, швидше за все він стає лише віддушиною для людини, котра страждає якимось психічним розладом. Особливо подібні явища поширені серед підлітків, які найчастіше і стають зягати «поттероманами» або «толкієністами» у відсутності альтернативних захоплень і уваги з боку дорослих. З іншого боку необхідно відзначити, що головний герой фантастичного фільму найчастіше є типовим носієм романтичного ідеалу. Він - борець зі злом, втілення добра; він завжди справедливий, сміливий і щасливий. Сюжет фантастичного фільму завжди побудований на протистоянні добра і зла. Тобто з змістовної точки зору фантастичне кіно набагато безпечніше від багатьох сучасних фільмів, зокрема, так званих молодіжних комедій.

Фантастика завдяки своїй специфічній функції рефлексивного розширення меж може аналізувати складні для глядача соціальні та загальнолюдські проблеми. Хоча це положення ближче до характеристики наукової фантастики, правомірно розширити його вживання відносно кінофантастики і фантастичного в загальному. Фантастика і, зокрема, фантастичне кіно змінює масштаб проблеми і виводить її за рамки буденного, доводить до очевидності і не боїться при цьому пропонувати найнесподіваніші способи вирішення.

Крім можливості інакше поглянути на деякі проблеми сучасності та минулого, аналізуючи кіноісторії, соціолог отримує великі можливості для вироблення соціальних прогнозів. Можливості традиційних соціологічних прогнозів, заснованих на аналізі статистичного матеріалу, спочатку мають безліч обмежень, пов'язаних з неможливістю обліку всіх факторів, що впливають на об'єкт дослідження. Безумовно, соціологічні прогнози не є точним передбаченням, так як майбутнє будь-якого суспільства являє собою імовірнісний характер. Однак соціолог, використовуючи інструментарій сучасної науки в нових областях аналізу (в нашому випадку ми говоримо про комплексний аналіз фантастичного кінографі), може показати суспільству найбільш ймовірні шляхи його розвитку.

Висновки. Таким чином, кіно і соціологія - два метода самопізнання суспільства. Кіно дає соціологам чудовий матеріал для дослідження сучасного суспільства, реконструкції минулого і виявлення можливих шляхів розвитку людства в майбутньому, фантастичне ж кіно представляється особливо цікавим для соціологічного аналізу в силу величезної популярності серед масового глядача і специфіки сюжетно-образного наповнення.

Література

1. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / Пер. с англ. В. Николаева; Закл. ст. М. Вавилова. — М.; Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. — 464 с.
2. М. И. Жабский и др. Социология и кинематограф; М. : «Канон+», «Реабилитация», 2012. — 599 с.
3. Жабский М.И. Кинематограф — зеркало или молот?: Кинокоммуникация как социокультурная практика. — М., 2010.
4. Фрумкин К. Привлекательность фантастического с точки зрения философии и психологии // Русская фантастика на перекрестье эпох и культур. Материалы международной научной конференции. — М., 2007.
5. Леви-Брюль, Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. — М.: Педагогика-Пресс, 1994. — 608 с.

ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

С.В. КРИШТАНОВИЧ,

доцент кафедри економіки, менеджменту та готельно-ресторанного бізнесу
Львівського державного університету фізичної культури

БАГАТОРІВНЕВА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ДЛЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Одним із важливих питань педагогічної науки на даному етапі є розроблення шляхів покращення підготовки менеджерів для сфери фізичної культури і спорту, що зумовлено закономірностями особистого розвитку і високим суспільним значенням проблеми підвищення компетентності цих фахівців, яке ґрунтується на сучасних вимогах підготовки спеціаліста-професіонала.

Теорія та практика вітчизняного й зарубіжного досвіду підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту вказують на тенденцію постійного розширення вимог до цієї спеціальності та спеціалізації в залежності від потреб суспільної практики і відповідної стратегії їх здійснення [1].

Менеджмент у сучасній системі управління фізичною культурою і спортом, враховуючи ринкові взаємовідносини, передбачає створення умов, необхідних для ефективного функціонування цієї сфери. Як соціально важливий фактор він має гарантувати вплив на фізичний, психічний й духовний стан підростаючого покоління; вдало задовольняти потреби для підвищення рівня фізичної підготовленості й працездатності всього населення, сприяти вдосконаленню організації спорту і забезпеченню його найвищих досягнень.

Реалізація менеджменту безпосередньо залежить від рівня підготовки майбутніх менеджерів з фізичної культури і спорту. Вагомість формування професійної компетентності менеджерів фізичної культури і спорту вирізняються специфікою їх професійних обов'язків, які мають відповідати вимогам міжнародного ринкового середовища, а саме, формування у них професійних особистих якостей та знань, які необхідні для їх діяльності.

Аналізуючи сучасний стан підготовленості менеджерів фізичної культури і спорту можна стверджувати, що з одного боку, задля гарантування успішної їх діяльності з огляду на ринкові відносини, необхідні міцні знання й уміння для ефективного управління, а з іншого боку, у вищих навчальних закладах ця проблема вирішується ще не на достатньо високому рівні. Отже, виявлено прогали-

ну щодо підготовленості спеціалістів з фізичної культури і спорту, які можуть себе проявити як професійні менеджери.

Широта спектру діяльності менеджера з фізичної культури і спорту у цій сфері відповідно до нових ринкових соціально-економічних умов, викликають надмірну зацікавленість у випускників шкіл, що зумовлюють вуз в необхідності удосконалення підготовки студентів з даного профілю до професійної діяльності як менеджера. Недостатня професійна компетентність менеджерів з фізичної культури і спорту потребує розроблення певної системи безперервних освітніх послуг у даній сфері управління, що сприятиме постійному удосконаленню фахівців.

Як справедливо наголошує Н. Куліш, підготовка фахівців, а саме менеджерів у сфері фізичної культури і спорту, повинне мати неперервний і циклічний характер, який відповідає сучасним запитам суспільства та держави, рівню соціально-економічного та морального розвитку громадськості, а динаміка щодо суспільних процесів, вотребує наявності системи безперервної освіти фізичної культури і спорту (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації), змоги фахівця до постійного системно-функціонального поновлення, коучингу та полівекторності в управлінні [2, с. 93].

Неперерваність процесу такої підготовки спеціалістів у даній сфері має гарантуватися в системі вузівської освіти, та й у процесі кваліфікаційного підготовки, в межах якого має здійснюватися постійний розвиток фахівців, які будуть здатні ефективно здійснювати управління у галузі фізичної культури і спорту [3].

Зокрема викладачі кафедри економіки, менеджменту та готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури вважають, що поруч із традиційною орієнтацією на професійну підготовку менеджера з фізичної культури і спорту, важливо чітко визначити перспективу та концептуальні підходи щодо підготовки менеджерів сучасного типу, які будуть здатні ефективно управляти фізкультурними та спортивними організаціями при найменших витратах матеріальних ресурсів та досягати найвищих результатів.

Впровадження основних завдань цього експерименту переконує, що проблеми інноваційного підходу до підготовки менеджерів фізичної культури і спорту має виконуватися насамперед через підвищення загальної компетентності та фаховості викладачів ВНЗ як суб'єктів педагогічного менеджменту, а також підвищення правової компетентності та підвищення професіоналізму випускників, як майбутніх суб'єктів управління фізкультурно-оздоровчими та спортивними організаціями, спортивними спорудами, шкільними колективами фізичної культури.

Системотворчим чинником у процесі професійної підготовки фахівця нового типу (менеджера з фізичної культури та спорту), слід розуміти, що проект дій який допоможе досягнути кінцевого результату, має стати визначальним для упорядкованості змісту його менеджерської підготовки, враховуючи у нього об'єктивне сприйняття й врахування сучасних соціально-економічних умов в

країні і світу. Необхідно вдосконалювати методи, способи та технології навчання на усіх рівнях становлення самобутності майбутнього менеджера.

Це дозволить, на нашу думку, враховуючи аналіз наявних підходів щодо реформування освіти у сфері фізичної культури і спорту у вітчизняних ВНЗ та спеціальних вузах фізкультурного профілю, та й дослідницької роботи у профільних вузах України розробити програму з підготовки професійних менеджерів з фізичної культури і спорту.

Професійна підготовка таких спеціалістів має орієнтуватися: на здійснення процесу навчання, яке спрямоване на результативність в освоєнні ними знань з менеджменту та підприємницької діяльності у галузі фізичної культури і спорту; формування у них економічного мислення та його спрямувань (педагогічного, управлінського, підприємницького та комерційного), знань, які дозволять якісно застосовувати та виконувати основні функції менеджменту (планування, організація, мотивація та контроль); сприяння у їх розвитку компетенційно значимих ділових й особистісних властивостей, які дозволять успішно вирішувати завдання та усувати проблеми і формувати на цьому підґрунті індивіда майбутнього менеджера фізичної культури і спорту.

Це вимагає інтегративного підходу до процесу професійного становлення студентів факультетів фізичної культури і спорту ВНЗ як майбутніх менеджерів у цій сфері, основою якого має стати формування їх мотивації до управлінської діяльності через систему безперервної освіти даного профілю. Інтегративність професійної підготовки майбутнього менеджера фізичної культури і спорту повинна виявлятися в освоєнні ряду дисциплін, а саме: нормативно-гуманітарних і економічних, математичних і інформаційних технологій, загально-професійних дисциплін і дисциплін предметної підготовки з їх практичним значенням для майбутнього управлінця у цій сфері.

Основна підготовка студентів у процесі навчання пов'язана з дисципліною їх спеціалізації "Менеджмент у фізичній культурі і спорті". У рамках цієї спеціалізації студенти мають осмислити роль і вагоме місце менеджменту, а також і педагогічного менеджменту, що закладено у структурі їх майбутньої професійної діяльності. Даний курс дає можливість студентам оволодіти своєрідною для фізичної культури і спорту галуззю знань менеджменту, педагогічного менеджменту, стратегічного менеджменту, фінансового менеджменту, комунікативного менеджменту, інноваційного менеджменту, управління персоналу, маркетингу, підприємницькою діяльністю з урахуванням правильного вибору управлінських рішень для усунення проблем, сприяти їх залученню до участі в управлінських іграх, різного роду управлінських тренінгах, майстер-класах зі створення бізнес середовищ, практикумах у різних типів освітніх установах та інших спортивних організаціях.

Підготовка майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту має бути спрямованою на оволодіння ними сучасних технологій педагогічного менеджменту і вміння застосовувати їх в безперервній освіті. Дана система навчання дозволить генерувати особистість фахівця, здатного до ефективної управлінської діяльності в умовах сучасних вимог соціально-економічного розвитку суспільства.

Студенти, як майбутні менеджери з фізичної культури та спорту, мають набувати навичок для проектування своєї діяльності з урахуванням аналізу тенденцій розвитку цієї сфери як в країні, так і у світі, вміти сприяти формуванню стійких потреб у людині, здоровому способу її життя. Оволодівши нормативно-правовою базою про фізичне виховання, основними функціями менеджменту (планування, організація, мотивація, контроль) щодо галузі фізичної культури і спорту, майбутні фахівці мають бути орієнтовані на освоєння системи управління у цій сфері.

В умовах реальної зростаючої конкуренції вузи повинні вести активний пошук нових сфер діяльності студента, як майбутнього менеджера у сфері фізичної культури і спорту, визначати стратегію наповнення ринку праці. У таких умовах кожний навчальний заклад, університет фізичної культури та спорту, повинні постійно приймати участь у створенні та апробації випереджаючих навчальних програм, спрямованих на підготовку сучасних спеціалістів (зокрема зорієнтованих до вимог сучасних ринкових відносин в країні та світі). Це можливо лише на базі багаторівневої системи підготовки професійних фахівців, де головним принципом є багатопрофільність підготовки та безперервність освіти.

У своїй праці Т. Круглова, В. Мяконьков [4] відзначають, що однією з основних проблем на шляху до формування та реалізації освітніх програм підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту є недооцінка духовного розвитку особистості майбутнього спеціаліста, його ідеалів, світогляду, цінностей, які він буде реалізовувати в професійній діяльності. Тому підготовка менеджерів з фізичної культури та спорту має враховувати здобутки міжнародного освітнього простору з цієї сфери, бути орієнтованою на забезпечення активного оволодіння майбутніми спеціалістами знаннями й практичними навичками самостійного управління, їх усвідомленням відповідальності за прийняті рішення, впровадженням в навчальний процес оптимальних управлінських, науково-методичних та інноваційних рішень.

Концепція модернізації освіти в Україні передбачає також оптимізацію системи багаторівневої підготовки кадрів менеджерів фізичної культури і спорту через впровадження державних освітніх стандартів третього покоління, заснованих на компетентносному підході й сучасних кредитно-модульних технологіях [5]. Підписання Україною Болонської декларації викликає необхідність визначення точок конвергенції та вироблення загальної оцінки змісту їх кваліфікацій за рівнем та в термінах компетенцій і результатах навчання.

Отже, до процесу підготовки менеджерів для фізичної культури та спорту слід скорегувати вимоги, які мають бути адекватні до їх професійного становлення з врахуванням умов сучасних ринкових відносин, здатних змінювати характер функціонування цієї сфери і у значній мірі сприяти реформуванню методів управління, використовуюючи ефективні механізми сучасного менеджменту та аналізу. На нашу думку, така тенденція формування особистості ділового, професійного менеджера з фізичної культури та спорту із його сучасним економічним мисленням, управлінською культурою, високою відповідальністю за результати професійної діяльності буде сприяти підвищенню ефективності реалізації завдань у цій сфері в умовах дефіциту її бюджетного фінансування.

Література

1. Nisbel J. Learning strategies. / J. Nisbel, J. Shucksmith. – London, Boston, Henley, 1986. – 104 p.
2. Куліш Н.М. Кадрове забезпечення фізичної культури і спорту в Україні з погляду соціальної сфери / Н.М. Куліш // Молодий вчений. – 2016. – № 1. – С. 91–94.
3. Пильщиков Т.Н. Менеджерская подготовка учителя физической культуры в педвузе: реальность, проблемы, решения / Пильщиков Т.Н. // Теория и практика физической культуры. – 2001. – №10. – С.7–10.
4. Круглова Т.Э. Подготовка студентов вузов физической культуры к работе в должности менеджера / Т.Э. Круглова, В.Б. Мяконьков // Теория и практика физической культуры, 2000. – № 12. – С. 23–25.
5. Дутчак М.В. Класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту в Україні: стан та перспективи / М.В. Дутчак // Спортивна наука України. 2010. – №2. – С. 25–41.

ЗМІСТ

Розділ 1

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Ю.Ю. Вішар,

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІТ – РЕКЛАМИ НА ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....3

Розділ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ

І.М. Новик,

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....8

Розділ 3

ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Л.О. Клименко,

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ
ТА ЇХ РОЗВИТОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ.....11

Розділ 4

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

О.О. Ковальська,

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СЛУЖБОВІ ОБОВ'ЯЗКИ В
ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ....15

Розділ 5

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

О.В. Кубрак,

МИСТЕЦТВО І ВЛАДА: СУПЕРНИЦТВО ЧИ СПІВПРАЦЯ.....19

Розділ 6
ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

<i>V. Vasylyshyn, A. Karakulia,</i> OWN WORK STUDENTS HOW THE MAIN CHARACTERS RESEARCH.....	25
<i>A.O. Вінчук,</i> СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНА ЗВУКОРЕЖИСУРА» У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ЗВУКОРЕЖИСУРА».....	27
<i>В.В. Левков,</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ У СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУПАХ.....	31
<i>О.В. Мельничук,</i> ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	35
<i>З.Л. Нікітіна,</i> ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.СУХОМЛІНСЬКОГО У СЬОГОДЕННІ.....	37
<i>Д.Д. Озерний, О.А. Серостанова, Л.М. Ніколенко,</i> РОЗВИТОК АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНИХ НАВИЧОК СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ «CHEMISTRY INTO ENGLISH»).....	39
<i>І.П. Сірак,</i> СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ.....	42
<i>О.О. Штань,</i> ПЕРШІ ДИТЯЧІ МІСТЕЧКА В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	45

Розділ 7
ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.
СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

<i>Н.П. Бідненко,</i> ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ ВИМОГИ ПРОФЕСІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАЧА ПЕРЕКЛАДУ).....	48
<i>О.В. Боровець,</i> САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ: ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА.....	50
<i>А.Д. Ведмедюк,</i> СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАГАЛЬНООСВІТНОЇ ШКОЛИ.....	54

<i>Г.Р. Вороніна,</i> ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ШКОЛАХ.....	58
<i>Н.С. Дражан,</i> РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО БІЗНЕС-КОЛЕДЖУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНИ.....	60
<i>І.А. Усатова,</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУПАХ.....	65

Розділ 8

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

<i>В.О. Артюхова, Т.Л. Дорош,</i> ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО УМОВ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	69
<i>І.М. Вінічук, В.М. Щербак, В.А. Кравченко,</i> АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ.....	73
<i>Н.В. Котелянець,</i> ФІЗІОЛОГІЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	77
<i>О.А. Серостанова, Д.Д. Озерний,</i> ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АППЕРЦЕПЦІЇ ТА РЕФЛЕКСІЇ.....	82

Розділ 9

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, МІЖГРУПОВИХ ВІДНОСИН, МЕДІА-ПСИХОЛОГІЯ

<i>О.В. Кубрак,</i> КІНО ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	85
--	----

Розділ 10

ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

<i>С.В. Криштанович,</i> БАГАТОРІВНЕВА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ДЛЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	92
--	----

Підписано до друку 23.03.2017. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Literaturna». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 5,81.
Зам. № 2303-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, пр. Леніна, 109, моб. 38 (067) 259-11-89

Інститут інноваційної освіти. Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com.ua

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**